

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

EVLİ ERKEKLERİN DİNDAR EŞLERİNE KARŞI
DAVRANIŞLARININ EŞLERİ TARAFINDAN
ALGILANMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tülay DAVULCU

İstanbul
Eylül-2021

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

EVLİ ERKEKLERİN DİNDAR EŞLERİNE KARŞI
DAVRANIŞLARININ EŞLERİ TARAFINDAN ALGILANMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tülay DAVULCU

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ayşin SATAN

İstanbul
Eylül-2021

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Anabilim Dalı, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Prof. Dr. Ayşin SATAN

Üye Dr. Öğr.Üyesi Esra TÜRK

Üye Dr.Öğr.Üyesi Kamil Arif KIRKIÇ

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.....

Prof. Dr. Metin TOPRAK

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Evli Erkeklerin Dindar Eşlerine Karşı Davranışlarının Eşleri Tarafından Algılanması**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Tülay DAVULCU

ÖN SÖZ

İnsanlığın üzerinde düşünüp cevap aradığı; Dindar kadın kimliği, Dindar kadın kimdir? Dindar kadın olabilmek için ne gibi meziyetlere sahip olmak gerekir? Dindar kadın evliliğinde nasıl bir eş rolüne sahip olmalıdır? Dindar kadının aile içi sorumlulukları nelerdir? Dindar kadının sosyal yaşantısı nasıl olmalıdır veya olmalı mıdır? Toplumun dindar kadından beklentileri nelerdir? Gibi dindar kadına dair birtakım sorulara her çağ ve toplumda rastlamak mümkündür. Bu tür sorular üzerinde genel geçer bir cevap elde edilir mi bilinmez fakat her toplumun ve her bireyin kendi algısı doğrultusunda birtakım cevaplar bulacağı kaçınılmaz olacaktır. Bu çalışmada evli erkeklerin dindar eşlerine karşı davranışlarının eşleri tarafından algılanması konusu ele alınmıştır. “Evlilikte dindar kadın algısı” uzun süredir üzerinde çalışmayı düşündüğüm bir konuydu. Bu düşüncemi kendisine sunduğum andan itibaren gerek motivasyon açısından gerek akademik yönden desteğini esirgemeyen çok kıymetli danışman hocam Prof .Dr. Ayşin SATAN hanımefendiye, ‘Cennet annelerin ayakları altındadır’ hitabının muhatabı biricik annem merhume Fatma Hatice DAVULCU hanımefendiye, kendisiyle tanıştığımız andan itibaren ihtiyaç duyduğum her an yanımda olan sevgili arkadaşım Hatice Nilgiye AYDIN hanımefendiye ve çalışmamıza gönüllü olarak katılan bütün hanımefendilere sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

“Ey insanlar! Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim.” Hz. Muhammed (s.a.s.) Veda Hutbesi

Tülay DAVULCU

İstanbul-2021

ÖZET
EVLİ ERKEKLERİN DİNDAR EŞLERİNE KARŞI
DAVRANIŞLARININ EŞLERİ TARAFINDAN
ALGILANMASI

Tülay DAVULCU
Yüksek Lisans, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Aysin SATAN
Eylül 2021 – 82+ix Sayfa

Bu çalışma evli erkeklerin dindar eşlerine karşı davranışlarının eşleri tarafından algılanmasını nitel yöntemle araştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada katılımcıları belirlemek için amaçlı örnekleme kullanılmaktadır. Bu nedenle amaçlı ve kritere dayalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. “İslami Dindarlık Ölçeği” aracılığıyla dindar bir yaşam tarzı olan 365 kadın katılımcı tespit edilmiştir. Bu aşamada katılımcılardan kendilerini tanıtan bir rumuz ve iletişim bilgilerini paylaşımları istenmiştir. İlk aşamada ulaşılan 365 katılımcının yaşları 17 ile 72 arasında değişmektedir katılımcıların evlilik kararı alma yaşları ise 16 ile 49 arasında değişmektedir. Sonraki aşamada 9 kişi tespit edilmiştir. Tespit edilen katılımcılarla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan katılımcıların alt, orta ve üst dindarlık algısına sahip gruptardan seçilmesiyle fenomeni deneyimleyen farklı gruptaki katılımcıların ortak deneyimlerinin anlamını keşfetmek amaçlanmıştır. Görüşmeler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiş; 6 tema, 7 kategori, 62 koda ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Evlilik, Din, Dindarlık, Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet, Algı, Davranış

ABSTRACT
MARRIED MEN’S BEHAVIOR TOWARDS THEIR
DEVOUT WIVES
AND PERCEIVED BY THEIR WIVES

Tülay DAVULCU
Postgraduate, Family Counseling and Education
Thesis Advisor: Asst. Prof. Dr. Ayşin SATAN
September 2021 – 82 + ix Pages

This study was carried out to investigate the perception of wives regarding their husbands' treatment towards devout spouses by using a qualitative method. Purposive sampling and criterion-based sampling method was used in the study. Volunteer married woman participants who have experienced the phenomenon of being a religious and perceived as a religious woman are participated. Through the "Islamic Religiosity Scale", 365 female participants with a religious lifestyle were identified. At this stage, the participants were asked to share their contact information and their nickname that introduce themselves. The ages of 365 participants ranged from 17 to 72. Moreover, the age of the participants to decide on marriage varies between 16 and 49. In the next stage, three different groups formed which are one standard deviation above the mean, one standard deviation below the mean, and the mean score. From these three groups a total of 9 people were identified. In-depth interviews were conducted with the identified participants. It was aimed to discover the common experiences of the participants in different groups who experienced the phenomenon by choosing the interviewed participants from groups with low, medium and high religiousness perceptions. The interviews were analyzed by content analysis method; 6 themes, 7 categories, 62 codes were reached.

Keywords: Marriage, Religion, Religiosity, Gender, Perception, Behavior

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	ix

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	4
1.3. Önem	4
1.4. Sayıtlar	5
1.5. Sınırlılıklar	5

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR	6
2.1. Evliliğin Tanımı	6
2.1.1. Sosyolojik Tanımı.....	6
2.1.2. Antropolojik Tanımı	7
2.1.3. Psikolojik Tanımı.....	7
2.1.4. Evliliği Kültürel Bir Olgu Olarak Niteleyen Tanımlar	7
2.1.5. Evliliği Bireyler Arası İlişki Olarak Niteleyen Tanım.....	7
2.1.6. Evliliğin Bireysel Gelişime Katkı Sağladığını Savunan Tanımlar	7
2.2. Evliliğin İşlevleri.....	8
2.2.1. Biyolojik İşlevi	8
2.2.2. Psikolojik İşlevi	8
2.2.3. Sosyal İşlevi.....	9
2.3. Evlilik ve Evlenme Şekilleri	9
2.4. Kuramların Evlilik Tanımları.....	10
2.5. İslam da Evlilik Kavramı	11

2.6. Din ve Dindarlığın Tanımı	12
2.6.1. Din	13
2.6.2. Din Kelimesinin Sözlük Tanımı	13
2.6.3. Din Kavramının Özsel ve İşlevsel Tanımları	14
2.6.4. Psikolojik Tanımı.....	15
2.6.5. Sosyolojik Tanımı.....	16
2.6.6. Teolojik Tanımı	17
2.7. Dindarlık	18
2.7.1. Dindarlık Kelimesinin Sözlük Tanımı.....	18
2.7.2. Dindarlık Tanımları	18
2.7.3. Dindarlık Tipolejileri	19
2.7.4. Bireysel Dindarlığın Kaynakları.....	20
2.7.5. İslamın Bireysel Dindarlığa Yönelik Açıklamaları	22
2.8. Algı.....	23
2.9. Davranış	23
2.9.1. Psikolojik Kuramların Davranış Kavramına Yönelik Açıklamaları.....	23
2.9.2. Yükleme Kuramı.....	23
2.9.3. Yükleme Sürecini Açıklayan Üç Temel Kuram.....	24
2.10. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları	25
2.10.1. Cinsiyet Merkezli Dindarlık Farklılaşması ve Kadın Dindarlığı.....	26
2.10.2. Bireysel Özelliklere Dayalı Açıklamalar	27
2.10.3. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Açıklamalar.....	28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM	29
3.1. Araştırmanın Deseni.....	29
3.1.1. Nitel Araştırma	29
3.1.2. Fenomenoloji	30
3.1.4. İçerik Analizi	31
3.2. Çalışma Grubu	31
3.3. Veri Toplama Araçları:	32
3.3.1. İslami Dindarlık Ölçeği:	32
3.3.2. Görüşme Formu:	32

3.4. Araştırmacının Rolü	32
3.5. Verilerin Analizi:	33

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR	34
-----------------------	----

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER	47
---	----

5.1. Tartışma.....	47
--------------------	----

5.2. Sonuç.....	62
-----------------	----

5.3. Öneriler	64
---------------------	----

KAYNAKÇA	65
-----------------------	----

EKLER	80
--------------------	----

ÖZGEÇMİŞ	82
-----------------------	----

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt	: Aktaran
Çev	: Çeviren
Ed	: Editör
s.a.s	: Sallahu aleyhi ve Sellem
SPSS	: Statistic Packetsfor Social Seciences) Sosyal Araştırmalar İçin Veri Paketi
TDV	: Türk Diyanet Vakfı
vd	: Ve Diğerleri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem

Toplumsal yaşamın oluşmasıyla birlikte eş zamanlı olarak meydana gelen ilk toplumsal olgunun da din ve evlilik olgusu olduğu söylenebilir. Kadın ve erkek iki insanın varlığıyla başlayıp zamanla çoğalarak dünyanın farklı bölgelerinde yaşamlarını devam ettiren insanlık, farklı kültür ve toplumsal yapıların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bununla birlikte din ve evlilik olgusu bu farklılıkların içerisinde değişerek varlığını devam ettirmektedir. Yaratılış itibariyle erkek ve kadında var olan bir takım meziyet ve yetenekler doğrultusunda toplum içerisinde çeşitli rollere sahip olan insanoğlu zamanla toplumsal cinsiyet kavramını oluşturarak bu kavram çerçevesinde rollerine devam etmektedirler. Ondaş (2007)' in tanımıyla İnsanlık tarihi kadar eski olan evlilik olgusu, tüm toplumlarda bireyler için yaşamlarının en önemli kararları, yaşamlarını değiştirecek en önemli sosyal olgu arasında sayılmaktadır (Ondaş,2007).

Kasaturanın (2014) açıklamasıyla evlilik, bireylerin ilk eğitimlerini aldıkları ve ilk etkileşimlerini yaşadıkları toplumsal bir yapıdır. Diğer bir açıklamaya göre evlilik, kültürel yapıdan dolayı değişiklik gösterse de aile kurumunun oluşması için kadın ve erkeğin birleşmesi şeklindedir (Kansız & Akar, 2011). Evlilik ilişkisinin temelini kadın ve erkeğin birlikte yaşama isteği oluşturur. Elde edilen en eski yazılı kaynaklardan anladığımız, her toplumda kadın ve erkeğin birleşmesiyle oluşan evlilik, toplum tarafından onaylanmış bir birlikteliktir (Nazlı, 2014). Kişiler arası iletişime dair sosyal biliş kuramı çerçevesinde çalışmalar yapan Miller ve Steinberg, insan ilişkilerini açıklarken bireyler arasındaki iletişimin temelini, bireyin diğer bireylere dair bilgi, inanç ve tutumlarını kapsayan “bilgi bankası” diye ifade ettikleri izlenimlerinin oluşturduğunu bildirmişlerdir. Bu yaklaşım evlilikte eşler arasında da geçerlidir, eşini toplumda edindiği geleneksel eş rolüne göre algılamadan, eşinin kendine has özelliklerini keşfedip kabullenen çiftlerin ilişkilerinin daha sağlıklı olacağı görüşündedirler (Gökmen, 2001).

Psikodinamik kurama göre de bireyler bilinçli veya bilinçsiz kendi narsistik yönlerine hitap edebilecek eşler tercih ederler. Eşlerden biri baskın ve agresif bir yapıya sahipken

bir diğeri sakin ve edilgen durumdadır. Bu durumda eşler arasında sağlıklı bir ilişki oluşturmaktadır (O'Leary ve Smith,1991 akt: Ersanlı, Kalkan, 2008).

Literatüre bakıldığında evlilik ile ilgili yapılmış pek çok çalışmaya rastlanmaktadır. Türkiye de son beş yılda yapılan çalışmalardan bir kısmı şöyledir; Karabağ (2019)"evli bireylerin evlilik sürelerinin cinsel doyum ve evlilik uyumu ilişkisi" üzerine bir çalışma gerçekleştirmiştir. Aras (2020) "kadınlarda evlilik doyumunun cinsel yaşam kalitesi ve bilişsel çarpıtmalar bağlamında incelenmesi" konulu bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bahar (2020) "eşlerin kişilik özellikleri ve çatışma biçimlerinin evlilik uyumları" ile ilişkisini incelemiştir. Yılmaz (2020) "eşle yaşanan sorunlar ile evlilik doyumunu arasındaki ilişkiyi" araştırmıştır.

İnsanlıkla birlikte varlığını sürdüren ve üzerinde yüz yıllardır tartışılan iki konuda "din" ve" dindarlık" olgularıdır denebilir. Din nedir, dinin amacı nedir, ilahi dinler, beşerî dinler, insan neden bir dine ihtiyaç duyar, dindar kimdir, nasıl dindar olunur, kadın mı daha dindardır erkek mi gibi birçok soruya cevap arayışı içerisindedir.

Bu alanda yazılmış birçok tanımdan yola çıkarak din olgusunun kesin bir tanımı olmamakla beraber her birey, sosyal bilimler alanındaki her bir disiplin kendi içerisinde kendi tecrübeleri dahilinde kendi sorularına cevap olacak şekilde bir tanımlama yoluna gittiğini görebilir. Dinler bireyin ahlakın en yüce noktasına ulaşma yönünde, bireyin ruhuna bulunan insani değerleri açığa çıkarması açısından yardımcı olur. İnsanı insana tanıtır. Bahsedilen bu yüksek değerler, her çağ ve dönemde geçerliliğini devam ettiren değerlerdir. Bu değerler, verilen söze sadık kalmak, yardım sever, vefalı, çalışkan, güvenilir ve dürüst olmak, yapılan iyilikten karşılık beklememek, her kültür ve toplumda aynı anlamı ifade ederler (Atay ve diğ.1995). Din gibi dindarlık kavramı içinde Literatürde kesin bir tanıma rastlamak mümkün gözükmemektedir. Kurt'un (2009) tabiriyle, dindarlık izafi özelliğe sahiptir ve din kavramından ayrı tek başına bir kavram olarak düşünülmesi mümkün değildir. Dindarlık, insanlar veya gruplar arasında birtakım kurallar çerçevesinde yaşanan bir yaşantı ürünüdür (Yıldırım,2019). Diğer bir tanımla da dindarlık, bireyin dahil olduğu dinin inanç ve ameli olarak belirlediği emir ve yasaklar doğrultusunda yaşamını nasıl şekillendireceğine dair bilgi, inanç, davranış, ibadet gibi bir takım sistemler içeren bir olgudur (Okumuş,2006).

Dindarlık, bireyin inançları doğrultusunda bireysel olarak yaşadığı, kendisini gerçekleştirmeye yardımcı yolculuktur denilebilir. Dindarlıkta cinsiyet farklılıklarını iki temel kuram olarak kabul edilen “*Yapısal kuramlar*” ve “*Toplumsal cinsiyet rollerine göre sosyalleşme kuramları*” doğrultusunda incelenebilir.

Yapısal kuramlar cinsiyete göre dindarlık farklılaşmasını, kadın ve erkeğin yaratılıştan var olan kişilik özellikleri ve bu özelliklere bağlı olarak sergiledikleri roller üzerinden değerlendirirler. Bu kurama göre kadınların dine erkeklere göre daha yatkın olmaları onların aile üyelerinin bakımıyla daha yakından ilgilenmeleri ve annelik rollerinden kaynaklanmaktadır. Bununla beraber modern hayattan daha uzak geleneksel yapıya daha yakın bir yaşam tarzı süren kadınların daha dindar oldukları, sekülerleşmenin çok olduğu toplumlarda ise kadınların dine uzak olduğu bilinmektedir (Francis, 1997).

Toplumsal cinsiyet rollerine göre sosyalleşme yaklaşımına göre, çocukların dini yönden sosyalleşmelerinden birinci derecede kadınların sorumlu olacağı var sayımına dayanarak kız çocuklarının erkeklere nazaran daha katı bir dini eğitim almak zorunda olduğunu savunmaktadır.(Nelsen & Potvin, 1981). Bundan dolayı da toplumsal cinsiyet normları kadınların erkeklere nazaran daha ileri boyutta dindarlaşmalarını teşvik etmektedir. (Levitt,1995).

Algı, kişinin evreni anlama keşfetme durumudur. Kişinin etrafında oluşan faaliyetleri, çevreyi ve cisimleri öğrenmesi ve öğrendiklerini düzenleyerek şemalandırmasıdır (Don H,1986). Algı kavramı duyu kavramı ile anlam bakımından benzerlik gösterdiği için karıştırılma ihtimali bulunabilir. Bu iki kavram arasındaki ayırımı Tutar şu şekilde açıklamıştır; Duyu, duyu organları aracılığıyla, nesnelere arasında seçim yapmayı doğru yanlış, değerli değersizlik adına birtakım bilgiler edinmedir. Algı ve duyu aynı anlamı içeriyor dense de gerçekte iki olayda farklı anlamlar içermektedir. Duyu, duyu organları vasıtasıyla alınan bilginin veya sinyallerin işlenmemiş halidir (Tutar, 2013). Tekinalp ve Uzun’un (2009) duyu ve algıyı ayırt eden tanımı; “*duyumsal iletiler bireylerin duyu organlarıyla aldığı iletileri, bu duyuların nesnelere ilişkilendirilmesi ise algıları oluşturur*” şeklindedir. Davranış, hareket etmekle açıklanan davranış terimi ayrıca yaklaşım, terimiyle de açıklanabilir. (Tolan,1983). Organizmanın hareket konusunu kapsayan davranış terimi, görülüp ölçülen her durum davranış terimini içerir. Sonuç itibarıyla davranış eylemi bir sebebe dayalı ve bir amaca yönelik sergilenen bir eylemdir. (Kolasa,1979).

Cinsiyet, organizmanın yaratılışına yönelik bedensel anlam içerir. Toplumsal cinsiyet kavramı ise ruhsal aynı zamanda toplumsal anlam içerir (Ann,1972).Toplumsal cinsiyet (gender),insanın yetiştiği toplumsal yapının her iki cinste olması istenen bir takım özelliklerin belirlenmesinin yanı sıra insanların cinsiyet özelliklerine yükledikleri anlamını da ifade etmektedir (Terzioğlu ve Taşkın, 2008). Toplumsal cinsiyet kavramı, bireye bir kimlik kazandırmanın ötesinde içinde bulunduğu kültürün kadına ve erkeğe atfettiği idealleri de bireylere yüklemektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı cinsiyete dayalı işi bölümünü de kapsayan bir kavramdır (Marshall, 1999).

Sosyal cinsiyet kalıp yargıları, toplumun kadınlardan ve erkeklerden beklediği rollerdir. Diğer yandan toplumsal cinsiyet kavramı da edinilen kalıp yargılar yoluyla bireylere yerleşmektedir (Çelik, 2008).

Literatürde mevcut olan, evlilik, din ve dindarlık üzerine yapılmış çalışmalara bakıldığında, dindar kadının eşi tarafından dindar olarak algılanmasından dolayı evliliğinde yaşadığı zorlukları ele alan bir çalışmaya rastlanmadığı için “evli erkeklerin dindar eşlerine karşı davranışlarının eşleri tarafından algılanması” konusunu içeren bu nitel çalışmanın yapılması uygun görülmüştür.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı, evlilik süreci içerisinde dindar kadının eşi tarafından nasıl algılandığını araştırmaktır.

1.3. Önem

1. Evlilik ve dindar kadına yönelik çalışmalarda araştırmacılara yardımcı olacağı düşünülmektedir.
2. Evlilikte dindar kadın algısına yönelik çalışmalara destek sağlayacağı düşünülmektedir.
3. Aile danışmanlarına, Psikolojik ve manevi danışmanlık yapan danışmanlara, dindar kadının evliliğinde yaşadığı problemlere dair yol göstermesi yönünde yardımcı olacağı düşünülmektedir.
4. İlahiyat alanında dindar kadının evliliğine yönelik çalışmalarda yardımcı olacağı düşünülmektedir.

5. Toplum ve ailede dindar kadının yaşadığı zorlukları içeren çalışmalara yardımcı olacağı düşünülmektedir.
6. İslam da kadın, İslam da evlilik ve eş seçimini içeren konularda yardımcı olacağı düşünülmektedir.
7. Toplumda mevcut olan dindar kadın algısıyla, Kuran'ı Kerim ve sünnette mevcut olan dindar kadın algısı arasındaki farkın ayırt edilmesi açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.
8. İslam'ın kadın ve erkeğe eşit haklar verdiği ve bu hakların evlilik kurumunun sağlıklı bir şekilde devam etmesi açısından önemli olduğunu göstermesi yönünde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
9. İslam da kadın ve erkeğin Allah katında eşit olduğunu erkek olarak yaratılmanın bir üstünlük göstergesi olamayacağını göstermesi açısından yardımcı olacağı düşünülmektedir.
10. Dindar kadının dindarlığının yaratıcı ile kendisi arasında özel bir durum olduğu, bu durumun eşi tarafından kendi arzu ve isteklerinin yaptırılması konusunda bir gerekçe olarak kullanılmasının Kuran ve Sünnete uygun olmadığını belirtmek açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

1.4. Sayıtlar

Katılımcıların kendilerine yöneltilen sorulara samimiyetle cevap verdikleri varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırmada elde edilen veriler dokuz dindar bayanla sınırlıdır.
2. Araştırmada dindarlık ile ilgili elde edilen bulgular İslami Dindarlık Ölçeğinin ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR

2.1. Evliliğin Tanımı

Toplumların temel yapı taşı oluşturulan aile kurumu, kadın ve erkeğin evlilik olarak adlandırılan ve nikâh akdi adı verilen hukuki olarak birleşmesiyle kurulur. Farklı kültürlerde farklı ritüeller ile kurulan evlilik kurumunun evrensel olarak temel işlevi toplumların devamını sağlayacak nesiller yetiştirmektir. İnsana has ilk toplumsallaşma davranışı evlenip aile birlikteliğini oluşturmasıdır. Evlilik, iki cinsin birlikteliğini yasal bir çerçevede yaşamasına olanak veren toplumsal bir birlikteliktir. Toplumsaldır çünkü bu ilişkiyi kabul eden, onaylayan aynı zamanda destekleyen toplumdur(Aile yapısı araştırması,2006).Evlilik kavramı düşünürler tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bazıları evliliği, eşler tarafından yapılmış bir sözleşme olarak tanımlarken, bazıları da evliliği çiftlerin karı-koca olarak bir araya gelmesine olanak sağlayan, devlet kontrolünde ve hukuken onaylanmış bir işlem olarak tanımlar (Özgüven, 2010). Evliliğin pek çok tanımının olması evliliğin sosyo-kültürel bir olgu olmasından kaynaklanmaktadır.

Evlilik, sınırları içinde bulunduğu toplumun gelenekleri, kuralları, inançları doğrultusunda belirlenen, ayrıca kadın ve erkeğin karı-koca olarak beraberliklerinin ve de doğacak çocuklarının toplum içindeki konumlarının devletin himayesinde olmasına olanak sağlayan hukuki düzendir (Yavuzer,2015). Evlilik içerisinde çiftler, çocuklarının bakım eğitim ve gelişimleri için gerekli olan tüm görevleri ortak olarak paylaşırlar. Tüm toplum ve inanç gruplarında evlilik birlikteliğini oluşturmada ve bu birlikteliğin getirdiği sorumlulukları üstlenmedeki temel hedef her açıdan sağlıklı nesiller yetiştirmektir (Dallos&Draper,2000).

2.1.1. Sosyolojik Tanımı

Evlilik, iki cinsin birlikteliklerine bir takım kuralları barındıran, kadın ve erkeğe aile içi yaşantılarında birbirlerine yönelik bir takım sorumluluk ve imkan sağlayan bir düzendir. (Theodorson&Theodorson,1969).

2.1.2. Antropolojik Tanımı

Evlilik, bireylerin eşlerine, evlatlarına ve akrabalarına yönelik kültürel yaptırımları olan, genel olarak cinsel birliktelik, çalışma hayatı, ekonomik durum, çocukların yetiştirilmesi, alış veriş, konum ile ilgili hak ve sorumlulukları belirleyen bir birlik olarak yorumlanmıştır.(Haviland vd,).

2.1.3. Psikolojik Tanımı

Evlilikle oluşan aile ortamı, kişinin yaşadığı süreçte ihtiyaç duyduğu sevmek, sevilmek, aitlik ve güvende olmak gibi birçok gereksinimlerinin karşılanmasına zemin hazırlamaktadır (Çelik, 2010).

2.1.4. Evliliği Kültürel Bir Olgu Olarak Niteleyen Tanımlar

Evlilik, ekonomik, sosyal, yasal, ideolojik, psikolojik, belirli iradi eylemleri içerir ve belirli bir süreklilik taşır (Vatandaş vd,2010). Diğer bir tanımla evlilik, kadın ve erkeğin yetişkinlik dönemlerinde toplumsal ve hukuki yasalar çerçevesinde bireyin temel ihtiyaçları arasında sayılabilecek psikolojik, biyolojik ve sosyal ihtiyaçlarını gidermesine olanak sağlayan toplumun temel kurumlarından olan ailenin oluşumudur (Tan,1976). Birbirini açıklar şekilde iki tanıda şöyledir; evlilik gerek aile yaşantıları gerek öğrenim görme açısından hayatı farklı şekillerde deneyimlemiş iki ayrı insanın sonraki yaşantılarını birleştirmek adına vermiş oldukları karardır (Baltaş & Baltaş,2008). Evlilik, iki ayrı insanın oluşturduğu sıradan ve kolay bir ilişki değildir. Evlilik, bireye ait ruhsal, fiziksel, duygusal durumların yanı sıra toplumsal yapının da dâhil olduğu bütün etkenleri kapsayan iç içe geçmiş bir ilişkidir (Chapman,2015).

2.1.5.Evliliği Bireyler Arası İlişki Olarak Niteleyen Tanım

Bireyler arasında yaşanabilecek en yakın, en içten ilişkiler evlilikteki ilişkilerdir. Evlilik insan ilişkileri içerisinde en temel ilişki olma özelliğine sahiptir (Hüner & Gençöz,2003).

2.1.6. Evliliğin Bireysel Gelişime Katkı Sağladığını Savunan Tanımlar

Yasaların ve toplumun kuralları doğrultusunda biçimlenen evlilik kurumu, iki farklı bireyin bir araya gelmesiyle oluşur ve bu kurum bu farklı bireylerin kendilerini geliştirmelerinde oldukça etkilidir (Ersanlı&Kalkan,2008).Fowers'in(1993)tanımı şöyledir; farklı benliklerin bir araya gelerek yeni bir sistem oluşturması ve bu sistemin

bireylerin gelişim ve mutluluklarına imkân tanınması şeklindedir. Glenn de evliliği bireylerin mutlu olmalarına ve kendilerini geliştirmelerine yardımcı olan bir yol olarak tanımlamaktadır (Glenn,1991). Ayrıca Bıyıkoglu da evliliği, bireyin yaşamında evlilik öncesi ve evlilik sonrası farklılıklar oluşturacak kadar ciddi değişikliklere yol açan, bireyin evlendikten sonra artık hayatın birçok alanında çoğul düşünmek zorunda olduğu, günümüze kadar uzanan tüm toplumlarda bilinen kadın erkek arasındaki birliktelik olarak tanımlar (Bıyıkoglu,2012).

2.1.7. Evliliği Çiftler Arası Dayanışma Olarak Niteleyen Tanımlar

Evlilik, ferdin fitratında olan bir takım insani ihtiyaçlarının, yaşama dair beklentilerinin karşılandığı, zorluklarla birlikte mücadele edildiği, sevinçlerin, üzüntülerin birlikte paylaşıldığı, yalnızlıkların giderildiği, neslin devamının sağlandığı bir kurumdur (Bacanlı,2001;Erişti,2010).Evlilik, eşlerin her türlü zorlukla mücadelede birbirlerini destekledikleri, birbirlerine karşı şeffaf davrandıkları, kuvvetli sarsılmaz zor ilişkilerin olduğu, cinselliğin yaşandığı, çiftlerin birbirlerine karşı sorumluluklarının belirlendiği bir yapıdır (Yıldız & Çelik,2016).

Evlilik kurumu içinde bulunduğu çağ ve sosyal yapı itibariyle birçok farklı özelliklere sahip olsa da muhakkak evlilik kurumunun evrensel olarak nitelendirilen işlevleri bulunmaktadır.

2.2. Evliliğin İşlevleri

Evliliğin başlıca işlevleri, bireye meşru yolla neslinin devamına vesile olacak üreme hakkını vermesi, toplum onaylı aile kurmak, eşlerin birbirlerine karşı sorumluluk duymaları ve birbirlerinin malları hakkında söz sahibi olabilmeleri, eşlerin ortak mal sahibi olabilmeleri, hayatı her yönüyle ortaklaşa yaşamaları sayılabilir (Kottak,1997).

2.2.1. Biyolojik İşlevi

Cinsel ihtiyacın karşılanması, çocuk sahibi olmak ve bu çocukların yetiştirilmesi neslin devamının sağlanması ,eşlerin birbirlerinin isteklerini uyum içinde karşılamaları

2.2.2. Psikolojik İşlevi

Evli bireylerin yaşam içerisinde karşılaştıkları sorunları mutlulukları birlikte karşılamak birbirine destek olmanın verdiği güven duygusunu yaşamak, sevmek ve sevilme ihtiyaçlarının karşılanması.

2.2.3. Sosyal İşlevi

Çiftlerin yaşadıkları toplum içerisinde bir statü edinmesi, eşlerin birlikte aynı hedef doğrultusunda beraberce hayatlarını planlaması eşlerin bir diğerinin varlığıyla onurlanması, her daim yanında hayatı paylaşabileceği bir eşinin varlığından destek olarak yalnız olmadığını bilmesi ve bunun sonucunda da bireyin kendisini güvende hissetmesi gibi birçok unsur sayılabilir (Özgüven,2017).Evliliğin işlevlerinden bir diğeri de evlendikten sonra bireyleri evlenmeden önceki yaşam tarzlarına kıyasla daha itinalı bir yaşam tarzı seçmeye ve toplum kurallarına uyum sağlama yönünden daha dikkatli olmaya yönelmesidir (Çağ &Yıldırım,2013).Sonuç itibariyle birbirine yabancı kültürlerde dahi evliliğin bireysel yaşantı ve sosyal yaşantı yönünde birçok işlevlerinin bulunması evlilik olgusunun evrensel bir yapı olduğunu gösterir (Güleç,2013).

2.3. Evlilik ve Evlenme Şekilleri

Evlilik ve evlenme şekilleri üç farklı kriter doğrultusunda biçimlenmektedir. Bunlar “çevre “eş sayısı” ve “tercih” kriterleridir.

1 -Çevre Kriterine Göre Evlilik Şekilleri:

- İçerden evlenme (Endogami)
- Dışarıdan evlenme (Exogamie)

İçeriden evlenme de aynı soydan, aynı kabileden, en yakın akrabadan eş seçme kuralına göre hareket edilir. Bu evlilikteki temel amaç, kutsal kanın başka kanlarla karışmasını engelleyip kutsallığının devamını sağlamak, aileler arası bağın kuvvetlendirilmesi, sosyal statünün korunmasıdır. Mısır firavunlarının kız kardeşleriyle evlenmesi içeriden evlenmeye örnek gösterilebilir.

Dışarıdan evlenmede, bireyin mensubu olduğu akraba, kabile ve soyun dışında eş seçme zorunluluğu vardır. Bu evlilikteki temel amaç, diğer gruplarla sağlıklı iletişim kurabilmek, anlaşmazlıkları azaltmak ve iş birliği imkânını yakalamaktır.

2-Eş Sayısı Kriterine Göre Evlilik Şekilleri:

Tek Eşli evlenme (monogamie)

Çok eşli evlenme (polygamie)

Monogamie bir erkeğin bir kadınla yaptığı evliliğdir.

Poligami ise bir kadın veya bir erkeğin birden fazla eşle evlenmesidir. Çok eşli evlilikler İslam toplumunda “taaddüt-i zevcat” diye isimlendirilir.

3- Tercihli Evlilik Şekilleri:

Tarım ve hayvancılıkla geçimlerini sağlayan topluluklar da bireyin tercihinden ziyade ailelerin tercihleriyle ekonomik çıkar amaçlı yapılan evlilik türüdür (Aile Yapısı Araştırması,2006).

Gençtan (2009)’a göre evlilik türlerini, geleneksel evlilik, çağdaş evlilik adı altında iki kısma ayırmak mümkündür. Geleneksel evlilik, eşlerin aile içinde edindikleri rollerle birbirlerini tamamlamasından ibarettir. Çağdaş evlilikte ilişkiler, samimiyet ve dostluk üzerine kurulur, eşlerin birlikte paylaştıkları ortak noktaları daha fazladır.

2.4. Kuramların Evlilik Tanımları

Psikodinamik kuram, bu kuram evliliği Freud’un nesne ilişkileri tezine dayanarak açıklar. Nesne ilişkileri tezindeki nesne, Freud’un tabiriyle içgüdüyü tatmin eden herhangi bir nesne, insan veya bir eylem olabilir (Schultz & Schultz, 2004).Çocuğun içgüdülerinin tatmini esnasında nesneyle arasında duygusal bağ oluşur bu bağ çocuğun nesneye dair olumlu ve olumsuz birtakım izlenimler edinmesine sebep olur ve zamanla bu izlenimler içselleştirilerek sonraki yaşamında yakın ilişkilerini bu olumlu ve olumsuz izlenimler üzerine belirmesine vesile olur (Gladding,2012). Freud da bu varsayımından yola çıkarak bireylerin en yakın nesnelere benzer özelliklere sahip eşler seçtiklerini savunur. Erkekler birçok yönden, ilk nesnelere olan annelerine, kızlarda ilk hayran oldukları nesne olan babalarına benzeyen eşler seçtiklerini savunur (Özgüven, 2000).

Bilişsel davranışçı kuram, eşlerin birbirlerine ve diğer aile fertlerine karşı davranışlarının temelini, kişinin insan ilişkilerine yönelik oluşan bilişsel unsurların belirlediğini savunur. Birey bilişindeki ikili ilişkiye dair bu unsurlar doğrultusunda duygularını, düşüncelerini, davranışlarını sergiler (Nystul,1993).Sembolik -yaşantısal aile kuramını savunanlar sadece bireyin yaşantısıyla ilgilenirler. (Goldenberg & Goldenberg 1996; Nichols & Schwartz,1998). Nichols &Schwartz(1998)’e göre de aile üyeleri arasında farkındalığın artması iletişimin sağlanması gerekir.

Yapısal aile kuramının aileyi tanımı şöyledir, aile duygusal ve /veya kan bağı ile birbirlerine bağlı insanlardan oluşan bir gruptur. Aile bireyleri birlikte geçirdikleri süre zarfında bir takım etkileşim kalıpları oluştururlar ve bu kalıplar doğrultusunda hikayeler oluşturur, bu hikayeler ise aile yapısını belirler (Minuchin, Lee & Simon,2006).Feminist aile kuramı toplumda var olan cinsiyet eşitsizliğinin aile kurumuna da yansıdığını aile içi ilişkilerin bu eşitsizlikler üzerine şekillendiğini savunur (Canatan,2016).

2.5. İslam da Evlilik Kavramı

Ailenin temelini teşkil eden evlilik bütün ilâhî dinlerde, kadın ve erkeğin kendilerine özgü bir mahremiyet ve paylaşım alanı oluşturmalarına ve insan soyunun devamına katkı sağlamalarına imkân veren yegâne meşrû ilişki olarak kabul edilmiştir. Kuranı-ı Kerimde A'raf suresinde “Lût'u da (peygamber gönderdik). Kavmine dedi ki: “Sizden önceki topluluklardan hiçbirinin (bu ölçüde) yapmadığı iğrençliği mi işliyorsunuz!” “Kadınları bırakıp da cinsel tatmin için erkeklere yanaşıyorsunuz. Doğrusu siz taşkınlık eden bir topluluksunuz. ”buyurulmuştur.(A'râfSuresi,80-81).

Rad sursi.38.Ayeti Kerime “An dolsun senden önce de peygamberler göndermiş, onlara da eş ve çocuklar vermişti” ibaresi, İslam'da hayatın çeşitli alanlarına dair pek çok düzenleme Kur'an ve Sünnette ortaya konan genel ilkeler ve amaçlar çerçevesinde ihtiyaçlara, zaman ve şartlara göre İslâm toplumunun takdirine bırakılırken evlenme ve aile ile ilgili belli başlı hükümlerin doğrudan Kur'an tarafından belirlenmiş olması ve bu hükümlerin Hz. Peygamber tarafından genişçe açıklanıp uygulanması İslâm dininin evlilik ve aile kurumuna atfettiği önemin bir ifadesidir. Kur'ân-ı Kerîm'de nikâh kelimesi ve türevleri genellikle evlenme akdini belirtmek üzere on dokuz âyette geçmektedir (M. F. Abdülbâkî, el-Mu'cem, “nkħ” md.). Bunların bir kısmı bağlam dikkate alınarak “cinsel ilişki” ve “bulûğ” gibi anlamlarda da yorumlanmıştır. Bazı ayetlerde canlı varlıkların çift olarak yaratıldığına değinilirken “zevc” kelimesi kullanılmakla birlikte bunun tekil veya çoğulunun (ezvâc)isim tamlaması içinde başkasına/başkalarına izafe edilerek kullanımının sadece aralarında evlilik bağı bulunan insanlar hakkında olması dikkat çekicidir. Kur'an'da insanlar için kaynaşıp huzur bulacakları

kendi türünden eşler yaratıp aralarında sevgi ve merhamet meydana getirmesi Allah'ın kudretinin kanıtları arasında sayılmış. "Yine O'nun ayetlerindedir ki, sizin için nefislerinizden kendilerine ısınırsınız diye eşler yaratmış, aranızda bir sevgi ve merhamet koymuştur. Şüphesiz ki bunda düşünecek bir kavim için nice ibretler vardır" (Rûm Suresi,21), mecazi bir anlatımla eşlerin birbiri için elbise konumunda olduğu belirtilmiş. "Onlar sizin için bir elbise, siz de onlar için bir elbise durumundasınız" (Bakara Suresi,187).Çeşitli şekillerde evlilik teşvik edilmiş "Allah, size kendi cinsinizden eşler, o eşlerinizden de oğullar ve torunlar yarattı"(Nahl Suresi,72). "Aranızdaki bekarları, kölelerinizden ve cariyelerinizden iyi davranışta olanları evendirin. Eğer bunlar fakir iseler, Allah kendi lütfu ile onları zenginleştirir. Allah, (lütfu) geniş olan ve (her şeyi) bilendir"(Nûr Suresi,32).Neslin bozulmasına yol açacak gayri meşrû ilişkiler yasaklanmıştır."Zinâyâ yaklaşmayın. Çünkü o, çirkinliği apaçık bir hayâsızlıktır ve çok kötü bir yoldur" (İsrâ Suresi,32). Diğer taraftan Kur'an'da nikâh akdi erkek tarafından kadına verilen sağlam bir teminat olarak nitelenmiştir.(TDV İslam ansiklopedisi. Cilt.33).

2.6. Din ve Dindarlığın Tanımı

Din ve dindarlığın tanımında karşılaşılan birtakım zorluklar mevcuttur. Dinler tarihi incelendiğinde birbirinden farklı çok sayıda dinin varlığına rastlanmaktadır. Çok sayıda dinin var olması din olgusunun sade bir şekilde tanımını zorlaştırmaktadır. Bu çokluğa rağmen bilim insanları dini tanımlarken bazıları dini felsefi açıdan bazıları da toplumsal ve bireysel açıdan tanımlama yoluna gitmişlerdir (Kayıklık,2011). Dini tanımlamaya çalışan her bilim dalı, dini kendi sınırları çerçevesinde tanımlar psikologlar din olgusunu bireysel açıdan tanımlarken teologlar kutsalın açıklaması olarak ele alır, sosyologlar dinin toplumsal yönüne vurgu yaparken felsefeciler felsefi yönüne vurgu yaparak tanımlamaya çalışırlar (Yapıcı, 2011).

Hökelekli'ye (2010) göre de din olgusunun tanımlanmasını zorlaştıran iki unsur vardır. İlki dinin çok kapsamlı ve çok yönlü bir olgu olması dinin tanımını zorlaştırmaktadır. Bir diğer unsurda tanımlayan kişinin dünya görüşü doğrultusunda tanımlamasıdır. Araştırmacılar tüm insanlığa hitap eden bir din tanımının yapılamayacağına hem fikirdirler.

Weber (1961) dinin evrensel kesin bir tanımının yapılamayacağını ifade etmektedir. Aydın'a(2013)göre de dinin tanımını zorlaştıran unsurların başında, tanımlayanın kendi inanç ve kültürüne dayanarak tanımlama yoluna gitmesi gelir. Bir çok inanışları, ritüelleri, yaşam şekillerini içerisinde barındıran din olgusuna evrensel bir tanım bulunmamaktadır (Yapıcı & Kayıklık, 2005).Bilim yapısı itibariyle, içeriğinde bir çok gizem barındıran dini ve dinsel yaşantıyı tanımlamak ve anlamak konusunda yeterli olamamaktadır. Bu sebepten dolayıdır ki din olgusunun bilimsel bir tanımı mümkün değildir. Aslında araştırılacak olan din olgusundan ziyade dinin etkileridir (Özdalga,1989).

Aynı şekilde dini tanımlamadaki zorluklar genel anlamda dindarlığın tanımı içinde geçerli sayılabilir, dindarlığın sınırlarını belirlemek ve her yönden net bir tanım yapabilmek oldukça zor durumdur (Taş,2003).Dindarlık pratik ve içselleştirme bakımında bireye ait yansımaları açısından ise sosyal bir olgudur. Dindarlık bireye ait yönüyle her ne kadar içsel bir durum olsa da topluma aks eden taraflarıyla gözlemlenebilen bir olaydır. Bireyin topluma yansıttığı davranış ve tutumlarının hangilerinin içselleştirip, pratiğe geçirdiği hangilerinin de sosyal hayatta onaylanmış zaman içerisinde dinin bir unsuru olarak kabul edilerek, topluma yerleşmiş fakat dinin dışında var olan bazı inanç ve davranışlar olduğunu birbirinden ayırt etmek oldukça zor bir olaydır. Bu zorluğun temelini de bireylerin sözü edilen davranışlara yükledikleri anlam ve değerler oluşturur. (Onay, 2004).

Bireyin ruhsal halinden ve toplumsal olaylardan etkilenen dindarlığın değişime uğraması zamanla şekil değiştirmesi doğal bir durum olarak görülmektedir. Zira filozof Heraklitos'un dediği gibi "Değişmeyen tek şey değişimdir".

2.6.1. Din

2.6.2. Din Kelimesinin Sözlük Tanımı

Tanrıya, doğüstü güçlere, kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum

Bu nitelikteki inançları kurallar kurumlar, töreler ve semboller biçiminde toplayan, sağlayan düzen. (T.D.K.S.2011).

Türkçedeki din sözcüğü Türklerin Müslüman olmasıyla Türkçemize katılmış Arapça bir kelimedir.

Din kelimesi köken olarak “de-ye-ne”ya da “dâ-ne” kökünden gelir ve genel itibariyle üç farklı kaynaktan farklı manalar ifade etmektedir. Arapçada din kelimesi ”usul, adet, tutulan yol, yol” gibi anlamlarda kullanılmaktadır.

2.6.3. Din Kavramının Özsel ve İşlevsel Tanımları

Özsel Tanımlar

Özsel tanım dinin ne olduğunu tespitine yönelik açıklamalar getirir. Özsel tanımlar, dinin içerik olarak barındırdığı, aşkın, kutsal, ilahi, fizik ötesi değerler doğrultusunda açıklamalar yaparak dinin özünü ve temelini açıklama yönünde yapılan tanımlardır (Okumuş, 2015). Tylor (1958) dine özsel bir tanım yaparak dini aşkın güce iman olarak tanımlar. R.Otto’ya (1935) da din aşkın olanın deneyimlenmesidir, bireyin kutsal olanla ilişki halinde olma durumudur. Din, toplumsal olarak kabullenilmiş kültürel bir olgu haline gelmiş insan üstü aşkın varlıklarla kalıplaşmış etkileşimin kurulduğu kurumdur (Spiro,1966).Subaşı dini tanımlarken Spironun tanımına benzer bir yaklaşımda bulunmaktadır; Din, dinin veya toplumların kutsal kabul ettikleri şey, bu kutsalı simgeleyen semboller, inançlar, değerler ve de ritüellerin kurumlaşmış halidir(Subaşı, 1994).

Vergote dini tabiatüstü aşkın bir varlığı simgeleyen bir takım duyguların, dilin, davranışların toplamı olarak tanımlar(akt: Stark, 1965).Marshall’ın tanımı inanç ve pratikler üzerinedir din, inananları bir sosyo-dinsel topluluk içerisinde bir araya getiren inançlar, semboller ve pratiklerden müteşekkil bir sistemdir (Marshall, 2009).

İşlevsel Tanımlar:

Yinger(1970) işlevsel tanımların din olgusunu daha kapsamlı tanımladığını ifade etmektedir. Yinger’ e göre din, bireyin hayatındaki problemlerine çare üretmek adına seçtiği bir yoldur. Din olgusunu işlevsel bir tanımla açıklayan T.Parsons dinin toplumların kültürel inanç sistemi adı altında birleşmesine etken faktör olduğunu belirtir(akt: Okumuş, 2015). Geertz din olgusunu işlevsel olarak ele alır ve dini genel varoluş sistemi hakkında kavramlar sunarak, inananlar üzerinde derin, geniş kapsamlı, oldukça kuvvetli, ruhsal etkiler oluşturan bir semboller sistemi olarak tanımlamaktadır (akt: Hökelekli, 2016).

Dininin bireyin hayatına yönelik en önemli işlevlerinden birisi de mensuplarına ilk önce bir kimlik sunmasıdır, daha sonra bu kimliğin devamlılığının sağlanması için

bilişsel ve duygusal yönden bireyleri etki altına alması ve yönlendirmesidir (Hökelekli,2005;Yapıcı,2003; Yapıcı&Yıldırım,2003)

Mardin (1995) dinin üç temel işlevlerinin olduğunu savunur bunlar;

- 1.Bireylerin açıklayamadığı pek çok olaya çeşitli açıklamalar yapması,
- 2.Bireylere dış dünyayı kültürel olarak kendisine has algı örüntüsüyle anlamlandırmasına ve değerlendirmesine olanak sağlaması
- 3.Toplumların, kültürlerin yapısal açıdan devamlılığını sağlaması.

Tolstoy dini Ahlaki yönden ele alır ve ahlakın dinlerin tavsiye ettiği yaşam şekli olduğunu ve ahlakın dinlerden ayrı ele alınamayacağını savunarak, dinin bireyin yaşamındaki ahlaksal işlevine dikkat çekmektedir(Tolstoy,1999). Din toplum düzenini etkileyen bir takım değişikliklere etki eden ve bazen de bu değişiklikleri duraksatan güçtür (Dawson,2003). İbni Haldun dini, bütünleştirici, kaynaştırıcı işlevleriyle tanımlamıştır. Din toplumda var olan düzensizlik, dağınıklık, acziyet, bunalım, ümitsizlik gibi durumlara karşı, düzeni, umudu, bütünleşmeyi sağlayan bir olgudur (İbn Haldun .cev:Derviş el cüveydi,akt:Okumuş,2018)).

2.6.4. Psikolojik Tanımı

Freud'a göre din, çocuk zaman içerisinde gelişip büyüdükçe, anne ve babasının bir takım konularda acizliğini fark etmeye başlar bu farkındalık sonucunda babanın çocuk üzerindeki koruyucu imajı zedelenir. Ergenlik döneminde babanın koruyuculuğuna karşı olan güven tamamen silinir. Birey bundan sonra hayatının ilerleyen zamanlarında karşılaşacağı zorluklar, problemler karşısında güveneceği bir sığınak arar ve bunun sonucu olarak da hayalinde bir tanrı baba imajı oluşturur ve buna inanır, yaşamı boyunca karşılaştığı her zorlukta bu tanrıya sığınır ve bu durum bireyde bir din inancın oluşmasına yol açar bu inanç doğrultusunda gelişen bir yaşam tarzı meydana gelir. Birey kendi hayalinde var ettiği bir Tanrıya inanmaya başladığı an artık büyük bir yanılgı içerisinde, yanılgı sonucu oluşan din inancı nevrozdur. (Freud,1927)

Jung ise Freud'u dini nevrozla ilişkilendirdiği için eleştirmiş ve dinin bir yanılsama olmadığını bilakis bireylerin psikolojik rahatsızlıklarının asıl kaynağının dini inancın yokluğu olduğunu savunmuştur. Jung'a göre din, bireyin yaşamdan edindiği tecrübedir(Hökelekli, 2004). Jung'a göre din, olgularla ilgilidir. Yani olaylarla, gerçeklerle, deneyimlerle ilgilidir. Bireyin dinsel deneyimi ise bireyin kendisi dışında

var olan bir güç tarafından ele geçirilmesini ifade eder. Jung dinin temelini oluşturan unsurların kaynağının kolektif bilinçdışı olduğunu bildirir. İnsanlığın başlangıcıyla beraber oluşan din, insanlığın kolektif bilinç dışında biriktirdiği en yüce değerlere giden yoldur ve din, insan ruhunun gizemini derinliklerini arketipler aracılığıyla gün yüzüne çıkarır(Crapps,1986:akt:Ayten,2015). James de dini, bireysel bir olgu insanın duyguları, hareketleri yaşamdan edindiği deneyimleri olarak açıklar. James'e göre din ve dini tecrübe bireye yaşamın içerisinde bir fayda sağlıyorsa değer ve anlam kazanır (Ayten, 2015).

Fromm din olgusunu şöyle açıklar din, bir topluluğun bireyleri arasında onaylanıp paylaşılan bir takım fiiller ve düşüncelerden oluşan bir sistemdir . Bu sistem bireyin hayatına bir takım düzenlemeler ve tapınma nesnesi getirir (Fromm,1997).William James dini tanımlarken duyguyu ön plana çıkarır James'e göre duygu dinin ilk kaynağıdır ve din olgusunu, bireyin ilah olarak kabul ettiği şeyle irtibat halindeyken hissettiği duyguları, hal ve davranışları, tecrübeleri olarak tanımlamaktadır (James,1902;akt.Günay,2010).Yaşamı boyunca anlam arayışı içinde olan Lego terapinin kurucusu Frankl, insanın mutlak anlamı bulma konusunda zayıflık yaşadığını, dinin mutlak anlam arayışı olduğunu savunur (Frankl, 1975).

2.6.5. Sosyolojik Tanımı

Sosyoloji dini genellikle işlevsellik yönüyle tanımlar. Dinin toplumsal yapı üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini inceler. Sosyolojinin kurucuları arasında sayılan Fransız sosyolog Emile Durkheim din olgusunu dinin işlevselliği üzerinden açıklar. Durkheim'e göre din, toplumların düzenli olabilmesi bireylerin bir arada tutulabilmesi için gerekli olan bir takım duyguların ve bu duyguların neticesi olan davranışların kutsallık seviyesine gelmesidir(Çiftçi,2013).Durkheim başka bir tanımında da “din, inanan bireylere neşe ve huzur kaynağı olur bu durum bireylere içtimai hayatı şekillendirmelerinde destek sağlar” diyerek din olgusunun bireyler üzerindeki olumlu etkisinin toplumsal hayatın şekillenmesindeki rolüne değinmiştir(Beckford,1989).Din ile toplum karşılıklı etkileşim halindedir, bu etkileşimde dinin toplum üzerindeki etkisi daha ön plandadır. Toplumlarda zuhur eden her yeni din olgusu zuhur ettiği toplum yapısında ve de bireylerin yaşantılarında bir takım değişikliklere sebebiyet verir. Aynı zamanda din içinde bulunduğu toplumda belli bir zihniyet oluşumuna, toplumun bütünleşmesine, toplumun yeniden yapılanmasına etki etmektedir. (Keskin, 2004).

Davienin (1996) din tanımı, dinin toplumsal hafıza oluşumunda etkin olduğu yönündedir; Dinin en temel özelliği, son derece etkili “ortak hafıza” oluşturmaktır, bu ortak hafıza dahilinde bireylerde belirgin bir inanma modeli oluşur ve böylece “*din, bireysel ve kolektif bilinç içinde belirli inananlar soyuna ait olanların oluşturduğu bir enstrüman haline gelmiş olur*”. Din olgusunun toplumlar üzerindeki işlevselliğini anlatan bir diğer tanımda Bardakoğlu ve Apaydın’ın tanımıdır, din toplumları yüceltir, geliştirir, insanlara güzel ve yararlı işler yapma hususunda yol gösterir, insanlara yüce duygular kazandırır, din bir hayat nizamıdır (Bardakoğlu & Apaydın, 1998). Alport (2004) dinin birey ve toplum için temel unsurlara ilgilenmesinden dolayı dinin en temel ve en önemli inanç olarak ortaya çıktığını bildirmektedir.

Max Weber din olgusunu açıklarken meslektaşlarının aksine dinin sosyal yapıyı etkilemediğini savunur (Vrijhof, 1971). Karl Marx’ın din tanımı şöyledir din, ruhsuzların ruhu, ezilenlerin iç çekişleri, kalpsiz dünyanın kalbi, halkların afyonudur (www.religionfacts.com/regiligon). Marx’a (1995) göre, din kutsal varlık tarafından gönderilen bir olgu değil insanları güçlü olanın zayıf olanı sömürmesi için insan yapımı bir sistemdir. Dini toplumlardan yok etmek halkın gerçek mutluluğu bulmasını sağlamaktır. Din toplumlar için bir yanılsamadır.

2.6.6. Teolojik Tanımı

Kuran-ı Kerimde Âli İmran suresi 19. Ayeti kerimede; Allah katında din İslamdır buyrulmaktadır. Bu Ayeti Kerimenin açıklamasında Ömer Nasuhi Bilmen “Kur’an’ı Kerimin Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri” isimli eserinde din kelimesini şöyle açıklamaktadır; Din lügat itibarıyla, adet, sîret (karakter), siyaset, rey ve ceza manalarını içermektedir. Din, Allah Teala tarafından konulmuş açık bir kanundur ki, insanlara Cenabı Hakkın varlığını birliğini, azamet ve uluhiyetini bildirir, insanları yaradılışlarındaki gayeden haberdar eder İnsanlara vazifelerini hidayet ve saadet yollarını gösterir.” (a.g.e. c.8).

Fahrudin Errazi Tefsiri Kebir isimli eserinde din olgusunu” din, amel etmekten ibarettir, Allah’ı tanımaktan ibarettir, din inanç, ikrar ve amelin toplamından ibarettir” şeklinde tanımlamaktadır. (a.g.e, c. 8). M. Hamdi Yazır Hak Dini Kuran Dili isimli eserinde dini “Zevlukulü (akıl sahipleri) hüsnü ihtiyarlarıyla bizzat hayırlara sevk eden bir vaz’i ilahidir. Din, iman ve amel mevzuu olarak akıl ve ihtiyara teklif olunacak hak ve hayır kanunlarının

toplamıdır ki millet ve şeriat dahi tabir edilir” diye tanımlamaktadır.(a.g.e, c.1) Ayrıca .HZ. Muhammed (s.a.s) “din nasihattir “ buyurmuştur.

2.7. Dindarlık

2.7.1. Dindarlık Kelimesinin Sözlük Tanımı

İngilizcedeki “*religiosity* “(dindarlık) kelimesi Latince” *religiositas*” kelimesinden türetilmiş ve ilk olarak 15. yüzyılda dini duygunun ilk hissi ya da sezgisi, dini duygusunun patolojik veya abartılı bir şekilde ifade edilmesi manasında kullanılmıştır (Kavros, 2010).

Dindar kelimesi, Arapça “din” ve Farsça “dâr” kelimelerinin birleşmesinden oluşan bir kavramdır. Genel olarak “kutsalın yolu” şeklinde tanımlanabilir. “Dâr” kelimesi, bağlanmak, sahip olmak anlamına gelir. Dindar kelimesinin Arapça karşılığı “mutekit”, “Müslüman” ve “mütedeyyin”dir. İngilizcede ise “religious”, “godly”, “devout”, “pious”, “devotional”, “prayerful”, “devotee”, “godfearing” ve “faithful” kelimeleri bu anlamda kullanılmaktadır.

2.7.2. Dindarlık Tanımları

Aynı toplum içerisinde aynı dine mensup olsalar dahi dindarlığın farklı şekillerde tezahür etmesinin sebebi, zeka, yetenek, mizaç, alınan dini eğitim ve bireyin algısıyla ilgili bir durum olabilir.(Uysal, 1996) .

Bir bireyin dindarlığı söz konusu olduğunda o bireyin iç dünyasına ait bilgi de edinilmiş olur, çünkü kişi bir dine mensup olduğunda o dini kendi iç dünyasını yansıtan bir unsur haline getirmektedir.(Subaşı.N.2002).Bireyin dindarlığını yaşamasında mizacının etkili olduğu tezine İslam halifesi Hz.Ömeri (r.a.) örnek verilebilir bir çok kaynakta Hz. Ömer’in Müslüman olmadan önce sert bir mizaca sahip olduğu ve Müslüman olduktan sonra da bu mizacının değişmediği ve dindarlığını bu mizacı doğrultusunda yaşadığı bildirilmektedir.

- ✓ Dindarlık, bireyin günlük yaşamında dine inanma ve samimiyetini yansıtan bir olgudur(Kirman,2004).Bir diğer tanımla dindarlık, bireyin ait olduğu dine ilişkin inanç, İbadet ve sembollere karşı olan ilgisinin göstergesidir(Arslan,2011).
- ✓ Dindarlık, birey için, dinî inanç, dinî tutum ve dinin kendisi için ifade ettiği önemi içermektedir (G. Scobie akt. Ayten, 2019).

- ✓ Dindarlık, bireyin ahirete yönelik içsel kazanımları ve bu kazanımların davranışlar üzerindeki etkisinin, bireyin yaşantısına yansıtarak, günlük yaşantısını ahirete uygun bir hale getirme çabasının davranışlarına yansımalarıdır (W. H. Clark, akt. Ulu 2013).
- ✓ Dindarlık, İlahi ya da insanüstü bir güce inanma neticesinde bu ilahi güce yönelik gerçekleştirilen bir takım ritüellerdir (Argyle & Beit-Hallahmi, akt:Ulu, 2013)
- ✓ Dindarlık, dinin bireyin hayatına etkisinin derecesinin gözlemlenmesidir (Tekin, 2013).
- ✓ Dindarlık, din özelliği taşıyan herhangi bir dinin birey tarafından kabullenip
- ✓ Dindarlık, ilahi ve kutsal şeylere inanma neticesinde bir takım belirli ritüelleri yerine getirme ve dini bir gruba dahil olmaktır. (Johnstone, akt: Ulu, 2013).
- ✓ Dindarlık, belli kurallara sahip bir dinin, kendine has vakit ve durumlarda belirli birey, topluluğun yaşan tarzıdır (Günay, 2006).

Kurânı Kerimden dindarlığın tanımı için

Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah iyilik edenleri sever. Yine onlar, çirkin bir iş yaptıkları yahut nefislerine zulmettikleri zaman Allah'ı hatırlayıp hemen günahlarının bağışlanmasını isteyenler ki Allah'tan başka günahları kim bağışlar ve bile bile, işledikleri (günah) üzerinde ısrar etmeyenlerdir (Al-i İmran Suresi,134-135).Âyeti Kerimeleri örnek olarak verilebilir.

2.7.3. Dindarlık Tipolejileri

Allport ve Rossun geliştirdiği iç ve dış güdümlü dindarlık kategorisi dindarlık tipolejileri içinde çokça kullanılan bir kategoridir.

İç Gdümlü Dindarlık

Yaşam tarzının dinle şekillendiği tam bir teslimiyeti ifade eder.

Dış Gdümlü Dindarlık

Dini çıkarları için kullanma tehlike durumunda çıkarın tercih edilmesini ifade eder (Mehmedoğlu,2002).

Mehmet Toplamacıoğlu (1962) dini pratiklerin yaşanması ölçüsüne göre dindarlık tipolojileri oluşturmuştur.

Gayr-i âmil dindarlar, sadece cenaze namazı kılanlar.

İdare-i Maslahatçı dindarlar, buldukları topluluğa göre dini davranışlarını belirleyenler.

Dini bütün ve ya Âmil dindarlar, sadece namaz ve oruç ibadetini yapanlar.

Sofu dindarlar, farz, sünnet, nafile ibadetleri yerine getiren zamanlarının çoğunu ibadete ayırırlar.

Softa veya Yobaz dindarlar, yeniliklere şüphıyla yaklaşan, birçok normal durumları haram sayanlar.

Glock&Stark (1965) dindarlığın temel boyutları olarak nitelenebilecek genel alanları beş kategoride ele almaktadır.

Duygu boyutu: Bir dine inanmış birey ve grubun tecrübe ettiği, tanrı, ilahi varlık, nihai hakikat ile iletişimini içeren duyular, algılar ve duyuları içerir.

İnanç Boyutu: Dindar bir bireyin inandığı inançların birey açısından taşıdıkları önem ve fonksiyonları içerir.

İbadet Boyutu: Bireyin mensubu olduğu dinin uygulamalarını içerir.

Bilgi Boyutu: Dindar bir bireyin kendi inancını anlatan kutsal metinlere dair bilgisini içerir.

Etki Boyutu: Dine dair inanç, uygulama, tecrübe ve bilginin bireyin günlük yaşamında oluşturduğu etkileri içerir. Dine dair uygulanan bir takım ritüeller bireyin davranış ve tutumlarına etki ederek görünür olmasıdır. (Yaparel,1987).

2.7.4. Bireysel Dindarlığın Kaynakları

Sosyolojik kaynakları

Bireyler, birlikte yaşamanın kaçınılmaz sonucu olarak her daim karşılıklı etkileşim içerisinde dirler. Bu etkileşimin neticesinde yaşamın her evresinde bir takım gelenek ve görenekler, toplumun yapısını oluşturan kavramlar, yasalar, siyasi idare şekilleri ortaya çıkmaktadır Bireylerin karşılıklı etkileşimleri sonucunda toplumda meydana gelen farklılıklar ve değişimler, toplumsal değişimi oluşturmaktadır (Tolan, 1991).

Değişim, bir durumdan başka bir duruma geçiş veya önceki hal ya da davranıştan farklı hal ve davranış sergileme olarak tanımlanabilir (Kızılcılık&Erjem,1994).Toplumsal değişim ise bir grup veya toplumdaki bireylerin karşılıklı ilişkilerinde yerleşik olarak sergiledikleri tavır ve hareketlerin ve de toplumun sosyal sistemindeki yerleşik düzenin değişmesidir(Dönmezer,1990).

Modernizmle birlikte değişen yeni dünya düzeninde din olgusu artık toplum üyelerinin birlikte gerçekleştirdiği bir eylem olmanın ötesinde bireylerin kendi iç âlemlerin de ve özel alanlarında yaşadıkları bir duruma dönüştüğü söylenebilir.

Luckmann'ın da ifade ettiği gibi modern dünya dindarlığı, toplumsal olmanın ötesinde, "bireye ait görsel" olmanın ötesinde "görünemeyen" bir yapı içermektedir. (Luckmann, The Invisible Religion). Berger sanayi devrimi sonrası ifade eden modern çağda dinin etkilerine ait bu değişimi şöyle özetlemektedir; din modern toplumun oluşumunda etken değil bilakis edilgen bir faktör konumundadır (Berger,1995).Toplumdaki bir çok kurumsal alanın hususileşmesi sonucun da din olgusu, hızlı bir şekilde "öznel" ve "özel" bir durum olma durumuna dönüşmüştür (Bottomore,çev: Oskay, 2015). Bu açıklamadan anlaşılacağı üzere dinin "öznel" ve "özel" bir durum olması yönündeki değişimi dinin değişen zaman içerisinde bireysel olarak yaşanması durumunu ifade etmektedir.

Psikolojik kaynakları

Geleneksel yaşamdan modern yaşama geçiş her ne kadar bireylere bir takım fayda ve kolaylıklar sağlamış olsa da beraberinde bireyin çeşitli sıkıntı ve memnuniyetsizliklerle mücadele etmesini gerektirmiştir (Berger, 2002).

Frankl Logoterapi kuramında insanın anlam arayışının insanın temel güdülerinden biri olduğunu savunur (Frankl,1991). Ward'ın (2002) tabiriyle dinler hayatın anlamına ilişkin sorulara cevap veren inançlar bütünüdür. Rus yazar Tolstoy (1990) yaşadığı çağda yaşamın anlamını sorgulamış ve kendisine dindarlığının temelini oluşturan şu soruları sormuştur, "yaptıklarım yapacaklarımla sonuçları neye varacak? Yaşamımın nasıl sonuçlanacak? Yaşamımın amacı ne? Ölmeme anlam nedir?

İslam düşünürü Gazali dalaletten hidayete isimli eserinde insanın anlam arayışını "hadiselerin hakikatini anlama" olarak tabir eder.(Gazali, 1978). Draz (2007) insanın bir dine mensup olmasının yani bireysel dindarlığın kaynağını insanın yaratılışında var olduğunu savunur. Fitri olan din duygusu bireyde çocukluk yıllarında her şeyi

nedenleriyle öğrenme isteğiyle kendini gösterir ve zaman içinde bireyin zekası oranında gelişir, Yaşamı sorgulamanın en ileri noktası, bilimin cevaplayamadığı soruların cevaplarını aramaktır. Bu durum insanı bir dine bağlanmaya yönlendirir diye ifade etmektedir .

2.7.5. İslamın Bireysel Dindarlığa Yönelik Açıklamaları

Bireysel dindarlığın kaynağının doğuştan var olan bir durum olduğuna Kuran-ı Kerimde Zariyat suresi 56.Ayeti Kerimede ifade edilmektedir,

Ben cinleri de insanları da ancak bana kulluk etsinler diye yarattım”. Fahrudin Errazi bu ayeti kerimeyi Tefsir -i Kebir isimli eserinde şu şekilde açıklar; *“İnsanın yaratılmasının gayesi kulluk etmesidir, ibadet nedir? denilirse, biz deriz ki; Allah’ın emrine olabildiğince saygı duymak, mahlukatına karşı şerefli olmak”* Ayrıca Ayette geçen *“bana kulluk etsinler kısmı için “beni tanımaları için” şeklinde olduğu da ileri sürülmüştür.* (Fahrudin Errazi .Tefsir-i Kebir).

Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s) bir hadisi şerifinde *“Her doğan çocuk muhakkak fitrat üzere doğar, sonra anne ve babası onu Yahudi yahut Hristiyan yahut Mecusi yapar buyurmuştur,* Hadisi şerifi rivayet eden Ebu Hureyre (r.a.) hadisin manasına delil getirerek *“O halde sen yüzünü bir muvahhit(Allah’ı birleyen) olarak dine, Allah’ın fitratına çevir ki, o, insanları bunun üzerine yaratmıştır. Allah’ın yaratışına hiçbir şey bedel olamaz. Bu dimdik ayakta duran bir dindir. Fakat insanların çoğu bilmezler”* Rum suresi 30.Ayeti kerimeyi okumuştur. Ayette geçen Allah’ın fitratından maksat İslam dinidir. *“Fitrat” ilk yaratmak anlamında kullanılan” fatara” dan mastar, binayı nevi olarak yaratılışın ilk tarz ve hey ‘etini ifade eder. Burada her ferdin kendine olan cüz’i fitratı değil, bütün insanların insan olmak haysiyetiyle yaratılışlarında esas olan ve hepsinde ortak bulunan “külli fitrattır”. (Hamdi Yazır. Hak Dini .cilt.6.).*

G.Allport ise (1960)yukarıda geçen açıklamaların aksine bireysel dindarlığın birden çok kaynakları olduğunu savunur, ona göre her insan farklı bir çok özelliklere sahip olduğu için bireysel dindarlık için tek bir kaynaktan bahsedilemez, bu görüşünü şu cümlesiyle ifade etmektedir .Öznel dinsel deneyimde değişmez bir içerik örüntüsü olmadığı gibi, genel kaynak noktası da yoktur. Bireyin bedensel gereksinimleri,

yaratılışı ve zihniyet yetenekleri, ruhsal ilgileri ve manevi değerleri, anlamı arama şekilleri, içinde bulunduğu kültürün etkileri bireysel dindarlığın kaynaklarıdır.

2.8. Algı

Algı, duyu organlarına gelen uyarıcıların anlamlandırılarak yorumlanmasıdır (Kağıtcıbaşı&Özgediz,1983). Algılamanın diğer tarafı da sosyal ve psikolojik olmasıdır (İnceoğlu,2000).İçinde bulunduğu çevre ile etkileşim halinde olan birey birtakım uyarılarla karşı karşıya gelebilmektedir.

Bu uyarılar bilişsel, duysal ve görsel etkileşim sonucunda oluşmakla beraber dokunmak, düşünmek ve meydana gelen olaylar gibi çeşitli uyarılar da olabilir. İnsan beyni tüm bu uyarıları bir araya getirerek birbirleriyle ilişkilendirerek, tanımlar, düzenler, biçimlendirir ve anlamlandırır (Artut, 2013). Algı, bireyin içinde bulunduğu çevreye, dünyaya, olaylara, diğer bireylere bir anlam yükleme, hisleriyle edindiği bilgileri yorumlama işlemidir. Algı bireyin kendi düşüncelerinde gerçekleştirdiği bir durumdur (Bağcı,2017). Aydınli'ya (1992) göre algı, kişiden kişiye değişme özelliğine sahiptir.

2.9. Davranış

Davranış terimi, canlıların, içeriden ve dışarıdan gelen her türlü olaya ve duruma kasıtlı olarak tepki vermesi anlamına gelmektedir. Davranışı “fiillerden ayırt eden ana etmen, organizmanın bir olay ve duruma yani kendisini etkileyen şeylere isteyerek karşılık vermesidir . Davranış, bireyin kasıtlı olarak yaptığı ve diğer bireyler tarafından görülebilen fiillerdir. (George & Jones.1999).

2.9.1. Psikolojik Kuramların Davranış Kavramına Yönelik Açıklamaları

2.9.2. Yükleme Kuramı

İnsanlar neden bu şekilde davranıyor? İnsanların isteklerini, korkularını nasıl bilebiliyoruz? İletişimde bulunduğumuz insana dair düşüncelerimiz ne zaman doğru ne zaman yanlıştır? Bu gibi sorular yükleme kuramının yanıt aradığı sorulardan bazılarıdır. İnsanlar diğer insanların davranışlarını gözlemlemekle beraber anlamlandırma çabasıdadır. Bu çabanın oluşmasındaki en büyük etken sergilenen bir davranışın gelecekte tekrar edip etmeyeceğini tahmin etme ihtiyacıdır. (Shaver 1975; Heider 1958; Kelley, 1972).

2.9.3. Yükleme Sürecini Açıklayan Üç Temel Kuram

1. Heider'in Kuramı

Fritz Heider yükleme kuramının temel kavramlarını savunan ilk psikologlar arasında sayılmaktadır. Heider'in çalışmaları sıradan bireyin, diğer bireylerin davranışlarını anlama çabası üzerine oluşturulmuştur. Herkes bilimsel psikolojinin kurallarını ve insan davranışlarını açıklamayı bilmez, ancak her birey insan davranışları ve olaylar hakkında bir yükleme yapar(Cüceloğlu, 1997).Sade psikolog (insanların davranışlarını anlamaya çalışan sıradan insanlar) bu yüklemeleri yapmak için ne tür sorular sorarlar? İnsan diğerinin davranışlarına yüklemde bulunurken dayanağı nelerdir?

Heider'in yükleme kuramı bireyler arasındaki algılamının bireye ait birçok kişisel özellikleri anlamaya yönelik olduğunu savunmaktadır.

Heider'e göre birey bir başka bireyin davranışını açıklarken üç şekilde açıklar, davranış durum gereği amaçlı olarak mı gerçekleştirildi, davranış kazara ve ya şans eseri mi gerçekleştirildi yani davranışın sergilenmesinde bir amaç yok muydu. Kazara ve ya şans eseri sergilenen davranış karşısında ileride tekrar eder mi diye tahminde bulunmak zordur fakat davranış bir durum karşısında bir amaç için mi gerçekleşti ve kişisel özellikleri mi göstermektedir. Bu duruma göre ileride farklı durum karşısında bile tekrar etme olasılığı yüksektir (Heider, 1858).

2. Jones ve Davis'in Kuramı

Jones ve Davis (1965) çalışmalarını amprik testler aracılığıyla gerçekleştirmişlerdir. Çalışmalarında davranışın ve eylemlerin ortaya koyacağı sonuçlar üzerinde yoğunlaşmışlardır. Birey bir davranış ve eylemle karşılaştığı vakit bu davranış ve eylemin sonuçlarına dair bilgilerine, geçmişte elde ettiği tecrübelerine dayanarak yüklemde bulunur. Jones ve Davis' te bir davranışın sonuçlarıyla, bu sonuçlara dayalı yüklemde bulunur. Jones ve Davis' te bir davranışın sonuçlarıyla, bu sonuçlara dayalı yüklemde bulunur. Jones ve Davis' te bir davranışın sonuçlarıyla, bu sonuçlara dayalı yüklemde bulunur. Jones ve Davis' te bir davranışın sonuçlarıyla, bu sonuçlara dayalı yüklemde bulunur.

3. Kelley'in Kuramı

Kelley (1967,1971,1972) kuramını Heider'in yükleme kuramından ilham alarak oluşturmuştur. Kelley'in kuramının temelini davranışların potansiyel nedenleriyle bunların etkileri / sonuçları arasındaki ortak değişkenler oluşturmaktadır. Bu ortak

değişkenlerde bireyin hem başkalarının davranışlarına hem kendi ruh haline yaptığı yüklemde kullanılmaktadır.

2.10. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları

Cinsiyet kavramı, kadın ve erkeğin yaratılışını ayrıca demografik kategoriye toplumsal cinsiyet ise kadın ya da erkek olmaya sosyo-kültürel yaşam tarafından yüklenen anlam ve beklentileri ifade etmektedir. Bu kavramsal farklılıklara rağmen bahsedilen ayırımın sosyal bilimler alanında ve de sosyo-kültürel ortamda belirgin ve yaygın kullanılmadığı gözlemlenmektedir buna gerekçe olarak, biyolojik ve sosyo – kültürel olanın birbirleriyle iç içe geçmiş olması biyolojik cinsiyetin toplumsal cinsiyeti belirlemiş olması gösterilebilir(Dökmen,2004).

Cinsiyet rolleri ve bu rollere ait değerler kadın ve erkek ilişkilerini anlama ve açıklamada temel kaynak olarak nitelendirilir. Kadınlığın ve erkekliğin temeli olarak kabul edilen değerler, kadın ve erkeğe yönelik tutumları ve davranışları belirlemektedir. Nesilden nesile taşınarak öğrenilen bu değerler kadın erkek ilişkilerindeki beklentileri de oluşturmaktadır (İnceoğlu,2010).

Toplumsal cinsiyet kimliğinin oluşumunu biyolojik ve psikolojik olarak çeşitli kuramlar çerçevesinde açıklamak mümkündür. Biyolojik yaklaşımlar tamamen doğuştan getirilen cinsiyet özellikleriyle oluştuğunu, Psikolojik yaklaşımlar ise çocukluk döneminde aile ile geçirilen etkileşim yoluyla oluştuğunu savunmaktadırlar (İmançer, 2006).Temeli biyolojiye dayanan kuramlara göre toplumsal cinsiyet; kadın ve erkek cinsiyetleri arasındaki farklara göre biçimlenir. Yani anatomik, genetik ve hormonal yapının bir sonucudur. Cinsiyeti belirlemede cinsiyet kromozomları, üreme organları ve hormon dengesinin etkili olduğunu vurgular. Ayrıca doğum ve doğumdan hemen sonra cinsiyete uygun davranış özelliklerinin belirlenmesinde de etkilidir (akt: Bayındır, 2019).

Basow'un (1992) sosyal öğrenme kuramına göre, toplumsal cinsiyet kimliğinin temelini biyolojik veya bilinçaltı ile ilgili olmadığını, bir takım öğrenme biçimlerinin ürünü olduğunu savunur. Aynı zamanda eril ve dişil davranışların diğer davranışlar gibi öğrenildiğini ve yine öğrenmeyle değişebileceğini savunur (akt: Taştekin, 2019).

Walby'nin Ataerkillik Kuramına göre, ataerkillik hane içi ve kamusal alan olarak iki gruba ayrılır. Hane içinde ataerkillik erkek birey kadın bireyin hane içi emeğini sömürmesiyle başlar. Kadınlar genellikle hane alanıyla sınırlandırılmış, kamusa

alanda çok az yer verilmiştir. Kamusal ataerkil sistemde ise kadınlar kamusal alanda yer alır fakat ücret bakımından erkeğe oranla daha az ücret alır. Wlby'e göre ataerkillik, erkeklerin kadınları sömürmesi ve hükmetmesinden ibaret bir toplumsal sistemdir (Giddens,2001).Connel'in kuramında toplumsal cinsiyet, cinsiyet ilişkileri sabit ya da kesinlik göstermez. Cinsiyetler insanın etkinliğinin bir sonucu olarak gelişmekte olan bir süreçtir ve bu ilişkilerin uyuma, direnişe, kabullenmeye, çekişmeye, kesintiye, değişime açık olduğunu hatta hegemonik erilliğinde mücadeleye açık olduğunu savunur (Giddens,2001).

Temelini Freud'un oluşturduğu psikanalitik kurama göre, insanlar dünyaya cinsel dürtüleri ile gelirler ve bu dürtüler, insanların gelişim süreçleri boyunca değişmektedir. Freud, cinselliğin doğuştan var olduğunu fakat cinsel kimliğin fallik dönemde ortaya çıktığını savunmaktadır. Bu dönemde çocuklar anne ve babalarını taklit etmeye başlarlar. Erkek çocuklarının annelerine yakın olma dürtüsüyle oedipus kompleksi, kız çocuklarının da babalarına yakın olma dürtüsüyle elektra kompleksi cinsel kimliğin oluşmasında oldukça önemlidir. Ayrıca Freud'un belirttiğine göre bu dönemdeki çocukların cinsiyet kalıp yargılarını hızlıca edindiği ve hem cinsleriyle oyun oynamaya başladıkları görülmektedir (İmançer, 2006).

Bilişsel gelişim kuramına göre çocuklar, insanları kadın ve erkek olarak iki gruba ayırır ve kendisinin hangi gruba dahil olduğunu anlamaya çalışır. Sonraki aşamada ise cinsiyetlere göre kalıplaşmış davranışları keşfedip kendi cinsiyetine uygun davranışlarda bulunmaya başlarlar (Kaypakoğlu, 2003).

2.10.1. Cinsiyet Merkezli Dindarlık Farklılaşması ve Kadın Dindarlığı

Sosyal bilimler alanında cinsiyet ve din olgularının karşılıklı etkileşimleri sonucunda şu iki soruya cevap aramaktadır. Cinsiyet modelleri toplumun dini inançlarının bir sonucu mudur? Cinsiyet modelleri bir toplumun dindarlığını belirleyen temel faktörlerden biri midir? Dinlerin genel olarak, ataerkil erkek tanrı eril sembol ve imajlar içermesi, inananlarına erkeklerin güçlerinin yüce ve evrensel olduğunu empoze etmesi sonucunda oluşan cinsiyet kategorisi ayrımı toplumsal yapı içerisindeki kalıp yargıları desteklediği ve erkeklerin bu yapı içerisinde güçlü, etkin, kadınların ise kırılgan, zayıf edilgenlikle sembolize edilmesine ve bu özelliklere uygun rolleri benimseyerek bu doğrultuda bir yaşam tarzına zemin oluşturacak kültürel etkenlerin oluşumunda son derece etkili olduğu ifade edilmektedir (Hope, 1984).

Din, cinsiyetler arası ilişkilerde, toplumda cinsiyet algılarının oluşumunda ve bu algının sürekliliğinde, kadın erkek arasındaki ilişkilerin sınırını belirleme ve korumada geleneksel sosyal kontrol aracı olarak etkin bir güce sahiptir.(Şahin 2002).Cinsiyetlerdeki farklılıklar doğrultusunda yapılan dindarlık araştırmaları sonucunda erkek ve kadınların dini tutum ve davranışları arasında bariz bir şekilde farklılık olduğu, kadınların erkeklere oranla dindarlığa daha meyilli olduğu belirtilmiştir. Bu durumda kadın dindarlığını erkek dindarlığından ayırıcı bir faktör olarak kabul edilebilir(Beit, Hallahmi, Argyle, 1997).

2.10.2. Bireysel Özelliklere Dayalı Açıklamalar

Cinsiyet merkezli dindarlık farklılaşmalarını bireylerin biyolojik yapılarını dikkate alarak analiz eden araştırmalar kadınların biyolojik yapılarının psikolojik ve sosyal yaşamlarına olan etkilerini göz önünde bulundurarak kadının dindarlığının biyolojik yapısından etkilendiğini bildirmektedir. Cinsiyet ve kadın dindarlığına yönelik araştırmaların elde ettiği sonuçlar genellikle dindarlığı, kadının ayırt edici özelliği olarak kabul edilmesinin yönündedir. Bu şekilde değerlendirildiğinde dindarlık için kadının karakterine has bir özellik ifadesi kullanılabilir (Fromm,1998).Kadın hayatın doğasına duygusal yapısıyla erkekten daha iyi yakındır. Biyolojik yapısı sebebiyle toplum inançlarına erkeklere oranla daha fazla meyillidir(Mensching,1994).

Freud da cinsiyetlerin dindarlığını bireysellik üzerinden açıklar. Freud'a göre cinsiyetlerin dine yaklaşımları baba figürüne olan yaklaşımlarıyla eş değerdedir. Bu bağlamda kadınların babalarıyla daha yakın ilişki içinde olmaları tanrıya ve dolayısıyla da dine daha yakın olmalarına neden olmaktadır (Davies,2004).Bu konuda bir diğer açıklamada kadınların yapıları itibarıyla risk almaktan kaçındıkları için dindarlığında bireyi riskten uzak sakin bir yaşam tarzını tavsiye etmesi sebebiyle kadınların dini eğilimlerinin erkeklere nazaran daha yüksek olduğunu zira erkeklerin risk alma konusunda kadınlardan daha cesur olduğu yönündedir (Thompson &Remmes, 2002).

Dinlerin kendilerine has ceza ve ödülü bünyesinde barındırdığı ve kadınların hassas yapılarından dolayı cezadan sakınıp ödülü talep etmeleri onları dine iten sebep arasında gösterilebilir (Miller,2000). Bu yaklaşıma yakın bir açıklama da şöyledir; Kadınlar, endişe, hassasiyet, suçluluk, hayal kırıklığı ve günahkarlık duygularına erkeklere oranla daha fazla sahip olduklarından dolayı dine yönelmeye ve manevi

destek almaya ihtiyaç duymaktadırlar. (Davis, Kerr, Kurpius,2003).Kadın dindarlığını onun bireysel özelliklerine atıfla yapılan gözlem ve araştırmalar sonucunda kadınların dindarlıklarını yoğun bir duygusallıkla yaşadıkları görülmektedir (Tapper,Tapper,1996 ; Saktanber,2001).

2.10.3. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Açıklamalar

Bireylerin toplumsallaşma süreçlerinde ataerkil toplumlarda kız ve erkek çocukların birbirinden farklı şekillerde yetiştirilmektedirler.

Kızlar itaatkâr olma ve sorumluluk alma yönünde yetiştirilirken erkek çocukları ise genellikle, bağımsızlık ve kendine güven duygusu ile yetiştirilmektedir. Dinin temelini aşkın ve yüce olan bir otoriteye itaat etmek ve onun yasalarına uyum sağlamak oluşturmaktadır. Kadınların sosyalleşme süreçlerinde ataerkil bir toplumda yetişip itaatkâr bir birey olmayı içselleştirdikleri için bir dine yönelmeleri daha kolay olmaktadır (Yapıcı,2016). Yapıcıyla aynı görüşte olan Nelsen ve Potvin 'nin (1981) açıklamaları da şöyledir; Kız çocuklara erkek çocuklara kıyasla daha katı bir eğitim uygulanmakta bir birey olarak kendileri olmalarına çok fazla izin verilmeyip bağımlı olarak yetiştirilmektedirler bu durumda kadınların hem bağımlılıklarına hem de dine yönelmelerine etki etmektedir.

Kadının dindarlığını annelik rolüyle birleştirerek anlatan bir ifade şöyledir; Dindarlığın temel niteliklerinden olan aynı zamanda da kadının sosyalleşme döneminde kadına öğretilen çocukların yetiştirilmesi, ahlaki eğitimi, aile fertlerinin ruhsal ve fiziksel mutluluğu için fedakârlıkta bulunmak, annelik rolü içinde inşa edilmiştir.

Annelik rolü bir dini tecrübe niteliğindedir (Walter&Davie,1998).Kadınların çocukları ve ailelerinin huzuru için duydukları kaygılar onların daha dindar olmalarında etken olmaktadır (Miller&Hofman,1995). Kadın dindarlığını çalışma hayatına katılımıyla ilişkilendirerek yapılan bir açıklama kadınların henüz erkekler kadar pek çok sektörde iş bulamadıkları için boş zamanlarının çokluğu onların dini hayatı yaşamaya yönlendirdiği yönündedir.(Arglye, Hallahmi, 1975; Beit &Hallahmi & Arglye 1997;Feancis).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada Evli Erkeklerin Dindar Eşlerine Karşı Davranışlarının Eşleri Tarafından Algılanmasının incelenmesi amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

3.1.1. Nitel Araştırma

Nitel araştırma, olayların meydana geldiği şekliyle, nesnel ve bütün doğallığıyla araştırmak ve açığa çıkarmak amacıyla gözlemleyerek, görüşmeler ve bulgu analizleri yöntemlerinin kullanılmasıyla yapılan bir analiz yöntemidir (Yıldırım & Şimşek, 2008). Nitel yöntemde, çalışma konusu olarak belirlenen fenomen ve olaylar içinde bulunduğu durumda ele alınarak bireylerin onlara yükledikleri anlamlar doğrultusunda yorumlanır, yorumlama esnasında disiplinler arası yöntem kullanılması gerekmektedir (Altunışık & Diğerleri, 2010). Nitel araştırmaya dair diğer bir tanımda şöyledir; Nitel araştırma, bireyin kendine ait gizli yönlerini keşfetmek ve içinde bulunduğu toplumsal yapıya yönelik derinlemesine bilgi edinmek amacıyla geliştirilmiş bir araştırma yöntemidir (Özdemir, 2010).

Nitel Araştırmanın Başlıca Basamakları

1. Veri toplamakla başlar birçok farklı kaynaklardan yararlanılmaktadır En çok kullanılanları, gözlem, görüşme, ankettir.
2. Analitik yöntemin belirlenmesi kısmıdır. Bulgulara ve teorilere ulaşmak için kullanılmaktadır. Verilerin kavramsallaştırılmasına imkân oluşturur.
3. Bulguların yazılı veya sözlü olarak raporlaştırılmasıdır.
4. Araştırmaya temelini oluşturan kuramsal zeminin hazırlanmasıdır.
5. Araştırmacının esnek bir araştırma deseni oluşturmasıdır.
6. Araştırmanın okuyucunun anlayacağı biçimde tutarlı ve anlamlı bir doküman hâline getirilmesidir. (Yıldırım & Şimşek 2011).

3.1.2. Fenomenoloji

Nitel araştırma, kuramsal bilgiye ulaşma, fenomenoloji (olgubilim), söylem analizi, olay tespiti ve kültürel araştırmalar gibi bölümlerden oluşmaktadır. (Creswell, 2018). Bu araştırmada bu yaklaşımlardan biri olan fenomenoloji (olgubilim) kullanılmıştır. Fenomenoloji araştırmaları bireyin yaşantılarından edindiklerine odaklanarak bireyin olaylara ve hayata dair algılamalarını ve yükledikleri anlamları inceler. Creswell (2018) Mertens(2010) Patton ise (2002) fenomenoloji araştırmalarının “deneyimlenen bir fenomenin onu deneyimleyen bireylerin ve grupların deneyimledikleri fenomenin ne anlam ifade ettiği” sualinden hareketle geliştiğini bildirmektedirler. Bir fenomenoloji araştırmasında asıl veri kaynağı incelenen konuya dair deneyim sahibi olan bireylerdir ve veri toplama aracı da görüşmedir. Görüşmeler sonrası edinilen bulgularla söylem analizi yapılarak kategori, tema ve kodlar elde edilerek deneyimlenen fenomen kavramsallaştırılarak ve betimlenerek okuyanların anlamasına olanak verilir. (Yıldırım & şimşek, 2016).

Fenomenolojinin kurucusu veya öncüsü olarak bilinen Husserl’in (1970) bireye ait öznel deneyimleri sınıflandırmak ve tanımlayabilmek için bir şema oluşturma çabasıyla oluşan felsefi dayanaklı bu araştırma yaklaşımını ortaya koyduğu belirtilmiştir (Moustakas, 1994). Guignon (2006) Husserl’in bilimi felsefeden ayırmanın temel unsurunun bireyin dikkatini nesnel konusundaki deneyimlerini birleştiren anlamlara yönlendirmek olduğuna dair görüşü olduğunu bildirmektedir. Guignon (2006) Husserl (1970) fenomenolojik araştırmada edinilen bilgilerin ve deneyimlerin öznellerinin anlaşılmasında bol miktarda açıklama sunduğunu ve bundan dolayı da fenomenolojik desenin bilimsel geçerliliği olduğunu savunmuştur (Moustakas, 1994). Schutz ise fenomenolojik desenin günlük yaşantıda edinilen deneyimlerin altında yatan ayrıntıları anlamaya yönelik bir çalışma olduğunu belirtmektedir (Goulding, 2002). Burawoy (1991)’un fenomenolojik desene dair açıklaması bireylerin günlük yaşamlarında edindikleri bilinçli deneyimlerinin bireyler tarafından nasıl yorumlandığını ortaya çıkarmasıyla birlikte bireylerin yaşadıkları sosyal durum hakkında da bilgi sağladığı şeklinedir. Fraenkel ve Wallen (2006) fenomenolojik tasarımın amacının, bireylerin benzer deneyimleri nasıl algıladıkları ve yorumladıkları konusundaki ortak noktaları bulmak olduğunu belirtmiştir.

Diğer bir ifadeyle, fenomenolojinin araştırma deseni olarak kullanıldığı bir çalışmada, bu ortak noktalar deneyimlerin değişmez özünü oluşturmakta ve insanlar arasındaki ortak tecrübe temelini ifade etmektedir (Patton, 2002).

3.1.4. İçerik Analizi

İçerik analizi, toplumbilimlerinin pek çok alanında kullanılan ve temeli 16. yüzyıla dayanan bir araştırma yöntemidir. 16.yüzyılda araştırmalar genellikle gazetelerdeki dine yönelik mesajların ne oranda olduğuna yöneliktir. İçerik analizine dair çok kapsamlı çalışmalar ilk olarak Amerika’da basın alanında öğrenim gören öğrencilerin günlük yayınların içeriklerine yönelik yaptıkları analizler olarak bilinmektedir. İçerik analizi akademik çalışmalarda çokça tercih edilen araştırma yöntemleri arasındadır (Aziz, 1990).

3.2. Çalışma Grubu

Nitel araştırmada katılımcıları belirlemek için amaçlı örnekleme kullanılmaktadır. Amaçlı örneklemede katılımcılar araştırma probleminin işaret ettiği grubu temsil etmektedir. Araştırma probleminin işaret ettiği grubu karşılayan kriterler belirlenerek araştırmacının amacı doğrultusunda katılımcılara ulaşılmaktadır (Creswell,2007). Bu nedenle amaçlı ve kriter dayalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Fenomenolojik araştırmalarda örneklem araştırmada ele alınan fenomeni deneyimlemiş kişilerden oluşmaktadır. Bu çalışmada “eşleri tarafından dindar eş olarak algılanan dindar kadın olma” fenomenini tecrübe etmiş evli ve kadın olma kriterini karşılayan gönüllü katılımcılara ulaşılmıştır. İlk olarak Emine Çayabatmaz’ın “ İslami Dindarlık Ölçeği “ aracılığıyla dindar bir yaşam tarzı olan 365 kadın katılımcı tespit edilmiştir. Bu aşamada katılımcılardan kendilerini tanıtan bir rumuz ve iletişim bilgilerini de paylaşımları istenmiştir. İlk aşamada ulaşılan 365 katılımcının yaşları 17 ile 72 arasında değişmektedir katılımcıların evlilik kararı alma yaşları ise 16 ile 49 arasında değişmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu 186’sı(%50,9) görücü usulü ile tanışarak kendi evlilik kararını aldığını,157’si(%43) flört ederek tanışarak evlilik kararı aldığını 22’si(%6) ise ailesinin kendi adına evlilik kararı aldığını belirtmektedir. Katılımcıların 174’ü(%47,7) lisans mezunu,110’u(%30,1) lise mezunu,41’i(%11,2)ilkokul, 25’i(%6,8) ortaokul ve 15’i(%4,1) lisansüstü mezundur.

Katılımcıların 327'si(%89,6) orta sosyo-ekonomik düzeyde kendini algılamaktadır,21'i(%5,8) üst ve 17'si(%4,7) alt sosyo-ekonomik düzeyde kendini algılamaktadır. Katılımcıların evlilik süreleri incelendiğinde ise 214'ü(%58,6) 16 ve üzeri yıl, 55'i(%15,1) 11-15 yıl arasında, 48'i(%13,2) 6-10 yıl arasında ve 48'i(%13,2) 1-5 yıl arasında evlilik süresine sahip olduğu görülmektedir. Tespit edilen katılımcılarla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları:

3.3.1. İslami Dindarlık Ölçeği:

İslami Dindarlık Ölçeği 73 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin her bir maddesi Kuran-ı Kerimden bir Ayeti Kerimeye dayanarak hazırlanmıştır.

3.3.2. Görüşme Formu:

Görüşmeler online olarak görüntülü görüşmeler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler esnasında ses kaydı alınmıştır. Kayıt alınacağı bilgisi katılımcılarla görüşme öncesi paylaşılmış ve gerekli izinler alınmıştır. Aşağıdaki iki temel soru doğrultusunda sonda sorulara sorularak görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Eşinizin sizi dindar olarak algılaması sizin için ne anlam ifade ediyor?

Bu durum size ne hissettiriyor?

3.4. Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmada araştırmacının rolü ve tutumu çalışmanın yansızlığı açısından önem taşımaktadır.

Bu çalışmada, erkek eşlerin davranışlarının dindar kadın eş tarafından nasıl algılandığının incelenmesine ihtiyaç olduğu düşünülmüştür. Bu düşünceye, araştırmacının kendi mesleki deneyimleri aracılığıyla ulaşılmıştır. Araştırmacı uzun yıllardır evli dindar kadınlara psikolojik yardım hizmeti vermektedir. Araştırmacının, dindar kadınlarla yaptığı çalışmalardaki gözlemleri bu araştırmanın tasarlanmasında etken olmuştur. Öte yandan çift ilişkilerinde dindar kadın olmanın getirdiği roller, erkek eş olmanın getirdiği roller, dindarlığın toplumsal algısı, evlilikte kadının toplumsal algısı gibi konuları sosyolojik pencereden incelemede araştırmacının sosyoloji alanındaki bilgi ve deneyimi bu yöndeki gözlemlerini kuvvetlendirmiştir. Tüm bu gerekçelerle, araştırmacının evlilik birliği ilişkisinde dindar kadın olarak

algılanmanın anlamına dair fikir sahibi olduğu sđylenebilmektedir. Araştırmacının aile danışmanlığında yđksek lisans derecesinde dersler alması, aktif olarak çift ve ailelerle çalışması kendi duygu ve dđřüncelerini araştırmada geri planda tutmasına katkı sağlamıştır.

3.5. Verilerin Analizi:

Verilerin analizi için öncelikle, kaydedilen görüşmeler transkript olarak yazılmıştır. Yazılan transkriptler tekrar tekrar okunmuştur. Transkriptler üzerinden kodlamalar yapılmıştır. Kodlamaların isimlendirilmesinde in-vivo (katılımcıların doğrudan ifadesi) kodlar ve alandaki kavramlar yol gösterici olmuştur. İlgili kodların bir araya getirilmesi ile kategoriler ve ardından temalar belirlenmiştir. Bu aşamada, ulaşılan kod, tema ve kategoriler; alanda çalışan, konuya hâkim olan, nitel araştırma yöntemi çalışan uzman ve akademisyenlere gönderilmiştir. Dört uzman değerlendirilmelerinin ardından gerekli düzenlemeler sonucu analizler tamamlanmıştır. Verilerin analizi, içerik analizi ile benzer olan temalara göre gerçekleştirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Görüşmelerin nitel analizi sonucu; 6 tema, 7 kategori, 62 koda ulaşılmıştır. Ulaşılan kodlardan kategorilere ve kategorilerden de temalara ulaşılmıştır. Bu bölümde elde edilen bulgular paylaşılmıştır.

1. Tema: Beklenti

Beklenti teması iki kategoriden oluşmaktadır;

1. Kategori: Eşin dindar kadından beklentileri

Kodlar: *Susma, sorumluluk, eşi razı etmek, itaat, kabul, yönlendirmek, dikkat, söz dinleme, tasarruflu olmak, çocukların eğitim ve terbiyesi, güven, evi yönetmek, hoşgörü, isabetli karar vermek, ses çıkarmamak, uysal olmak, cevap vermemek.*

2. Kategori: Dindar kadının eşinden beklentileri

Kodlar: *Takdir, ilgi, destek, kıymet bilme,*

2. Tema: Tutum

1. Kategori: Evli erkeklerin dindar eşlerine karşı tutumları

Kodlar: *Hakaret, eleştiri, kıyaslama, beğenmeme, baskı, sömürme, eksik görme, yükleme, zorlama, suçlama, kınama.*

3. Tema: Duygu

1. Kategori: Eşin tutumlarının dindar kadında oluşturduğu duygular

Kodlar: *Yetersiz, eksik, değersiz, kaygı, endişe, tedirginlik, bunalma, hırçınlık, üzüntü, psikolojik baskı, rahatsızlık, yorgunluk, yıpranma, ağır gelme, zorlanma, yük, çaresiz, ezilmiş, sert olma, rahatsız olmama.*

4. Tema: Anlam

1. Kategori: Dindar kadının eşinin kendisine karşı davranışlarına yüklediği anlam

Kodlar: *Kolaya kaçma, kullanma, işine gelme, öğrenme*

5. Tema: Dindarlık

1. **Kategori:** Dindar eşin bireysel dindarlığına dair düşünceleri

Kodlar: *Sorgulamak, mutlu olmak, memnun olmak, pişmanlık duymamak, sevmek, Allah'tan korkmak, sıkıntı duymamak.*

6. Tema: Evlilik

1. **Kategori:** Dindar eşin evliliği devam ettirme sebebi

Kodlar: *İmtihan, çocuk, kimsesizlik, bitirmek.*

Kodlara İlişkin Örnekler

Beklenti Temasında Ulaşılan Kodlar:

“Eşin dindar kadından beklentileri” kategorisinde yer alan kodlara ilişkin örnekler:

Susma koduna dair örnekler:

K.1. O nasıl istiyor biliyor musun o ne derse kabul edeceksin bağırınca susacaksın.

K.2. Beklentisi bu yönde susucam ama ben kendi hakkımı savunursam o öyle değil şöyle dersem o zaman çatışma başlıyor ve eşim şöyle diyor ,benim beklediğim eş bu değildi bu onda hayal kırıklığı oluşturuyor hayal kırıklığı da onda öfke oluşturuyor.

K.6. Eşimin benden beklentisi bana karşı hep sus ben ne dersem ona evet de bir tartışmada kendimi savunsam eşim hemen sen ne biçim dindarsın diye kınıyor.

Sorumluluk koduna dair örnekler:

K.1. Hayatımın her alanında bana fazla sorumluluk veriyor.

K.2. Evlilikte dindar kadın olmak daha fazla sorumluluk yüklüyor. Onun haricinde dindar kadın olarak algılanmak ev içindeki sorumluluklarda daha fazla beklenti oluşturuyor.

K.4. Ya şöyle bazen çok sorumluluk yüklüyor bu bakış açısı eşim bana dindar dediği zaman bana çok sorumluluk yüklüyor. İşte dindar kadın şunları şunları yapmaz diye, evde de çok sorumluluk yüklüyor çocukların eğitimi bakımı gibi.

Bazen de kendine verilen sorumlulukları yapmadığı halde onları da benden bekliyor Çocukları yetiştirirken bu çok oluyor.

K.6. Eşim her şeyde en iyi kararı vermemi bekliyor bana artı sorumluluk veriyor.

İtaat koduna dair örnekler:

K.1. Her koşulda eşe itaat etmem gerektiğini savunuyor.

K.3. Dindar kadın hep sakin ve itaat kârdır öyle biliyor o.

K.4. Ona göre dindar kadın namazını kılsın evinde dursun itaat çizgisinde kalsın istiyor.

K.5. Her dediğine koşulsuz itaat etmemi istiyor.

K.9. Her şeyde ona itaat etmemi istiyor.

Kabul koduna dair örnekler:

K.1. O nasıl istiyor biliyor musun o ne derse kabul edeceksin.

K.2. onlar ne derse o olsun yani hiçbir şekilde fikir beyan etmeden kabul edilmesini bekliyorlar.

Dikkat koduna dair örnekler:

K.2. Mesela bir kıyafet giyicem zaten ben dikkat eden bir kişiyim kıyafetime ama eşim o kıyafeti niye giydin birde kapalı olacaksın dikkat et der.

K.3. Normalde dikkat ederim ama ben de insanım hata yapabilirim benim de nefsim var, yanlışlarım olabilir elbette ama olmasın diye dikkat ediyorum harama helâle dindarlığıma laf gelmesin diye hayatımın her anında hep dikkatliyim her şeyi onun isteğine uygun yaparım belki yapmasam kızar ama ben Allah için dikkat ediyorum çünkü Allah öyle istiyor bu da bana yük olmuyor.

K.6. Hayatımın her alanında hep dikkatli olmak zorundayım.

K.7. Daha dikkatli olmamı istiyor her konuda.

K.8. Beni uyarır sık sık ama bundan rahatsız olmuyorum çünkü ben dindarım dikkat etmem gerektiğini düşünüyorum böyle düşünüyorum için olumlu tarafına bakıyorum böyle algılayınca da uyarılarından rahatsızlık duymuyorum. İlk yıllarda böyle düşünmezdim bu uyarılar beni rahatsız ederdi.

K.1. Dikkatli olmamı istiyor hep.

Söz dinlemek koduna dair örnekler:

K.1. Sözümü dinlemiyorsun der hep.

K.2.Dinimiz kadının erkeğin sözünden çıkmaması gerekir, eşinin sözünden çıkmamak çok önemli diye emretti diye inanılıyor. Eşim şey der hep erkeği razı etmek çok önemli benim senden razı olmam gerekir, sözümü dinlemen gerekli filan der

Tasarruflu olmak koduna dair örnekler:

K.1.Fazla masraf yapmayacaksın israf haram der, para harcamama kızar evin eksiklerini bile zorla alır sen dindarsın idareli ol der bende dikkatli olmaya çalışırım.

K.2. Fazla masraf yapmam ondan izinsin parasını almam.

K.5.Ona göre dindar kadın hiç para harcamamalı her şeyi kısıtlı olmalı kocanın zengin olması kadının elinde der hep kadın az para harcarsa erkekte zengin olurmuş. Ahirette hesabı çetin der kadınların.

K.8. parayı doğru yere harcarım ziyan etmez diye güveniyor, güven duyması güzel ama bana ağır geliyor artık bu kadar sorumluluk

K.9.Dikkatli olmamı istiyor her şeyi isteyemem para istemicem ondan epey zorluyor bu konuda da beni.

Çocukların eğitim ve terbiyesi koduna dair örnekler:

K.7.Şimdide çocuklar konusunda fazla sorumluluk yüklüyor, çocukların bir yanlış olunca sen okumuşsun biliyorsun bu çocuklar niye böyle diye bana yükleniyor. Çocuklara birçok şeyi benim öğretmemi istiyor, çocuk camide babasıyla namaz kılarken bazı hareketleri yanlış yapmış eşim eve gelince bana kızdı niye öğretmedin diye.

K.4.Çocukların eğitim sorumluluğu tamamen bende, hangi kuran kursuna gidecekler hangi okula gidecekler tamamen benim sorumluluğumda bu çok ağır bir vebal benim için ya beni ileride bu çocuk yargılsa ya beceremezsem diye endişeliyim.

Küsmemek koduna dair örnekler:

K.1.Hakaret etse de küsmeden eş olarak ne istese yapacaksın.

K.7.Küsmeme sinirleniyor ben küserim çok kızınca.

Eşin ailesine karşı hoşgörü koduna dair örnekler:

K.7.Ailesine karşı hoşgörülü olmamı istiyor hep onlar ne yaparsa yapsınlar ben hoş görmeliyim.

Cevap vermemek koduna dair örnekler:

K.6.En azından bir tartışma ortamında bir cevap verdiğimde sen dindarsın neden cevap veriyorsun diyor.

Ses yükseltmemek koduna dair örnekler:

K.7.Tartışmalarda eşime sesimi yükseltmemi istemez sen dindarsın kocaya ses yükseltilmeyeceğini bilmiyor musun diyor.

İsabetli karar vermek koduna dair örnekler:

K.6.Eşim her şeyde en doğru kararı vermeme bekliyor.

Uysal olmak koduna dair örnekler:

K.2.Bana hep şunu söylüyor, ahiret hayatının güzel olmasını istiyorsan ne kadar uysal bir eş olursan hem bu dünya hem ahiret hayatı için kazançlı olursun.

Evi yönetmek koduna dair örnekler:

K.2.Eşime göre dindar bir kadınsan erkek evi yönetir kadın bir tık erkeğin gerisinde kalır.

Eşini razı etmek koduna dair örnekler:

K.2.Eşim şey der hep erkeği razı etmek çok önemli benim senden razı olmam gerekir der.

K.5.Ben senden razı olmazsam sen cennete gidemezsin der.

Yönlendirmek koduna dair örnekler:

K.2.Dinimizde bu yok ama erkeklerde şöyle bir algı var kadın dindarsa yönlendirilmeye açık bir kadındır ben ne dersem onu yapacak, kendi fikirleri çok da önemli değil.

“Dindar kadının eşinden beklentileri” kategorisinde yer alan kodlara ilişkin örnekler

Takdir koduna dair örnekler:

K.4.Dindar kadının hayattan çok bir beklentisi de yok bana göre biz bütün sorumlulukları seve seve alırız ama bir teşekkür takdir alabilsek iyi olur.

K.5.Azıcık beni taktir etse, etmiyor hiç, sürekli eleştiriyor.

İlgi koduna dair örnekler:

K.1.İlgilenmez benimle sohbet etmez azıcık ilgilense ama nerde.

K.7.Benimle ilgilenmez doğru dürüst hasta olmuşum kırılmışım hiç umurunda değil varsa yoksa ailesi bende soğuyorum o zaman ondan.

K.9.Kırılmışım üzülmişüm hiç umursamaz ilgilenmez benimle.

Destek koduna dair örnekler:

K.4.Birçok konuda bana destek olsun isterdim en azından çocukların eğitiminde.

Kıymet bilme koduna dair örnekler:

K.4.Bence erkekler bulmuşlar bir hazine koymuşlar çocuklarının başına bence kıymetini bilmeliler, yalandan da olsa kadının yüzüne bir gülebilseler onu da yapmıyorlar.

Evlilikte rahatlık koduna dair örnekler:

K.8.Daha rahat bir evliliğim olsun isterdim bu kadar sorumluluk yoruyor beni.

Tutum Temasında Ulaşılan Kodlar:

“**Evli erkeklerin dindar eşlerine karşı tutumları**” kategorisinde yer alan kodlara ilişkin örnekler:

Hakaret koduna dair örnekler:

K.1.Sürekli hakaret ediyor.

K.5.Hakaret eder bir yanlışımı görse.

Eleştiri koduna dair örnekler:

K.1.Her yaptığımı eleştirir.

K.5.Sürekli beni eleştiriyor sen dindarsın bunu niye böyle yapıyorsun diye yani ona uymayan her davranışımı dindarlığımı öne sürerek beni eleştiriyor

K.8.Hoşlanmadığı bir davranışım olduğunda sen dindarsın yakışmıyor sana der eleştirir.

Kıyaslama koduna dair örnekler:

K.1.H.Z. Hatice gibi olamıyorsun H.Z. Aişe olamıyorsun sen diyor bana. Onlar kocalarına hep itaat ederdi sen bana itaat etmiyorsun diyor beni onlarla kıyaslıyor.

Beğenmeme koduna dair örnekler:

K.5.Sürekli benim hatalarımı buluyor beğenmiyor beni.

Baskı koduna dair örnekler:

K.1.Eşim baskı yapmasa ben onun dediği gibi dindar kadın olamıyorum.

K.4.Dindar kadının üzerinde gerçekten büyük bir baskı var bu evlilikte de böyle evlenmeden önce de böyle.

K.9.Hep kendi dediği olsun istiyor bana hep baskı yapıyor.

Sömürme koduna dair örnekler:

K.5.Dindarım diye bana çok sorumluluk veriyor beni sömürüyor.

Eksik görme koduna dair örnekler:

K.5.Beni birçok konuda eksik görerek sürekli benim hatalarımı buluyor

Yüklenme koduna dair örnekler:

K.7.Çocukların bir yanlış olunca sen okumuşsun biliyorsun bu çocuklar niye böyle diye bana yükleniyor.

Zorlama koduna dair örnekler:

K.7.İlk yıllarda sürekli derdi bana itaat etmek zorundasın ben ne dersem o olacak sen bilen insansın bu durumda beni çok üzdi.

Suçlama koduna dair örnekler:

K.1.Emirlerine uymayınca da beni suçluyor.

K.2.Sabah namazına bile eşimi ben kaldırmak zorundayım dindar kadın olarak bu benim vazifem, eşim namaza kalkamayınca beni suçluyor.

Kınama koduna dair örnekler:

K.2. Hoşlanmadığı bir durum olunca sen dindar bir kadınsın niye kınıyorlar beni.

Duygu Temasında Ulaşılan Kodlar:

“Eşin tutumlarının dindar kadında oluşturduğu duygu” kategorisinde yer alan kodlara ilişkin örnekler:

Yetersiz koduna dair örnekler:

K.1.Kendimi yetersiz hissediyorum.

K.5.Bana çok yükleniyor isteklerine yetişemeyince, sen bana yeterli gelmiyorsun aslında senin beni evlendirmen lazım diyor. Bende zaman zaman kendimi yetersiz hissettim.

Eksik koduna dair örnekler:

K.1.Bu kadar mı eksikim diye kendimi sorguluyorum hep.

K.2.Sabah namazına bile eşimi ben kaldırmak zorundayım dindar kadın olarak bu benim vazifem, eşim namaza kalkamayınca beni suçluyor. Bu da kendimi sorgulamama yol açıyor acaba dindar kadın olarak ve eş olarak ben mi eksik kalıyorum diye.

K.9.Acaba ben eksik miyim diye sorguluyorum da kendimi.

Değersiz koduna dair örnekler:

K.1.Ben bu kadar mı değersizim diye düşünüyorum.

K.9.Dindar Kadını değersizleştiriyorlar bence.

Kaygı koduna dair örnekler:

K.2.Buda kadında kaygı oluşturuyor yani bir şey olduğunda sen dindar bir kadınsın deniyor buda kaygı oluşturuyor. Hayatımın her alanında bu kaygıyı hissediyorum.

K.5.Yani ona uymayan her davranışımı dindarlığımı öne sürerek beni eleştiriyor bu da bende kaygı oluşturuyor.

Endişe koduna dair örnekler:

K.4.Bana çok sorumluluk yüklüyor bu da beni zorluyor çocuklara hem anne hem baba oluyorum bu da beni yoruyor ve endişe oluşturuyor vebali çok bu işin.

Tedirginlik koduna dair örnekler:

K.5.Hep eşleştirecek diye tedirginim.

Bunalma koduna dair örnekler:

K.6.Bazen beni öyle bunaltıyor ki beni mesela bazen bir manyak kelimesini kullansam sen ne biçim dindarsın yazıklar olsun sana diyor.

K.9.Bende sorun çıkmasın diye o ne derse kabul ediyorum ama bu da beni üzüyor artık bunaltıyor hep onun dediği şekilde hareket ediyorum.

Hırçınlık koduna dair örnekler:

K.6.Hırçınlaşıyorum herkesin hata yapma hakkı var benim yok ben herkesin bana hakaret etmesi beni ezmesi için dindar olmadım.

Üzüntü koduna dair örnekler:

K.7.Bu durumda beni çok üzerdi her şey de dindarlığımı öne getirmesi dindarlığımı kullanması beni çok üzüyordu beni Şimdi eskisi kadar baskı yapmıyor ben biraz dini konularda gevşedim galiba o yüzden.

K.9.Bende sorun çıkmasın diye o ne derse kabul ediyorum ama bu da beni üzüyor artık bunaltıyor hep onun dediği şekilde hareket etmek

Psikolojik baskı koduna dair örnekler:

K.2.Psikolojik baskı oluşuyor acaba ben mi yanlış yapıyorum diy

Rahatsızlık koduna dair örnekler:

K.2.Bu dindar kadın algısı kadınlarda psikolojik rahatsızlık oluşturduğuna inanıyorum birçok kadında böyle.

Yorgunluk koduna dair örnekler:

K.4.Bu da beni zorluyor çocuklara hem anne hem baba oluyorum buda beni yoruyor.

K.8.Beni yoruyor çok yoruluyorum.

Yıpranma koduna dair örnekler:

K.8.Ben yıpranıyorum böyle olsun istemezdim.

Ağır gelme koduna dair örnekler:

K.8.Güven duyması güzel ama bana ağır geliyor artık bu kadar sorumluluk.

Zorlanma koduna dair örnekler:

K.1.Çok zor bu adamla yaşamak çok zor.

K.2.Baskı insanın günlük yaşantısını da zorlaştırıyor. Evlilikte kadın olmak zor dindar bir kadın olmak daha da zor.

K.4.Ufacık bir hatada hemen eleştiri geliyor dindarlığıma bu baskılar zorluyor zaman zaman.

K.7.Zor böyle yaşamak ufacık bir şeyde kavga çıkıyor, çocuklar için sabrediyorum

Yük koduna dair örnekler:

K.2.Yani üstüne daha fazla yük biniyor zaten bizim toplumda kadına evlilikte fazla yük veriliyor.

Çaresiz koduna dair örnekler:

K.1.Kendimi ezilmiş ve çaresiz hissediyorum.

Ezilmiş koduna dair örnekler:

K.4.Kadının varlığı görülüyor hiç, dindar kadın eziliyor bence.

Sert olma koduna dair örnekler:

K.4.Ben çocuklarıma daha şefkatli olmak istiyorum ama babanın yapması gerekenleri de yapınca sert oluyorum.

Rahatsız olmama koduna dair örnekler:

K.8.Rahatsız olmuyorum çünkü ben dindarım dikkat etmem gerektiğini düşünüyorum, böyle düşünüyorum işin olumlu tarafına bakıyorum böyle algılayınca da rahatsız olmuyorum çünkü ben dindarım dikkat etmem gerektiğini düşünüyorum böyle düşünüyorum işin olumlu tarafına bakıyorum böyle.

Anlam Temasında Ulaşılan Kodlar:

“Dindar kadının eşinin kendisine karşı davranışlarına yüklediği anlam” kategorisinde ulaşılan kodlara dair örnekler:

Kolaya kaçma koduna dair örnekler:

K.4.Erkeklerin kolayına geliyor dinden en hassas yerimizden bizi yakalamak.

K.5.Din konusunda hassas olduğumu bildiği için istediklerini yaptırmak daha kolay onun için.

K.6.Dindar kadını bastırmak daha kolay onlar için Allah'ın bize ezilmeyi emrettiğini zann ediyorlar.

K.7.Bence erkeklerin kolayına geliyor kadının dindarlığını kullanarak istediklerinin yaptırmaya çalışıyorlar.

K.8.Dindar kadınla yaşamak hayatı kolaylaştırıyor, çünkü her konuda güvenebiliyorlar dindar kadına.

K.9.Dindar kadını ezmek daha kolay.

Kullanma koduna dair örnekler:

K.1.Eşim aslında benim dindar kimliğimi kullanıyor bence bu yobazlık dinin yozlaştırılması bu.

K.7.Her şey de dindarlığımı öne getirmesi dindarlığımı kullanması beni çok üzüyordu beni.

İşine gelme koduna dair örnekler:

K.1.O kadar da vaazlara gider dinler hocaları ben evlendiğimden beri vaazlara gider ama dinin işine gelen yerlerini alır işine gelmeyeni almaz.

K.6.İşlerine geleni anlıyorlar dinden, gerçek dini değil.

K.9.Allah'ın kadına haklar verdiğini düşünmez ilgilenmez o kısımlarla işine gelmez o kısımları işine gelene bakıyor.

Öğrenme koduna dair örnekler:

K.2.Onunda öğrenmesi böyle kendince böyle öğrenmiş toplumda böyle öğretiliyor dindar kadın eşine hep itaat edecek onlar öğrendiklerini sergiliyorlar.

K.3. Dindar kadın hep sakin ve itaatkardır öyle biliyor eşim öyle öğrenmiş eşim.

Dindarlık Temasında Ulaşılan Kodlar:

“Dindar eşin dindarlığına dair düşünceleri” kategorisinde yer alan kodlara ilişkin örnekler:

Sorgulamak koduna dair örnekler:

K.1.Eşim baskı yapmasa ben onun dediği gibi dindar kadın olamıyorum bende bazen kendimi sorguluyorum acaba her dediğini yapmayınca günaha giriyor muyum diye, ne bileyim işte öyle Allah affetsin

K.2. Acaba ben mi yanlış yapıyorum diye sorguluyorum kendimi.

K.4. Acaba doğru yapıyor muyum bazı şeyleri diye sorguluyorum kendimi.

K.5.Eleştiri çok olunca bende sık sık kendi dindarlığımı sorguluyorum ben mi yanlış yapıyorum diye bu sosyal hayatıma da yansıyor normal bir işimi bile sorguluyorum artık, eşime göre iyi bir dindar değilim. İnsan kendini sorguluyor.

K.7.Kadına kendilerini dindarlıklarını sorguluyorlar sürekli eleştirerek ben hep sorguladım kendimi acaba eşim haklı mı diye.

K.9. Acaba ben eksik miyim diye çok sorguluyorum da kendimi ben mi eksikim hatalıyım diye.

Mutlu olmak koduna dair örnekler:

K.1. Aslında ben dindarlığımdan memnunum böyle yaşamaktan mutluyum.

K.5. Ben yine de dindar olmaktan mutluyum.

Memnun olmak koduna dair örnekler:

K.1.Aslında ben dindarlığımdan memnunum.

Pişmanlık duymamak koduna dair örnekler:

K.6. Ben dindar olmamdan dolayı pişmanlık duymuyorum kendim istiyorum böyle yaşamayı ama bize karışmasınlar.

K.7.Dindar olmaktan pişmanlık duymuyorum.

Sevmek koduna dair örnekler:

K.3.Benim yaşam tarzım bu ben Allah için yaşamayı seviyorum.

Allah'tan korkma koduna dair örnekler:

K.9.Aslında ben Allah rızası için dindar olmaya çalışıyorum. Allah'tan korkuyorum.

Sıkıntı duymamak koduna dair örnekler:

K.2.Dindar olmakla Allah'ın rızasına uygun yaşamakla alakalı bir sıkıntım yok.

Evlilik Temasında Ulaşılan Kodlar:

“Dindar eşin evliliği devam ettirme sebebi” kategorisine ilişkin kodlara dair örnekler:

İmtihan koduna dair örnekler:

K.3.Ben inanıyorum ki evlendiğimiz kişi alnımıza yazılmış onun için Allaha geldi diyorum bu olmasaydı Allah beni başka şeyle imtihan edecekti diye inanıyorum bardağın dolu yönüne bakıyorum hep aslında eşimle çok uyumlu değiliz ama bir şekilde Allah imtihan edecekti bu da benim imtihanım.

K.4.Birçok kadın böyle bence imtihanımız bizim.

K.8.Napıcan işte sabretmek lazım zor olsa da bu da bir imtihan.

K.9.Bazen boşanmayı düşünüyorum ama çocuklar var aslında ben eşime Allah için sabrediyorum imtihanım.

Çocuk koduna dair örnekler:

K.4. Çocuk olunca sabrediyor insan.

K.5.Bu vakte kadar çocuklar için sabrettim bitsin istiyorum artık yani

K.7.Zor böyle yaşamak ufacık bir şeyde kavga çıkıyor, çocuklar için sabrediyorum.

Kimsesizlik koduna dair örnekler:

K.1.Devlet sahip çıksa boşanırim o diyor bana zaten senin kimsen yok gidecek yerin yok diye bende evet Allahtan başka kimsem yok diyorum bu zamana kadar çocuklarım için sabrettim artık onlar büyüdü ama benim gidecek yerim kendime bakacak gelirim yok.

Bitirmek koduna dair örnekler:

K.6.Bitsin istiyorum artık yani kendime yeni bir hayat kurmak istiyorum.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular ilgili literatür çerçevesinde tartışılarak sunulmuştur. Ancak bu çalışmanın konusu gereği; İslami dindarlığın aile perspektifinden ele alınması, evlilikte kadının dini kimliğinin nasıl algılandığının incelenmesi, kadın olmanın bunun yanı sıra dindar kimliği taşımanın evlilik ilişkisindeki algısının araştırılması gibi, spesifik olması sebebiyle literatür tarandığında araştırma konusunu destekleyen farklı araştırmalara rastlanamamıştır. Bu nedenle; araştırma bulgularını dolaylı olarak destekleyen araştırmalar da referans alınmıştır. Araştırmadan toplanan nitel veriler analiz edildiğinde; çalışma, *beklenti, tutum, duygu, anlam, dindarlık ve evlilik* şeklinde toplam altı temaya ulaşılmıştır. Ulaşılan bu temalar literatür ışığında değerlendirilmiş olup, yapılan değerlendirmeler tartışılarak sunulmuştur. Aynı zamanda araştırmanın kapsamı doğrultusunda elde edilen temalar Kur'an-ı Kerim'den ayetler ışığında da değerlendirilmiştir. Yapılan tüm değerlendirme ve tartışmalar aşağıda sunulmuştur.

Bu araştırmada elde edilen ilk tema “beklenti” temasıdır. Beklenti teması, eşin dindar kadından beklentileri ve dindar kadının eşinden beklentileri şeklinde iki kategoriden oluşmaktadır.

Eşin dindar kadından beklentileri kategorisinde elde edilen kodlar, susma, sorumluluk, eşi razı etmek, itaat, kabul, yönlendirmek, dikkat, söz dinleme, tasarruflu olmak, çocukların eğitim ve terbiyesi, güven, evi yönetmek, hoşgörü, isabetli karar vermek, ses çıkarmamak, uysal olmak, cevap vermemek, olarak belirlenirken, dindar kadının eşinden beklentileri kategorisinde elde edilen kodlar, takdir, ilgi, destek, kıymet bilme olarak belirlenmiştir.

Beklenti teması; İmamoğlu (1991)na göre evlilikte beklenen kadın ve erkek rolleri toplumların kadın ve erkek rollerine yönelik beklentilerini yansıtmaktadır. Rol teorisi, rol beklentilerinin sosyal çevreden etkilendiğini, rol beklentilerinin kişilerin evliliğe karşı tutumlarını belirlediğini savunmaktadır. (Sterrett ve Bollman, 1970).

Rol beklentileri, bireyin eş olarak nasıl davranması gerektiğine yönelik belli fikirlere sahip olmasını sağladığı gibi bireyin eşinden de nasıl davranması gerektiğine dair belli

beklentilerle evlenmelerini sağlamaktadır (Dyer,1962). Dunn ve DeBonis (1979) evli çiftlerin birbirlerine yönelik tutum ve beklentilerini evlilikte rol beklentileri şeklinde açıklamışlardır (akt: Holman ve Larson 1994). Dunn (1960) evlilikte eşler arası rol beklentilerini eşitlikçi ve geleneksel olarak iki genel boyuta, eğitim, ev işleri, istihdam, çocuk bakımı, sosyal yaşama katılım, otorite, bireysel özellikler, olarak yedi alt boyuta ayırmıştır.

Sayın (2007) toplumda mevcut olan toplumsal rollerin farklılık göstermesinden dolayı her iki cinsin birbirlerinden beklentilerinin de etkilendiğini bildirmektedir. James ve Wilson (2002) çiftlerin eşlerinden bekledikleri eş rollerinin farklılık göstermesini evlilik doyumunun azalmasına etken olarak kabul etmektedirler . Payne (2014)ye göre ise sosyal roller, bireyin psikolojik süreçleri ile içinde bulunduğu çevre arasında köprü konumundadır. Marshall'a (1999) göre ise roller, bir takım sınıf ve ya sosyal mevkilere isnat edilen ve sosyal beklentileri karşılayan fiillerin tamamıdır. Erkek ve kadına belirlenen farklı roller, eşlerin birbirlerinden beklentilerini belirlemeye aracı konumdadır. Çiftlerin rol beklentilerinin benzer olması, çiftlerin birbirleriyle iletişime geçmesine evlilik doyumuna ulaşmalarına vesile olur.

Katılımcıların ifadelerinden eşlerinin ve kendilerinin birbirlerine yönelik bir takım evlilik rol beklentileri içerisinde oldukları görülmektedir. Literatüre bakıldığında evlilik rol beklentilerine yönelik yapılan çalışmaların eşitlikçi ve geleneksel rol beklentileri dahilinde gerçekleştirildiği ayrıca bu çalışmanın ve literatürde mevcut olan her bir çalışmanın örneklem grubunun ve çalışmaların içeriklerinin farklılık gösterdiği görülmektedir. Dolayısıyla literatürde ulaşılan çalışmaların beklenti temasını dolaylı olarak desteklediği görülmektedir.

Türkiye'deki evlilik rol beklentileri ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde Çopur'un (1995), üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmasında gençlerin kuracakları ailelere ilişkin rol beklentilerini incelemiştir. Elde edilen verilere göre, ailede birtakım rollerin sergilenmesi konusunda kadın ve erkeğin eşit durumda olması gerektiği ancak erkeklerin maddi konularda daha çok sorumluluk alması sonucuna ulaşılmış. Telsiz (1995) bir grup evli bayanla yaptığı çalışmasında kadınların hane içi işlerin kendilerine ait olduğunu, erkeklerin ise evin maddi kazanç yönüyle ilgilenmelerinin, kadınlar arasında yaygın görüş olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sonuç olarak beklenti temasında eşin dindar kadından beklentileri kategorisinde ulaşılan kodlara bakıldığında katılımcıların eşlerinin geleneksel rol konumuna sahip oldukları ve eşlerinden de bu durumu kabul etmelerine yönelik beklenti içerisinde oldukları görülmektedir. Dindar kadının eşinden beklentileri kategorisinin de ise katılımcıların evliliklerinde eşitlikçi rol beklentisi içerisinde oldukları görülmektedir. Bu durumda evlilik rolünün uyum sağlamadığını göstermektedir.

Tutum Teması; Çalışmada elde edilen diğer bir tema, tutum teması olup, evli erkeklerin dindar eşlerine karşı tutumları kategorisinden oluşmaktadır bu kategoride ulaşılan kodlar; Hakaret, eleştiri, kıyaslama, beğenmeme, baskı, sömürme, eksik görme, yükleme, zorlama suçlama, kınama şeklindedir. Tutum temasında ulaşılan kodlar katılımcıların eşleri tarafından aile içi sözel şiddete maruz kaldıklarını göstermektedir. Sözel şiddet kadınların özgüvenlerinin düşmesine sebep olmaktadır. Ayrıca sözel şiddete başvuran erkeklerin özgüven sorunları bulunmaktadır. Bu sebeple de kadınların özgüvenini ortadan kaldırmayı amaçlamaktadırlar (T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 2008). Uçar (2003) kadınlara yönelik yapılan hakaret, küçük düşürücü sözler söylemek, sürekli eleştiride bulunmak gibi sözel şiddetin kadınları sindirmek toplumdan soyutlamak amacıyla sıklıkla kullanıldığını belirtmektedir.

Kadının yeteneksiz, değersiz olarak görülmesi, varlığının ve düşüncelerinin yok sayılarak hakaret edilmesi, bağırılması, lakap takılması, davranış ve sözlerinin daima eleştirmesi, emir verilmesi, kadına karşı öfkeli ve asık suratlı davranmak, davranışlarının ve yaptıklarının sık sık kontrol edilmesi, çalışma ortamında ve sosyal yaşamda önüne çıkan imkanlara engel olunması, gibi hoş olmayan davranışlar kadına aile içinde psikolojik şiddet olarak isimlendirilebilir (Karayel, 2019).

Tutum kavramı sosyal psikoloji çerçevesinde incelendiğinde genelde kişiye isnat edilen ve kişinin herhangi bir nesneye yönelik fikir, his ve davranışlarını daimi olarak sergilediği eğilimi ifade etmektedir. (Smith,1973). Kağıtçıbaşı (2004)'na göre tutum bilişsel, duygusal ve davranışsal olmak üzere birbirini etkileyen üç unsurdan oluşmaktadır. Herhangi bir tutum, kişinin düşünce, duygu ve davranışlılarını etkileyerek bunlarında kendi aralarında birbirlerinden etkilenmesine etki etmektedir. (Breckler,1984;McGuire,1969;Rosenberg&Hovland,1960).

Tutumların bir amaç doğrultusunda sergilendikleri için amaca ulaşma noktasında son derece kullanışlı oldukları söylenebilir. (Gültekin,2009; Güney,2006; Kağıtçıbaşı,

2004).Güney(2006) bireyin tutumlarını etkileyen bir takım unsurları şöyle özetler, zihin ve bilgiye yönelik unsurlar, fizyolojik unsurlar, anne baba unsuru, tutumun nesnesiyle edinilen deneyimler, arkadaş unsuru, bireyin kendine has özellikleri, toplumsal konum unsuru, mensup olunan topluluğun unsuru, sosyal medya unsuru . Tutumlar, tarafsız olarak aynı olaylardaki davranış tekrarını açıklığa kavuşturma amacı taşıyan neden -sonuç örüntüsü olarak açıklanabilir. Tutumlar bireyleri sosyal gruplarına bağlar ve bireylere sosyal bir konum vererek bu konumda yaşamalarını sağlar. Birçok tutumlar çokça paylaşılmışlardır ve günlük hayatı anlamlı hâle getirirler (Allport, 1935).

Tutum temasında ulaşılan kodlar, katılımcıların eşleri tarafından sözel şiddete maruz kaldıklarını göstermektedir. Literatürde aile içinde kadına yönelik ekonomik, fiziksel sözel ve psikolojik şiddeti konu alan pek çok çalışma yer almaktadır. Tutum temasında elde edilen kodları desteklemesi amacıyla kadına yönelik psikolojik ve sözel şiddeti içeren çalışmalardan örnekler verilmesi uygun görülmüştür. Literatürde mevcut çalışmaların örneklem grupları ve içerikleri bu çalışmanın örneklem grubu ve içeriğiyle aynı olmadığı göz önünde bulundurulduğunda örnek olarak verilen literatür çalışmalarının tutum temasını dolaylı olarak desteklediği görülmektedir.

Alhabib, Nur ve Jones (2010) Tarafından yapılan çalışma kadına yönelik aile içi şiddetin yaygınlık çalışmalarının sistematik olarak gözden geçirilmesi amacıyla gerçekleştirilen araştırmada kadına yönelik 44 aile içi şiddetin yaygınlığına ilişkin dünya çapındaki kanıtlar incelenmiş, ayrıca yapılan çalışmaların kalitesini değerlendirmek için tutarlı tanımlamalar ele alınarak son derece açık, titiz yöntemler kullanılmıştır. 1995-2006 dönemi için 6 veri tabanının literatür taraması yapılmıştır. Medline, Embase, Cinahl, Asya, Isı ve Sosyal Bilimler Uluslararası Bibliyografyası, aranan ve disiplinler arası dergilerdeki uzmanlık dergilerindeki çalışma listelerinde elle arama yapılmıştır. 18-65 yaş arası kadınlar da dahil olmak üzere kadınlara yönelik aile içi şiddetin yaygınlığı konusunda sistematik derleme yapılmış, toplam 134 çalışma sistematik incelemeye dahil edilmiştir. Çalışmalar önceden belirlenmiş sekiz kriterde puanlanmış ve toplam kalite puanına göre sınıflandırılmıştır. Davaların çoğunluğu Kuzey Amerika'da (%41), ardından Avrupa (%20) tarafından yapılmıştır.

Çalışmaların%56'sı popülasyona dayalıydı ve %17'si birinci basamakta ya da toplum sağlığı ortamında yapılmıştır. Yaşam boyu ev içi şiddetin prevalansı, Washington, ABD'de %1.9'dan, Güneydoğu ABD'de Hispanik Latinlerde%70'e kadar

değişmektedir. Sonuç olarak, birçok toplumda kadına yönelik şiddetin salgın oranlarına ulaştığı görülmektedir.

Smith (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, aile içi şiddet, Nevada Baş savcısı Ofisi tarafından, samimi bir ilişki bağlamında işlenen şiddet içeren bir suç olarak tanımlanmıştır. Bir başkasının davranışını kontrol etmeyi amaçlayan şiddet, güç ve zorlama eylemleriyle karakterize edilmektedir (Nevada Baş savcısı,2011). Sıklıkla Eş Şiddeti (IPV) olarak adlandırılan aile içi şiddet (DV) hem erkek hem de kadın tarafından olabilmekte iken, kadınların IPV mağduru olma olasılığı erkeklerden daha fazladır. Nevada, IPV raporlarında üst sıralarda yer aldığından, IPV'nin toplulukları nasıl etkilediğini anlamak, onu ele almak için stratejiler geliştirmek için çok önemlidir. Bu endişe verici istatistiklerin değiştirilmesindeki ilk adım farkındalık sağlamaktır. Daha sonraki yayınlar, okuyuculara yardım etmek isteyen arkadaşlar, komşular ve iş arkadaşları için faydalı olabilecek stratejiler ve kaynaklar sağlayacaktır.

Madhani ve diğerleri (2017) tarafından Pakistan da kadınların aile içi şiddet konusunda algılarına yönelik yaptıkları çalışmaya katılan kadınların yarısının fiziksel şiddet mağduru olduğu, eşleri tarafından sürekli sözlü taciz edilme kontrol edilme ev işlerinde aşırı yük yükleme, terk edilme ve ya tekrar evlenme gibi durumlara maruz kaldıkları, şiddete maruz kalan kadınların buna karşılık sözlü yanıtlar verdikleri, şiddet mağduru olan kadınların hiçbirinin profesyonel yardım isteyemediği, kadınların toplumda etiketlenme ve çocuklarını olumsuz olarak etkilenmelerinden korktukları için yaşadıkları şiddeti başkalarına anlatmadıkları kendilerine olan özgüvenlerinin eksik olması nedeniyle şiddete sessiz kaldıkları sonuçları saptanmıştır.

Türkiye’de kadınların aile içi şiddete maruz kalmasını ele alan çalışmalara bakıldığında Dinçer (2010) Düzce ilinde farklı yaş gruplarındaki 256 kadın ile yaptığı çalışmasında kadına yönelik aile içi şiddeti araştırmıştır. Araştırma sonucunda yaş grubu, meslek grubu, gelir düzeyi, eğitim düzeyi fark etmeksizin çok geniş yelpazede kadınların şiddete maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Kadınların en çok maruz kaldıkları şiddetin ise sözel şiddet olduğu, bunu takiben duygusal şiddetin geldiği tespit edilmiştir. Kadınların eğitim durumlarının şiddete maruz kalma oranındaki etkisini de araştırdığı çalışmasında, üniversite mezunu olan kadınların yaklaşık %40'ı, ilköğretim mezunu olan ya da hiç okula gitmemiş olan kadınların ise yaklaşık %90'ı şiddete maruz kaldıklarını tespit etmiştir.

Yiğit (2018) Muğla'nın Bodrum ilçesinde 100 evli kadınla, ailede kadına yönelik şiddeti araştırmak amacıyla yaptığı çalışmasında, İlkokul mezunu olan kadınların evlilik doyum düzeylerinin lise mezunu olan kadınlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Lise mezunu olan kadınların yaşadıkları aile içi şiddetin üniversite mezunu olan kadınlara göre daha yüksek olduğu, ilçede yaşayan kadınların yaşadıkları fiziksel şiddet düzeylerinin köyde yaşayan kadınlara göre daha yüksek olduğu, 16 yıl ve üzeri evli sahip olan kadınların 1-15 yıl evli olan kadınlara göre daha yüksek düzeyde şiddete maruz kaldıkları sonuçları tespit edilmiştir.

Sonuç olarak tutum temasında elde edilen bulgular, katılımcıların eşleri tarafından aile içi sözel şiddete maruz kaldıklarını göstermektedir. İlişki içerisinde bir tarafın eleştirip diğer tarafın savunduğu bir ilişkinin sağlıklı bir iletişim olması beklenmemektedir. Yargılamak, suçlamak, tenkit, farklı düşüncede olmak gibi mesajlar kişi üzerinde çok fazla olumsuz etki oluşturmakta ve kişinin benlik saygısını düşürmektedir (Keski, 2014). Yargılama suçlama bireylerde kendini eksik görme ve baş kaldırma düşüncelerine zemin hazırlar. (Özer, 2002).

Kuran-ı Kerim, Hucurat Suresi 13. Ayeti Kerimede; İnsanlığın kadın ve erkekten yaratıldığı ve birinin diğerine üstün olmadığı dolayısıyla kimsenin kimseyi ayıplama, hor görme hakaret etme gibi kişiyi rencide edecek davranışlarda bulunma hakkına sahip olmadığı, üstünlüğün sadece Allah'a yönelmenin derecesinin göstergesi olan takva ile olduğu bildirilmektedir.

“Ey insanlar, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık, birbirinizi tanımanız için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Bilin ki Allah katında en üstün olanınız, takvaca en ileride olanınızdır. Şüphesiz ki Allah her şeyi bilendir; her şeyden haberdar olandır”(Kuran'ı Kerim, Hucurat Suresi,13).

Duygu Teması; Çalışmada elde edilen diğer bir tema, duygu teması olup, eşin tutumlarının dindar kadında oluşturduğu duygu kategorisinden oluşmaktadır. Bu kategoride ulaşılan kodlar; Yetersiz, eksik, değersiz, kaygı, endişe, tedirginlik, bunalma, hırçınlık, üzüntü, psikolojik baskı, rahatsızlık, yorgunluk, yıpranma, ağır gelme, zorlanma, yük, çaresiz, ezilmiş, sert olma, rahatsız olmama, şeklindedir.

Duygu, bireye has psikolojik bir durum, bir takım olayın ve şahısların, bireyin ruhsal yapısında bıraktığı hissiyattır. (www.tdk.gov.tr. 2021).

Duygu, bireyin davranışlarına sebep olan hissiyatlardır. Duygular aynı zamanda kendi içerisinde farklılık göstermekte ve ikiye ayrılmaktadır. Birincil duygular; korku, tikslenme, sevgi ve hazdır. İkincil duygular ise, bireyin yaşam sürecinde edindiği deneyimler sonucu ortaya çıkan kıskançlık, utanma, suçluluk gibi duygulardır (Goleman,2003).Başal (2004) duyguyu bireyde iç ve dış çevreden gelen uyarıcılar sonucunda oluşan haz veya keder gibi izlenimler olarak tanımlar. Bireylerin duygu ve düşünceleri, olayları yorumlama ve anlamlandırma biçimlerinden etkilenebilmektedir (Beck,1991).Duygular, bireyin kendi hayatındaki öncelikleri belirlemede oldukça önemli bir role sahiptir. Duygular, bireyin diğerleriyle ilişkilerinde davranışsal olarak verdiği tepkiler ve içsel durumu hakkında kendisinde olup bitenlerle ilgili karşı tarafı bilgilendirmek ve karşı taraftan da yine bu konularla ilgili bilgi almasını sağlamaktadır (Izard, 2009).

Duygu temasında elde edilen kodlar, katılımcılarda eşlerinin kendilerine yönelik tutumları sonucunda oluşan duyguların, Golema'nın ikincil duygular olarak sınıflandırdığı bireyin deneyimleri sonucunda edindikleri duygular arasında yer aldığı görülmektedir. Duygu temasındaki kodlara bakıldığında katılımcıların kendilerine ve eşlerine dair hoşnutsuzluk içerisinde oldukları ve frekansı en yüksek olan kodun zorlanma olduğu görülmektedir. Katılımcıların evliliklerini devam ettirme, eşleriyle birlikte yaşama ve ailenin birçok sorumluluğunun kendilerine verilme konularında zorlandıklarına yine katılımcıların ifadelerinde rastlanmaktadır. Gottman ve Krokoff (1989)'a göre eşlerin birbirlerine uyum sağlayamayışları, sık yaşanan öfkeli yaklaşımlar, çiftlerin birbirlerine karşı duygularının olumsuz olarak değişmesi evlilik hoşnutsuzluğuna sebep olan unsurlar arasında kabul edilir. (Westmann.vd,2004) evlilik sürecinde çiftlerden birisinde oluşan evlilik hoşnutsuzluğunun aile fertlerinin bilhassa öteki eşinde olumsuz etkilenmesine ve evlilikte bir takım istenmeyen durumların oluşmasına sebep olabileceğini savunmaktadır.

Literatürde evlilik hoşnutsuzluğu ile ilgili çalışmaların örneklem grubu ve çalışmaların içeriklerinin farklı olmasından dolayı duygu temasını dolaylı olarak desteklediği görülmektedir.

Westmann(2005) araştırmasında erkeklerin evliliklerinde hoşnutsuzluğu daha yüksek seviyede yaşadığını tespit etmiştir. Asfajir ile Ramezani (2017)'de evli erkek ve kadın öğretmenler üzerinde yaptıkları çalışmalarında evlilikten hoşnutsuzluk açısından kadın erkek arasında ciddi farklılıklar olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Türkiye’de yapılan çalışmalarda ise Çakıcı (2017) en az 3 yıllık evli 100 kadın ile gerçekleştirdiği araştırmasında, ailenin tanışmasıyla yapılan evlilik ile flört dönemi sonrası yapılan evlenmelerin evlilik hoşnutsuzluğuyla bir bağlantısı bulunamamış aynı zamanda kadınların yaşının artmasıyla evliliklerindeki hoşnutsuzluğun arttığını tespit etmiştir. Üçgül (2018) çalışmasında bireyin yaşı ile evlilik hoşnutsuzluğunun birbirini etkilediğini, ilerleyen yaşlarda hoşnutsuzlukta fazlalaştığını tespit etmiştir.

Sonuç olarak katılımcıların, eşlerinin kendilerine yönelik sergiledikleri olumsuz tutumların katılımcılarda evliliklerine ve eşlerine dair olumsuz duygular oluşturduğu görülmektedir. Katılımcılar ifadelerinde eşleri tarafından sürekli olarak eleştirildikleri, suçlandıkları ve bu durumunda kendilerinde yaşamlarının her alanında endişe duymalarına sebep olduğunu bildirmişlerdir. Bireyin suçlanması, her davranış ve sözlerinin eleştirilmesi, kontrol edilmesi bireyin her davranışını noksansız yapmasına dair bir baskı oluşturmakta ve ayrıca bireyde kaygı ve utanmaya yönelik birtakım duygular oluşturmaktadır (Doğan,2013).

Peygamber efendimiz Hazreti Muhammed (s.a.s) erkeklere hitap ettiği bir konuşmasında;

”Sizin en hayırlınız ehline (aile fertlerine) karşı en iyi davranmanızdır. Ben aileme karşı en iyi olanınızım” buyurmuştur. Bir diğer hadisi şerifte de “Sizin en hayırlınız, kadınlarına karşı en iyi davrananlardır” ifadelerini kullanarak erkeklerin aile fertleri olan eşlerine karşı iyi davranmalarını tavsiye etmiş ve böyle davranan erkekleri de “en hayırlı” olarak nitelendirmiştir.

Anlam Teması; Çalışmada elde edilen diğer bir tema, anlam teması olup, dindar kadının eşinin kendisine karşı davranışlarına yüklediği anlam, kategorisinden oluşmaktadır. Bu kategoride ulaşılan kodlar; Kolaya kaçma, kullanma, işine gelme, istismar, öğrenme, şeklindedir.

Anlam, ”söz, davranış ya da olaydan çıkarılan mâna, ve anımsattığı düşünceler” olarak tanımlanır. (www.tdk.gov.tr. 2021). Birey kendisini etkileyen bir davranış karşısında atıfta bulunurken, davranışı sergileyen kendisi ile ilgili bir sebepten mi kişinin inançları, tutumları, kişilik özellikleri gibi yoksa kişinin içinde bulunduğu durumla ilgili bir sebepten mi ortaya çıktığını kestirmeye çalışmaktadır. Kişi ile ilgili özelliklere yapılan atıflar “içsel atıf” olarak, içinde bulunulan durumla ilgili sosyal normlar, tehditler, para gibi özelliklere yapılan atıflar da “dışsal atıf” olarak

nitelendirilebilir (Atkinson,2010).Bireyler nedensel yükleme yaparak kendilerinin ve diğerlerinin davranışlarını algılar ve davranışlara ilişkin çıkarımlarda bulunarak olayların nedenlerini belirleyerek bir anlam kazandırmaya çalışırlar. (Kabakçı,2007).

Anlam temasında ulaşılan kodlarda, katılımcıların eşlerinin kendilerine karşı sergiledikleri davranışları, dini kullanma, dindarlığını kullanma, kolayına gelme, istismar ve öğrenme gibi anlamlar yükledikleri görülmektedir.

Bir takım çalışmalar sonucunda dindarlık ile istismar ve istismara kayıtsız kalma gibi hoş olmayan bir takım durumların birbirleriyle bağlantılı olduğu görülmektedir (Dollahite, Marks & Goodman, 2004). Eşlerin dindarlık yaşam şekilleri uyum sağlamadığı takdirde, evlilikte sorunların yaşanması kaçınılmaz bir durumdur. (Lambert & Dollahite, 2006).

Literatürde dindar kadının, eşinin kendisine karşı davranışlarını algılamasına yönelik yapılmış bir çalışmaya henüz rastlanmamakla beraber bu çalışmanın amacına ve anlam temasında elde edilen kodları dolaylı olarak destekleyeceği düşünülerek Asım Yapıcının (2016) “Toplumsal Cinsiyet Din ve Kadın” isimli çalışmasının anlam temasında örnek olarak verilmesi uygun görülmüştür.

Yapılan araştırmada toplumsal yapıda erkeğe ve kadına uygun görülen bir takım toplumsal rollerin kadının içinde bulunduğu toplumda, İslam’da ve günümüz dünyasında kadına verilen değerün üniversite öğrencileri arasında nasıl algılandığı araştırılmış ve araştırmanın sonucunda erkek öğrencilerin ataerkil toplumsal cinsiyet kalıplarını, kız öğrencilere oranla daha yüksek oranda benimsedikleri tespit edilmiştir. Kız öğrencilerin de ataerkil toplumsal yapıyı destekleyen birtakım görüşlere sahip olmalarının içinde buldukları toplumsal yapıdan etkilendiklerini göstermiştir.

Bu çalışmayı dolaylı olarak destekleyen diğer bir çalışmada Tapdık (2013) tarafından dindarlık ve kadınların idareci olma konusunu araştırdığı Yüksek Lisan çalışmasıdır . Araştırmanın evreni Ankara ilinin merkez ilçelerinden oluşmaktadır. Ankara evreni 4.312.686 nüfus olup bu evrenden seçilen örneklem büyüklüğü 527 kişidir. Bu örneklem evrenin içerisinden yüksek, orta ve düşük gelire düzeyinde mahalleler seçilerek oluşturulmuştur. Her bir ilçe için 2’si yüksek gelirli, 2’si orta düzeyde gelire sahip ve 2’si de düşük gelirli olmak üzere toplam 6 mahalle seçilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, dindarlık düzeyi arttıkça kadınla ilgili genel algılarda daha olumlu yanıtlar verildiği ve gruplar arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Dindar olmayan kadınlar dinin kadına önem verdiği ve dinin kadının çalışmasını engellemediğine dindar kadınlara göre daha fazla katılmaktadır. Dindar kadınlar ise; dinin ataerkil toplum yapısını desteklediğine daha fazla katılmaktadır.

Sonuç olarak İslâmiyet evli çiftlere birbirlerine yönelik bir takım imtiyaz ve sorumluluklar vermiştir. Kadını erkeğe hizmet eden bir varlık gibi değerlendirmemiş bilakis çiftleri birbirlerine karşı sorumlu kılmıştır. İslâmiyet çiftlerin yaşamın her alanında birbirlerine destek ve yardımcı olmalarını zorunlu kılmıştır. (Vehbi,1992). Evlilikte çiftlerden birinin hakkı olduğu düşünülen bir şeyin, diğer eş için için vazife durumundadır (Döndüren,1988).

Hz Ömer: Cahiliye devrinde kadına hiç değer vermezdik İslam gelip, Allah'ın onlardan bahsettiğini görünce onların üzerimizde hakları olduğunu gördük der .Nitekim Allah Resulü Hadisi Şeriflerde "Kadınlar erkeklerin anne -baba bir kardeşleridir". "Allah 'u Teâlâ size kadınlar için hayırhâh olmanızı tavsiye eder, zira onlar anneleriniz, kızlarınız ve teyzelerinizdir." "Allah 'u Teâlâ eşini senin için bir libas, senide onun için bir libas kılmıştır" gibi pek çok ibarelerle daima kadından bahsetmiş riâyet edilmesi gereken hukuku, hürmet edilmesi gereken şahsiyeti olduğunu tekrar etmiştir.(Kütübi Sitte .c.17).Peygamberimiz (s.a.s.) evlenilecek kadında bulunması gereken özellikleri şöyle belirtmiştir; Kadın dört şeyi için nikâh edilir: Malı, asâleti, güzelliği ve dini. Sen dindâr olanını tercih et ki, ellerin topraklansın (bereket, huzur ve saadet bulasın) (Buhârî, Nikâh).Bir hadisi şerifinde de "Dünya bir varlık (metâ')tır; onun en iyi varlığı ise, sâliha (dindar)kadındır(Müslim, Radâ) buyurmuştur.

Bu hadisi şerifte kadının dindarlığının evlilikte tercih edilmesi konusunda ilk sırada yer verildiğine ayrıca dindar kadınla yapılacak evliliklerde bereket, huzur ve saadetin olacağına dair bilgi verilmiştir. Diğer hadisi şerifte dindar kadın bu dünyada sahip olunacak en büyük nimet olarak nitelendirmiştir. Rasûlullah (s.a.s.) evlilik için erkekte bulunması gereken vasıfları belirttiği bir hadis şerifinde şöyle buyurmuştur:

Dinî ve ahlâkî bakımdan beğendiğiniz birisi, sizden kızınızı isterse, onu onunla evlendirin. Aksi takdirde yeryüzünde fitne ve fesat çıkar." Dediler ki: 'Ey Allah'ın Elçisi şayet onda (mal ve denklik bakımından noksanlık) varsa da mı?' Buyurdu ki: "Dinî ve ahlâkî bakımdan beğendiğiniz birisi, sizden

kızınızı isterse, onu onunla evlendirin! Râvî Rasûlullah (s.a.s.)'in bu sözünü üç kere tekrarladığını söylüyor (Tirmizi, Nikah). Bu hadisi şerifte erkekte aranan vasıflarda ilk olarak din ikinci olarak ahlak kelimeleri zikredilmiştir. Başka bir hadisi şerifte Peygamber efendimiz (s.a.s) kendisine yöneltilen “din nedir”? sorusuna “din güzel ahlaktır “diye cevap vermişlerdir (Buhari, Din Bahsi).

Birbirini destekleyen bu hadisi şeriflerde dinin güzel ahlaka zemin hazırladığı görülmektedir. Dolayısıyla evlenilecek erkekte ve kadında aranacak özelliklerin başında din ve ahlak vasıflarının zikredilmesi evlilikte mutluluk, saadet ve berekete vesile olacağı görülmektedir. Bu çalışmada katılımcıların eşlerinin kendilerine yönelik davranışlarını “din ve dindar kadına dair bilgilerinin, dindar kadını kendi istekleri doğrultusunda kendi çıkarları amacıyla kullanabilecekleri ve dinin bu konuda kendilerine hak tanıdığı” şeklinde anlamlandırdıkları görülmektedir.

Dindarlık Teması; Çalışmada elde edilen diğer bit tema dindarlık teması olup, dindar eşin dindarlığına dair düşünceleri, kategorisinden oluşmaktadır. Bu kategoride ulaşılan kodlar; Sorgulamak, mutlu olmak, memnun olmak, pişmanlık duymamak, sevmek Allah'tan korkmak, sıkıntı duymamak, şeklindedir.

Dindarlık (Wach, 1995) dindarlığı, kutsalın veya bir dinin, şahısların, grupların ve toplumların, yaşam tarzı olarak kabullenmesi şeklinde tanımlamaktadır. Anlam temasında katılımcılardan elde edilen bulgular bireysel dindarlıklarının eşleri tarafından baskı aracı olarak kullanıldığı yönünde olmasına rağmen dindarlık temasında katılımcılardan elde edilen bulgular genel anlamıyla katılımcıların belli bir dine mensup olup o dinin koymuş olduğu kurallar çerçevesinde yaşamlarını sürdürmekten yani dindarlıklarından memnun ve mutlu olduklarını ifade ettikleri görülmektedir. Allport ve Ross tarafından kullanılan iç güdümlü dindarlık, dış güdümlü dindarlık sınıflandırılması dindarlık tipolojileri arasında ilk tercih edilen sınıflamadır. İç güdümlü dindarlık, yaşam tarzının dinin kuralları doğrultusunda şekillendiği tam bir teslimiyeti ifade eder. Dış güdümlü dindarlık, dini, çıkarları için kullanma tehlike durumunda çıkarın tercih edilmesini ifade eder.(Mehmedoğlu,2002).

Katılımcıların dindarlıklarına dair ifadelerine bakıldığında, Allport ve Ross'un dindarlık sınıflandırmasında iç güdümlü dindarlık olarak değerlendirmek mümkündür. Literatürde dindarlık ve mutluluk arasındaki ilişkiye dair yapılmış pek çok çalışma

bulunmaktadır. Fakat yapılan her bir çalışmanın örneklem grubu ve içeriği birbirlerinden farklı olduğu için dindarlık temasında elde edilen bulguları dolaylı olarak desteklediği görülmektedir.

Sevindik (2015) Kanada’da 30 bin birey ile yapılan araştırmada, insanın yaşamında dini ritüellere çokça zaman ayırmasının, ruhsal sıkıntılarla bağlantısı incelenmiş ve sonuç olarak dini ritüellere çok zaman ayıranların ruhsal olarak daha iyi oldukları ve hayatın sorunlarıyla baş edebilme ve hayatın anlamını bulma konularında dindarlığın önemli bir rolünün olduğu tespit edilmiştir. Silberman’ın 2003 yılında yaptığı bir çalışmada dinin bireyi üç yönden etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bunlar; Dinin bireyde olumlu duyguları artırdığı, Tanrı’nın sıfatlarıyla ilgili inançlar bireyde duygusal sağlık ve mutluluk halini etkilediği son olarak dinin bireye duygusal anlamda kutsalla güçlü bir yakınlık tecrübesi yaşama imkânı sunduğu yönündedir (Emmons ve Paloutzian 2012).

Yine Hallahmi Benjamin ve Argyle (2000). Tarafından Avrupa’nın on dört ülkesinden 160 bin kişi üzerinde yapılan anket araştırmasında haftanın bir günü kilisede ibadet eden gurupların %82’ini oluşturanlar, ibadet etmeyenlere %70’lik bir farkla ruhsal olarak kendilerini iyi hissettikleri ve mutluluk seviyelerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Poloma ile Pendleton, Amerika’nın Kuzeyinde ve Avrupa’nın bazı bölgelerinde telefonla rastgele insanları arayarak 560 yetişkinle gerçekleştirdikleri araştırma, başta meditasyon olmak üzere çeşitli dua da bulunan bireylerin hayatlarından daha memnun oldukları tespit edilmiştir (Horozcu 2010). Amerika’da 11 Eylül saldırısından sonra yapılan araştırmalarda, bu tecrübeyi yaşayan büyük çoğunluğun (%90) dinden destek alıp teselli oldukları gözlenmiştir. Amerika’da yine bu olaydan sonra, kişilerin kiliseye gitme sıklığı %6 il % 24 arasında bir artış söz konusu olmuştur. Ancak zaman ilerledikçe kiliseye gitme sıklığı eski seviyelere düşmüştür (Ayten 2010).

Türkiye’de bu konuya yönelik yapılan çalışmalar;

Baynal (2015) “Yetişkin bireylerin dini yaşam ve psikolojik Sağlıklarına yönelik “araştırmasının sonucunda, kadınların daha dindar oldukları ve bu durumunda ruhsal olarak kendilerine olumlu yönde katkı sağladığını tespit etmiştir. Sevindik (2015) ise 40 – 60 yaş arası bireylerin dindarlıklarının mutluluklarına etkilerini incelediği ve 384 kişinin katıldığı anket çalışmasında araştırmaya katılan bireylerin, dindarlık

düzeylerinin artmasıyla mutluluk düzeylerinin de arttığı bulgularına ulaşılmıştır. Acar (2015) Dini eğitim alan kadınlar üzerinde yaptığı bir çalışmada, bireylerin iman seviyelerinin artmasının, ruh sağlıkları ve mutlulukları üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu ve ayrıca dini inanç düzeyi arttıkça kişisel gelişim, olumlu ilişkiler kurma ve çevre becerisi arasındaki puanların da arttığını tespit etmiştir.

Sonuç olarak katılımcıların ifadelerinden dindar olarak yaşamaktan memnun olduklarına bu durumun kendilerini mutlu ettiklerine rastlanmaktadır.

Kuran'ı Kerim Zariyat Suresi 56. Ayeti Kerimede şöyle buyurulmaktadır:

Ben insanları ve cinleri bana ibadet etsinler diye yarattım.” Fahrüddin Errazi bu ayeti kerimeyi “Tefsir -i Kebir” isimli eserinde şu şekilde açıklar; *“İnsanın yaratılmasının gayesi kulluk etmesidir, ibadet nedir? denilirse, biz deriz ki: Allah'ın emrine olabildiğince saygı duymak mahlukatına karşı şerefli olmak”* Ayrıca Ayette geçen *“bana kulluk etsinler kısmı için “beni tanımaları için” şeklinde olduğu da ileri sürülmüştür.* (Fahrüddin Errazi Tefsir-i Kebir). Kuranın açılış suresi olarak bilinen Fatıha suresi 5. Ayeti Kerimede; *“Allah'ım yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz.* buyurulmaktadır.

Ayrıca katılımcıların dindarlıkları bu iki Ayeti Kerime doğrultusunda ele alındığında yaratılış gayesine uygun şekilde yaşama gayretinin kendilerini mutlu ettikleri görülmektedir.

Evlilik Teması; Çalışmada elde edilen diğer bir tema evlilik teması olup, dindar eşin evliliği devam ettirme sebebi, kategorisinden oluşmaktadır. Bu kategoride ulaşılan kodlar; İmtihan, çocuk, kimsesizlik, bitirmek, şeklindedir.

Evlilik, ayrı yaşantılar içerisinde olan bireylerin biz olamaya çalıştıkları bir kurumdur. Birey için evlilik, iki kişinin birlikte yaşadığı, hayatlarını ilgilendiren konularda beraberce hareket ederek benlikten bizliğe geçişin yaşandığı süreçtir. Sağlıklı ve uyumlu bir evlilik için, çiftlerin kendi varlıklarından tamamen kopmadan biz olabilmeleri ve uyumun toplumda, cinsellikte, ruhsal yaşamlarında yakalayabilmeleri gerekmektedir (Özügürlü.1985).

Katılımcıların evliliklerini devam ettirmelerine yönelik ifadelerine bakıldığında genel anlamıyla evliliklerinden memnun olmadıkları fakat maddi imkansızlık, çaresizlik ve kimsesizlikten ayrıca çocuklarını mağdur etmekten çekindikleri için evliliklerini

devam ettirdikleri görülmektedir. Evliliğin en önemli hedefi, evlilik memnuniyetine ulaşmak isteğidir (Heshmativd.2016).Evlilik memnuniyeti kavramı, evliliğin mutluluğunu ve istikrarını gösteren ortak kavramlardan biridir.(Fatehizadeh & Ahmadi, 2006). Evlilik memnuniyeti, bireyler, aileler ve bir bütün olarak toplum için birçok olumlu sonuçları oluşturur. Evlilikten memnun olduğunu dile getiren bireyler, evliliğinin istikrarlı olduğunu da belirtmektedirler (Bui vd,1996). Evlilik memnuniyeti, evlilik ve aile ilişkisindeki istikrarı doğrudan etkiler, evlilikteki memnuniyetsizlik, ailenin dağılmasına neden olabilmektedir (Borodina & Wacker, 2014). Eşlerin evlilik memnuniyetinin düşük olması, evliliğin kendisi için sorun oluşturmasının yanı sıra çiftlerin ayrı yaşamak ya da boşanmak düşüncesine sahip olmalarına yol açabilmektedir (Gottman,1994).

Literatürde evlilik kurumunu birçok yönden inceleyen çalışmalar olduğu görülmektedir. Evlilik temasında elde edilen bulgulara bakıldığında evlilik memnuniyeti üzerine yapılmış çalışmalardan örnekler verilmesi uygun görülmüştür. Çalışmaların örneklem grubu ve içeriği açısından evlilik temasını dolaylı olarak desteklediği görülmektedir. Literatürde evlilik memnuniyetini konu alan çalışmaların, evlilik memnuniyeti ve farklı değişkenler dikkate alınarak gerçekleştirildiği görülmektedir.

Frisco ve Williams (2003) ev işlerinin bölünmesinde algılanan eşitsizliğin, hem erkeğin hem de kadının evlilik memnuniyeti ile negatif ilişkili olduğuna yönelik bulgular tespit etmişlerdir. Oshio vd. (2012) da eşlerin evlilik memnuniyeti ve hane hakkında ev işlerinin bölünmesi arasındaki ilişkiye ilgili Doğu Asya bölgesinde, Japonya, Çin ve Kore ülkelerinde karşılaştırmalı araştırmalarını yapmışlardır. Bu çalışmanın sonucunda araştırmacılar iş bölümündeki dengesizliğin her ülkede evlilik memnuniyeti ile negatif ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Kobayashi vd. (2016) da erkek ve kadının evlilik memnuniyetini hafta içi yapılan ev işlerinin etkilediğini vurgulamışlardır. Onlara göre kadının hafta içi ev işlerini yapması erkeğin evlilik memnuniyetini arttırdığı gibi, erkeğin ev işlerini yapması da kadının evlilik memnuniyetini arttırmaktadır.

Bradbury ve arkadaşları (2008) evlilik memnuniyetini, ebeveynliğe geçiş sürecinde incelemek amacıyla yaptıkları çalışmanın örneklem grubu 156 evli çiftten oluşmaktadır. Araştırmada, erken yaşlarda sahip olunan çocuğun, eşlerin bireysel memnuniyetini arttırdığını ayrıca çocuk sahibi olan çiftler, çocukları olmayan çiftlere

göre, evlilik memnuniyetlerinde daha fazla azalma yaşamışlardır. Sonuç olarak ebeveynlik, evlilik memnuniyetinin düşmesini hızlandırdığını tespit etmişlerdir. Madanian vd. (2013) Malezya’da eğitim gören İranlı öğrenci çiftlerin evlilik memnuniyetini araştırdığı çalışmasında evlilik memnuniyetini yakınlık, alışkanlık ve çocukların eğitimi gibi diğer faktörlerle beraber ekonomik sorunların da etkilemekte olduğunu tespit etmiştir.

Berry ve Williams (1987) ise evlilik memnuniyetini etkileyen faktörler arasında ekonomik unsurlar, aile geliri, eşlerin eğitim düzeyi çocukların durumu ve eşin istihdam durumu gibi değişkenlerle üzerinde çalışmış ve para konusunda eşler arasında ortaya çıkan anlaşmazlıkların evlilik memnuniyetini olumsuz olarak etkilediğini tespit etmişlerdir. DeMaris vd. (2012) ailede okul öncesi çocukların olmasının aile memnuniyetinin olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Hurley ve Palonen (1967) de ilk olarak 40 çift üniversite öğrencisi arasında çocuk yoğunluğu (çocuk sayısının evlilik yıllarına bölünmesiyle tanımlanmıştır) ve evlilik memnuniyeti arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında ailedeki çocukların ve evlilik yıllarının oranı arttıkça, evlilik memnuniyetinin azalmakta olduğunu tespit etmişlerdir.

Türkiye’de evlilik memnuniyetine yönelik yapılmış çalışmalar,

Gökçe-Yücel (2013)in yaptıkları araştırma, eşlerin birbirlerine rahatsız ve tehdit edici bir tutum içerisinde olmalarının evlilik memnuniyetine olumsuz yönde etki ettiğini göstermiştir. Çağ (2011) araştırmasında, evli bireylerin evlilik memnuniyeti ve algılanan eş destek düzeylerini cinsiyet, yaş, eğitim durumu, mesleki durum, ailenin ortalama aylık gelir düzeyi, evlilik kararı, çocuk sayısı, evlilik yılı, eş ile yaş farkı, cinsel yaşam, ev içi sorumlulukların paylaşımı ve dindarlık düzeyi demografik değişkenleri açısından incelediği çalışmasında kadınların erkeklere oranla daha az eş desteği algıladıklarını ve bunda evlilik memnuniyetine olumsuz olarak etkilediğini tespit etmiştir. Gökmen (2002) çiftlerin birbirlerini kontrol etmelerinin evlilik memnuniyetine etkilerini araştırdığı çalışmasında, erkeklerin kadınlara nispetle eşleri tarafından kontrol edilmelerinin evlilikten daha fazla memnuniyet duymalarını sağladığını tespit etmiştir .

Sonuç olarak katılımcıların ifadelerinden evliliklerinden memnun olmadığı görülmektedir. Kuran’ı Kerim Rum suresi, 21 Ayeti Kerimede

Size nefislerinizden, kendilerine ısınmanız için zevceler yaratmış olması aranızda bir sevgi ve şefkat yapması da O'nun ayetlerindedir. Şüphe yok ki, bunda iyi düşünecek bir topluluk için elbette ibretler vardır buyurulmaktadır. Tefsiri Kebirde Rum Suresi yirmi birinci ayeti kerimenin açıklamasında; Aynı cinsten olmanın verdiği netice ki bu da tarafların birbirinde sükûn bulmalarıdır. Allah bu noktada şu iki şeyden bahsetmiştir; Sükûn diğerine ulaşmayı sağlar, bu da demektir ki meydana gelen ilk şey sevgidir. Daha sonra bu sevgi insanı rahmet duygusuna ulaştırır. İnsan iki yakın arasında duyduğu merhamet ve şefkati, akrabalarda bulup hissedemez. Bu sırf şehvetle olan bir şey değildir, çünkü şehvet sona erer ama acıma hissi devam eder, bu da Allah'tandır buyurulmuştur (Tefsiri Kebir,cilt:18).

Evlilik kurumu yukarıdaki Ayeti Kerime doğrultusunda değerlendirildiğinde eşlerin birbirlerinin varlığından sükunet duydukları birbirlerine karşı sevgi ve şefkatin ön planda olduğu bir birliktelik olduğu görülmektedir. Katılımcıların evliliklerine dair ifadelerinde eşler arası sükûnet, sevgi ve şefkati yakalayamadıkları görülmektedir.

Sonuç olarak araştırmada elde edilen bulgular, katılımcıların eşlerinin kendilerine yönelik sergiledikleri davranışlara yükledikleri anlam, katılımcıların algıladıkları dindar kadın ile eşlerinin algıladıkları dindar kadın algısının uyuşmadığı ve dini hassasiyetlerinin eşleri tarafından kendi çıkarları doğrultusunda kullanıldığı yönünde olduğu görülmektedir.

5.2. Sonuç

Çalışmada 9 gönüllü dindar kadın ile yapılan görüşmeler sonucunda 6 tema, 7 kategori 62 koda ulaşılmıştır.

Beklenti teması altında, eşin dindar kadından beklentileri kategorisi yer almaktadır. Bu kategoriyi oluşturan kodlar incelendiğinde; susma, sorumluluk, eşi razı etmek, itaat, kabul, yönlendirmek, dikkat, söz dinleme, tasarruflu olmak,, çocukların eğitim ve terbiyesi, güven, evi yönetmek, hoşgörü, isabetli karar vermek, ses çıkarmamak, uysal olmak, cevap vermemek olarak tespit edilmiştir. Tespit edilen kodlar erkek eşlerin dindar kadından beklediği davranışlara işaret etmektedir. Katılımcıların ifadelerinin kadın eşten beklenen davranışlara, yerine getirmesi beklenen sorumluluklara ve beklenen eş rollerine işaret ettiği görülmektedir. Bu doğrultuda kodlar bir araya getirildiğinde elde edilen bu kategori “eşin dindar kadından

beklentileri” olarak isimlendirilmiştir. Beklenti temasında yer alan diğer kategori ise; dindar kadının eşinden beklentileri kategorisidir. Bu kategoriyi oluşturan kodlar; *Takdir, ilgi, destek, kıymet bilme* olarak tespit edilmiştir. Tespit edilen bu kodlar dindar kadının eşinden beklediği davranışlara işaret etmektedir. Belirlenen bu kodlar, dindar olan kadının evlilik yaşamında eşinin kendisine karşı sergileyeceği davranışları ve tutumuna ilişkin beklentilerini ortaya koymaktadır. Bu nedenle elde edilen kategori “dindar kadının eşinden beklentileri” olarak isimlendirilmiştir. Elde edilen bu iki kategori beklenti teması altına yerleştirilmiştir.

Tutum Temasında, evli erkeklerin dindar eşlerine karşı tutumları kategorisi yer almaktadır. Bu kategoride ulaşılan kodlar; hakaret, eleştiri, kıyaslama, beğenmeme, baskı, sömürme, eksik görme, yükleme, zorlama suçlama, kınama şeklindedir. Bu kodlar ise erkek eşlerin dindar kadın eşe karşı tutumlarını sergilemektedir. Bu nedenle kodların işaret ettiği kategoriye “evli erkeklerin dindar eşlerine karşı tutumları “ismi verilmiştir.

Duygu Temasında, eşin tutumlarının dindar kadında oluşturduğu duygu kategorisi tanımlanmıştır. Bu kategoride ulaşılan kodlar; yetersiz, eksik, değersiz, kaygı, endişe, tedirginlik, bunalma, hırçınlık, üzüntü, psikolojik baskı, rahatsızlık, yorgunluk, yıpranma, ağır gelme, zorlanma, yük, çaresiz, ezilmiş, sert olma, rahatsız olmama, şeklindedir. Elde edilen bu kodlar katılımcı kadınların evlilik birlikleri içerisinde kendilerini nasıl hissettirdiğini göz önüne sermektedir. Katılımcıların bu duygularının kaynağı ise eşlerinin kendilerine karşı olan tutumlarının olduğu dikkat çekmektedir. Bu nedenle ulaşılan kategoriye “ eşin tutumlarının dindar kadında oluşturduğu duygu kategorisi “ismi verilmiştir.

Anlam temasında, dindar kadının eşinin kendisine karşı davranışlarına yüklediği anlam kategorisi tanımlanmıştır. Bu temayı oluşturan kodlar, *kolaya kaçma, kullanma, işine gelme, öğrenme*. Ulaşılan kodlar, katılımcı kadınların eşlerinin kendilerine olan davranışlarına ilişkin algılarını göstermektedir. Evlilik birliği içerisindeki paylaşım alanlarında erkek eşlerin dindar kadın eşe yönelik davranışlarının katılımcılar gözünden nasıl algılandığı fark edilmiştir. Bu sebeple, kategoriye “dindar kadının eşinin kendisine karşı davranışlarına yüklediği anlam kategorisi” ismi verilmiştir.

Dindarlık temasında, dindar eşin bireysel dindarlığına dair düşünceleri kategorisi yer almaktadır. Bu kategoriye ait kodlar, *sorgulamak, mutlu olmak, memnun olmak,*

pişmanlık duymamak, sevmek, Allah'tan korkmak, sıkıntı duymamak olarak tanımlanmıştır. Ulaşılan kodlar katılımcıların evlilik birlikteliğindeki rolünden bağımsız olarak dindarlığa ilişkin algılarını işaret etmektedir. Bu nedenle, kategori “dindar eşin bireysel dindarlığına dair düşünceleri kategorisi” olarak adlandırılmıştır.

Evlilik temasında, dindar eşin evliliği devam ettirme sebebi kategorisi yer almaktadır. Bu kategorideki kodlar, *imtihan, çocuk, kimsesizlik, bitirmek* olarak yer almaktadır. Ulaşılan kodlar katılımcıların, evlilik birliklerini sürdürme dayanaklarını nasıl algıladıklarını göstermektedir. Bu nedenle, kategori “dindar eşin evliliği devam ettirme sebebi kategorisi” olarak isimlendirilmiştir.

5.3. Öneriler

Araştırmacılara yönelik öneriler

Bu çalışma, İslami Dindarlık Ölçeği kriterine uygun evli 9 gönüllü bayan ile gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla katılımcıların dindarlıkları İslami çerçevede belirlenmiştir. Farklı dinlere mensup evli bayanlar ile bir çalışma gerçekleştirilebilir.

Katılımcı sayısı artırılabilir.

Araştırma konusu, evlilik doyumu, evlilik memnuniyeti gibi farklı değişkenler ele alınarak araştırılabilir.

Araştırma konusu nicel veya karma yöntemlerle tasarlanabilir.

Araştırmada kadınların algısı incelenmiştir ancak farklı araştırmalarda dindar erkek eşlerin de evlilikte eşleri tarafından nasıl algılandığı araştırılabilir.

Aile Danışmanlığı Alanına Yönelik Öneriler

Dini hassasiyetleri olan çiftlere yönelik çalışmalarda yardımcı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abbasi, I. S., Rattan, N., Kousar, T. & Elsayed, F. K. (2018). Neuroticism and close relationships: how negative affect is linked with relationship disaffection in couples. *The American Journal of Family Therapy*. 46 (4), 1-14.
- Acar, H. (2014). *Kur'an kurslarında devam eden kadınlar arasında dindarlık biçimleri, dini başa çıkma faaliyetleri ve psikolojik iyi halleri*. (Sivas İli Örneği). (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Ahmadi, K., Hossein-Abadi, F. H. (2009). Religiosity, marital satisfaction and child rearing. *Pastoral Psychology*. 57, 211-221.
- Alhabib, S., Nur, U., Jones, R. (2010). Domestic Violence Against Women: Systematic Review of Prevalence Studies. *Journal of Family Violence*. 25 (4), 369-382.
- Asfajir, A. A. A., Ramezani, L. (2017). The relationship between family function and marital satisfaction with marital disaffection of married teachers in Behshahr. *Sociological Studies of Youth*, 7 (24), 9-22.
- Allport, G. W. (1935). Attitudes. In C. Murchison (Eds.), *Handbook of Social Psychology*, 798–844.
- Allport, W. G. (1960). *The individual and his religion*. London. : The Macmillan Company Collier- Macmillan Limited.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu & S. Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı* (6. Baskı). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Ann, O. (1972). *Sex, gender and society*. London: Maurice Temple Smith. Arat, N. (2010). *Feminizmin abc'si*. İstanbul: Say Yayınları.
- Argyle, M., Beit-Hallahmi, B. (1975). *The social psychology of religion*. London & Boston: Routledge ve Kegan Paul
- Arslan, H. (2011). Dindarlık boyutları, algıları ve uygulamaları. *Düşünce Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*. 4 (7), 39 – 61.
- Arnett Ferguson, K. J. Fox, J. Gamson, N. Gartrell, S. Uí (Eds.), *Ethnography unbound: Power and resistance in the modern metropolis*, 8-27.

- Artut, K. (2013). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayınları.
- Aydın, M. (2013). *Dini Tanımlama Çabaları*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Aydınlı S. (1992). *Mimarlıkta görsel analiz*. İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi.
- Aykaç, M. K. (2014). İletişim engellerinin aile içi iletişime etkisini incelemede yaratıcı drama yönteminin kullanımına ilişkin katılımcı görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 183 (183), 121-144.
- Ayten, A. (2009). *Prososyal Davranışlarda Dindarlık ve Empatinin Rolü*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Ayten, A. (2015). *Psikoloji ve din (psikologların din ve tanrı görüşleri)*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Aydemir, R. E. (2008). *Dindarlık ve Mutluluk İlişkisi. (İlk yetişkinlik dönemi)*. (Yüksek Lisans Tezi). 19 Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Ayten, A. (2010). *Tanrı'ya sığınmak: Dini başa çıkma üzerine psiko-sosyal araştırma*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Aziz, A. (1990). *Araştırma yöntemleri-teknikleri ve iletişim*. Ankara: A. Ü Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi.
- Bacanlı, H. (2001). Eş Tercihleri. *Türk psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 2 (15), 7-16.
- Bağcı, C. (2017). *Silahsız savaş*. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Baltaş, Z., Baltaş, A. (2008). *Stres ve başa çıkma yolları*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Barlas, T. (1991). *Toplum Bilimlerine Giriş*. Ankara: Adım Yayıncılık.
- Başal, H. A. (2004). *Nasıl mutlu bir çocuk yetiştirebilirim*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları
- Baynal, F. (2015). Yetişkinlerde dindarlık ve ruh sağlığı ilişkisinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *İslam ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 4 (1), 224-225.
- Beck, A. T. (1991). Cognitive therapy: A 30 year retrospective. *American Psychologist*, 46 (4), 368-375.
- Beckford, J. (1989). *Religion and advanced industrial society*. London: Unwin-Hyman

- Berry, R. E., Williams, F. L. (1987). Assessing the relationship between quality of life and marital and income Satisfaction: A path analytic approach. *Journal Of Marriage And Family*, 1 (49), S. 107. 116.
- Berger, J. P. (1995). Dini kurumlar. (Adil Çiftçi, Çev.). *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 9, 448.
- Berger, P. L. (1979). *The heretical imperative: contemporary possibilities of religious affirmation*. Garden City, NY: Anchor/Doubleday.
- Bıyıkoğlu, E. (2012). *Evlilik uyumunun mükemmeliyetçilik özellikleri, stresle başa çıkma stratejileri ve cinsiyet açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Bilmen, N. Ö. (1988). *Kur'anı Kerimin Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri*. İstanbul: Bilmen Basım ve Yayın.
- Bradbury, T. N., Lawrence E., Rothman, A. D., Cobb, R. J., Rothman, M. T. (2008). Marital satisfaction across the transition to parenthood. *Journal of Family Psychology*, 22 (1), 41–50.
- Botkin, D. R., Weeks, M. N. ve Morris, J. E. (2000). Changing marriage role expectations. *Sex Roles*. 42 (9-10), 933-942.
- Bourdieu, P. (2014). *Eril tahakküm*. (B. Yılmaz, Çev.). Ankara: Bağlam Yayınları.
- Bottomore, T. B. (2015). *Toplumbilim*. (Ü. Oskay, Çev.). İstanbul: Der Yayınları.
- Burawoy, M. (1991). Reconstructing social theories. In M. Burawoy, A. Burton, A. Arnett Ferguson, K. J. Fox, J. Gamson, N. Gartrell, S. Ui (Eds.), *Ethnography unbound: Power and resistance in the modern metropolis*, 8-27.
- Canatan, K. (2011). *Aile kavramının tanımı, aile sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitapevi
- Canatan, K. (2016). *Aile hakkında kuramsal perspektifler, aile sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitapevi.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri*. (M. Bütün & S. B. Demir, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches*. Thousand Oaks: Sage Publication.
- Çağ, P. (2011). *Evli bireylerde eş desteği ve evlilik doyumu*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara
- Çakıcı, B. (2016). *Görücü usulü evlenen çiftler ile flört ederek evlenen çiftler arasındaki evlilik sonrası evlilik dinamiklerinin karşılaştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Çelik, Ö. (2008). *Ataerkil sistem bağlamında toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin benimsenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çiftçi, A. (2013). *Din Sosyolojisine giriş*. Ankara: Özyurt Matbaacılık.
- Çopur, Z. (1995). *Gençlerin kuracakları aileler ilişkin rol beklentilerinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Davis, G. (1996). Religion and modernity. In K. Flanagan & P. Jupp (Eds.). *Postmodernity, sociology and religion*. London : Macmillan
- Davis, T., Kerr, B. A. & Kurpius, S. E. R. (2003). Meaning, Purpose and religiosity. In *At-risk youth. The Relationship Between Anxiety And Spirituality*. 31 (4), 356-365.
- Davies, G. (2004). Gender and attitudes towards religious. *Education in the Primary School*. 26 (1). 85-94.
- Dawson, C. (2003). *İlerleme ve din*. (Y. Kaplan & A. Doğan, Çev.). İstanbul: Açılım Kitap
- Demir, S. (2017). *Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile kaygı düzeyleri ve yetersizlik duyguları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Dinçer, G. (2010). *Kadına yönelik aile içi şiddet -Düzce örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Don, H., John, W. S., Richard, W. (1986). *Woodman; Organizational behavior*. New York.
- Dökmen, Z. (2004). *Toplumsal cinsiyet*. İstanbul: Sistem Yayıncılık

- Döndüren, H. (1988). *Delilleriyle aile ilmihali*. İstanbul: Altınoluk Yayınları.
- Dönmezer, S. (1990). *Sosyoloj*. İstanbul: Beta Yayıncılık
- Draz, M. (2007). *Din ve Allah inancı*. (B. Karlığa, Çev.) İstanbul : Bir yayıncılık.
- Dunn, M. S. (1960). Marriage role expectations of adolescents. *Marriage and Family Living*, 22 (2), 99-111
- Dyer, W. G. (1962). Analyzing marital adjustment using role theory. *Marriage and Family Living*, 24 (4), 371-375.
- Edward, B. T. (1958). *Primitive Culture*. New York: Harper-New York.
- Emmons, R., Paloutzian, R. F. (2012). Din Psikolojisi. (A. Ayten, Çev.) *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 21, 112-167.
- Ercümend, E., Kalkan, M. (2008). *Evlilik ilişkilerini geliştirme kuram ve uygulama*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Erdoğan, Ö. B. (1997). *Davranış Bilimleri*. Ankara: Bizim Büro Basım Evi.
- Francie, L. J. (1997). The Psychology of gender differences in religion : A review of empirical research. *Religion*. 27, 81-96.
- Frankl, V. E. (1984), *Der leidende mensch-antropologische grundlagen der psychotherapie und existenzanalyse*. Frankfurt: Fisher Verlag.
- Frankl, V. E. (1991). *İnsanın Anlam Arayışı*. (S. Budak, Çev.). Ankara: Edesos Yayınevi.
- Frankel, J. R., Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. (New York, NY: McGraw Hill
- Freud, S. (1927/1999). Bir yanlısamının geleceği. Uygarlık, din vetoplum. (S. Budak, Çev.). Ankara: Öteki Yayınları.
- Frisco, M. L., Williams, K. (2003). Perceived housework equity, marital happiness, and divorce İn dual-earner households. *Journal Of Family Issues*. 24 (1), 51-73.
- Fromm, E. (1997). *Sahip olmak ya da olmak*. (A. Arıtan, Çev.) İstanbul: Arıtan Yayınevi.

- Fromm, E. (1998). *Anaerkil toplum ve kadın hakları*. (A. Doğangün, Çev.). İstanbul: Arıtan.
- Fromm, E. (2017). *Psikanaliz ve din*. (E. Erten, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Fowers, B. J. (1993). Psychology as public philosophy: An illustration of the moral dimension of psychology with marital research. *Journal of Theoretical and Philosophical Psychology*, 13, 124-136.
- Gazali. (1978). *Delaletten hidayete*. (S. Fırat, Çev.). İstanbul: Şamil Yayınevi.
- Geçtan, E. (2009). *İnsan olmak*. İstanbul: Metis Yayınları. Gombrich, E. H. (1992). *Sanat ve Yanılsama*. İstanbul: Remzi.
- George, J. M., Gareth, M. J. (1999). *Organizational behaviour*. USA: Longman
- Giddens, A. (2001). *Sosyoloji Başlangıç Okumaları*. (G. Altaylar, Çev.). İstanbul: Say Yayınları
- Gladding, T. (2012). *Aile terapisi*. (İ. Keklik, İ. Yıldırım, Çev.). İstanbul: Pdrem Yayınları.
- Glenn, N. D. (1991). The recent trend in marital success in the united states. *Journal of Marriage and The Family*, 53, 261-270.
- Goleman, D. (2003). *Duygusal Zekâ*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gornick, V., Moran, B. K. (1972). *Women in sexist society: Studies in power and powerlessness*. New York: Basic Books.
- Gordon, W. A. (2004). *Birey ve Dini / The Individual and his religion*. (B. Sambur, Çev.). Ankara: Elis Yayınları.
- Gottman, J. M., Krokoff, L. J. (1989). Marital interaction and satisfaction: A longitudinal view. *Journal of Consulting and Clinical Psycholog*. 57 (1), 47-52.
- Goulding, C. (2002). *Grounded theory: A practical guide for management, business, and market researchers*. London, UK: Sage.
- Gökçe- Yücel, F. (2013). *Examining the relationship between projective identification, conflict resolution styles, gender roles and marital satisfaction*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.

- Gökmen, A. (2001). *Evli eşlerin birbirlerine yönelik kontrolçülük ve bağımlılık algılarının evlilik doyumu üzerindeki etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Görmez, M. (2003). Hz Peygamberin bir din tanımı. *Diyanet İlmî Dergi, Peygamberimiz Hz. Muhammed Özel Sayı*. Ankara.
- Güleç, G. (2013). *Aile ve evlilik, aile yapısı ve ilişkileri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayını.
- Gültekin, E. (2009). *Toplumsal psikoloji*. İstanbul: Kenan Ofset
- Günay Ü. (2005). *Din sosyolojisi*. İstanbul: İnsan Yayın Günay. Ü (Ed.). *Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi*. Karahan Kitabevi: Adana.
- Günay, Ü. (2006). *Dindarlığın sosyolojisi, dindarlığın sosyo-psikolojisi*. Ü. Günay & C. Çelik. (Ed.). Adana: Karahan Kitabevi.
- Günay, Ü. (2010). *Din sosyolojisi*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Güney, S. (2006). *Davranış bilimleri*. İstanbul: Nobel Yayınl
- Hallahmi, B. B., Argyle, M. (2000). Dindarlığın etkileri. (A. Şahin, Çev.) *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 4, 453-477.
- Haviland, W. A., Prins, H., Walrath, D., McBride B. (2008). *Kültürel Antropoloji*. (İ. D. Erguvan –Sarioğlu, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Heider, F. (1958). *The Psychology of Interpersonal Relations*. New York: Wiley.
- Holman, T. B., Larson, J. H. (1994). The development and predictive validity of a new assesment intrument. *Family Relations*. 43 (1), 46-53.
- Horozcu, Ü. (2010). Tecrübî araştırmalar ışığında dindarlık ve maneviyat ile ruhsal ve bedensel sağlık arasındaki ilişki. *Milel Ve Nihal Dergisi*. 7 (1), 217-219
- Hökelekli, H. (2010). *Din Psikolojisine Giriş*. İstanbul: Dem Yayınları. Hökelekli, H. (2016). *Din Psikolojisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Hume, D. (1995). *Din üstüne*. (M. Tunçay, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Hurley, J. R., Palonen, D. (1967). Marital satisfaction and child density among university student parents. *Journal Of Marriage and the family*. 29, 483.
- Husserl, E. (1970). *Logical investigation*. New York, NY: Humanities Press.

- Hünler, O., Gençöz, T. (2003). Boyun eğici davranışlar ve evlilik doyumu ilişkisi: Algılanan evlilik problemleri çözümünün rolü, *Türk Psikoloji Dergisi*, 18 (51).
- Iannaccone, L. R. (1994). Why strict churches are strong. *American Journal of Sociology* 99 (5), 1180-211.
- Izard, C. E. (2009). Emotion theory and research: Highlights, unanswered questions, and emerging issues. *Annual Review of Psychology*, 60, 1-25.
- İnceoğlu, Y., Altan, K. (2010). *Dişillik, güzellik ve şiddet sarmalında kadın ve bedeni*. İstanbul: Ayrıntı. Yayınları. İnceoğlu, M. (2000). *Tutum-algı iletişim*. Ankara: İmaj.
- İmamoğlu, E. O. (1991). *Aile içinde kadın-erkek rolleri: Türk aile ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı.
- İmançer, D. (2006). *Cinsiyet rolü temsili: Medya kültürü, feminizm, televizyon ve seriyaller, Medya ve Kadın*. Ankara: Ebabil Yayınları.
- James, A. L., Wilson, K. (2002). *Couples, Conflict and Change*, New York: Tavistock Publications
- Kabakçı-Piri, S. E. (2007). Düşünce-eylem kaynaşması, yükleme biçimleri, depressif ve obsesif-kompulsif belirtiler arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 18 (3), 197-206.
- Kağıtçıbaşı, Ç., Özgediz, S. (1983). Türkiye okul öncesi çocuk gelişimi ve eğitimi enstitüsü projesi. *Boğaziçi Üniversitesi Araştırma ve Uygulama*, İstanbul
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Yeni insan ve insanlar*. İstanbul. Evrim Basım Yayım Dağıtım.
- Kansız, M. ve Arkar, H. (2011). Mizaç ve karakter özelliklerinin evlilik doyumu üzerine etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12, 24-29.
- Karayel, H. (2019). Kadına yönelik şiddet. *İnsani ve Sosyal Araştırma Merkezi*. 93, 1-1
- Kasatura, İ. (2014). *Eş seçiminden evliliğe yaşam döngüsü*. N. Feroğlu (Ed.), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kavros, P. M. (2010). Religious; Religiosity. In D. A. Leeming, K. Madden, & S. Marlan (Eds.). *Encyclopedia of Psychology and Religion*, 768-771.

- Kayhan, M. (1989). Bir dindarlık ölçeği (sosyolojide yöntem üzerine bir araştırma). *İslami Araştırmalar Dergisi*, 3 (4).. 194-199.
- Kayıklık, H. (2011). *Din psikolojisi*. Adana: Karahan kitabevi.
- Kaypakoğlu, S. (2003). *Toplumsal cinsiyet ve iletişim*. İstanbul: Naos.
- Keskin, M. (2014). Din ve toplum ilişkileri üzerine bir genelleme. *Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*. 4 (3), 7-21.
- Kirman, M. A. (2004). Din sosyolojisi terimleri sözlüğü. İstanbul : Rağbet Yayınları
- Kolasa, J. B. (1979). İşletmeler için davranış bilimlerine giriş. (K. Tosun vd). İstanbul: İİŞT. İkt. Enst. Yayınları.
- Kottak, C. P. (1997). *Anthropology: The Exploration of human diversity*. ABD: McGrawHill
- Kurt, A. (2009). Dindarlığı etkileyen faktörler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 18 (2), 2.
- Kutash, I. (1994). Anxiety. In R. J. Corsini (Eds.). *Encyclopedia of Psychology*, 166–182
- Levitt, M. (1995). Sexual identity and religious socialization. *British Journal of Sociology*. 46, 529-536.
- Locke, H. J., Wallace, K. M. (1959) Short marital-adjustment and prediction tests: their reliability and validity. *Marriage and Family Living*. 21, 251-255.
- Madanian, L., Syed Mansor, S. M. (2013). Marital satisfaction and demographic traits in an emigrant sample: Rasch analysis. *Social And Behavioral Sciences*. 102, 96 – 103.
- Madhani, F. I., Karmaliani, R., Patel, C., Bann, C. M., McClure, E. M., Pasha, O., & Goldenberg, R. L. (2017). Women's perceptions and experiences of domestic violence: An observational study from hyderabad, Pakistan. *Journal of Interpersonal Violence*. 32 (1), 76–100.
- Mardni, Ş. (1995). *Din ve ideoloji*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Marlar, J. A. Jacobs, K. (1993). Differences in the marriage role expectations of college students from intact and divorced families. *Journal of divorce & remarriage*, 18 (3-4), 93-103.

- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. (O. Akınbay & D. Kömürcü, Çev.), Ankara: Bilim Sanat Yayınları
- Marx, K., F. Engels. (1995). *Din üzerine*. (K. Güvenç, Çev.). Ankara: Sol yayınları Press.
- Meadow, M. J., Kahoe, R. D. (1984). *Psychology of religion: Religion in individual lives*. New York: Harper Publishers.
- Mensching, G. (1994). *Dini sosyoloji*. (M, Aydın, Çev.). Konya: Tekin Yayınevi.
- Mertens, D. M. (2010). *Research and evaluation in education and psychology: Integrating diversity with quantitative, qualitative, and mixed methods*. Thousand Oaks: Sage Publications
- Miller, Alan S., Hoffman, J, P. (1995). Risk and religion: An explanations of gender differences in religiosity. *Journal for the Scientific Study of Religion*. 34, 63-75.
- Kobayashi, M., Kobayashi, M., Okumura, T. (2016). Sharing housework between husbands and wives: how to improve marital satisfaction for working wives İn Japan. *Journal Of Labor Policy*. 5 (18), S. 2-15.
- Miller, A. S. (2000). Going to hell in Asia: the relationship between risk and religion in a cross-cultural setting. *Review of Religious Research*. 40, 5-18
- Milton J. Y. (1970). *The scientific study of Religion*. New York: Macmillan.
- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. London: Sa
- Nazlı, S. (2014). *Aile danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayınları
- Nelsen, H. M, Potvin, R. H. (1988). Genser and religion differences in the religiosity of protestan adolenscent. *Reviw of Religious Research*. 22, 268-285.
- Nihayah, Z., Adriani, Y., Wahyuni, Z. I. (2012). Religiosity and the type of love; the relation with marital satisfaction. *IPEDR*. 53 (27), 23-127.
- Onay, A. (2004). *Dindarlık etkileşim ve değişim*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Ondaş, B. (2007). *Üniversite öğrencilerinin evlilik ve eş seçimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Okumuş, E. (2005). *Toplumsal değişim ve din*. İstanbul: İnsan Yayınlar

- Okumuş, E. (2006). Gösterişçi dindarlık. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*. 4 (2), 21
- Oshio, T, Nozaki, K., Kobayashi, M. (2013). Division Of Household Labor And Marital Satisfaction İn China, Japan, And Korea. *J Fam Econ*. (34), 211–223.
- Özdalga, E. (1989). Din din midir yoksa başka bir şey midir? Fenomenleri indirgeyici (Redüksiyonist) yaklaşımların bir ön eleştirisi. *İslami Araştırmalar*. 3 (2), 29-30.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 11 (1), 323- 343.
- Özgüven, İ. (2017.) Ailede iletişim ve yaşam. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Özgüven, İ. (2017). Evlilik ve aile terapisi. Ankara: Nobel Yayınları
- Özer, K. (2002). *İletişimsizlik Becerisi. İstanbul: Sistem Yayıncılık*
- Özügürlü, K. (1985). *Evlilik raporu*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Özgüven, İ. E. (2017). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: Nobel Kitap.
- Paolini, L., Yanez, A. P., Kelly, W. E. (2006). An examination of worry and life satisfaction among college students. *Individual Differences Research*. 4 (5), 331-339
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Payne, M. (2014). *Modern Social Work Theory*. New York: Palgrave Macmillan.
- Pfeil, E. (1968). Role expectations when entering into marriage. *Journal of Marriage and the Family*, 30 (1), 161-165.
- Pollock, A. D., Die, A. H., Marriott, R. G. (1990). Relationship of communication style to egalitarian marital role expectations. *The Journal of Social Psychology*. 130 (5), 619-624.

- Sayın, U. (2007). *Zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynler ile normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin 7-15 yaş arası çocuklarının toplumsal cinsiyet rollerine yaklaşım ve görüşlerinin incelenmesi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Seçkin, K., Y. Erjem. (1994). *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü.* Ankara: Atilla Kitabevi.
- Sevindik, D. (2015). *Orta Yaş Dönemi Bireylerde Dindarlık Mutluluk İlişkisi: (Denizli Örneği).* (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Shaver, K. G. (1975). *An introduction to attribution process.* Cambridge: Winthrop Publishers.
- Sıtkı, M. E. (1998). *Sanatın boyutları.* İstanbul, Çınar Yayınları.
- Subaşı, N. (2002). Türk (iye)Dindarlığı: Yeni tipolejiler. *İslamiyet Dergisi.* 4, 19.
- Sterrett, J. E., Bollman, S. R. (1970). Factors related to adolescent's expectations of marital roles. *Family Coordinator.* 19 (4), 353-356..
- Stover, R., Hope, C. A. (1984). Monotheism and gender status: A Cross-societal study. *Social Forces.* 63 (2) 335-348.
- Şahin, İ. (2002). *Gelenek ve değişim açısından kadınların dini yaşantıları tutum ve davranışları: Boğazlayan örneği.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Tan, H. (1976). Psikolojik danışma ve evlilik sorunları. *Tecrübi Psikoloji Çalışmaları.* 12, 97-113.
- Tapdık, S. (2013). *Dindarlık algısı çerçevesinde kadın yöneticiye bakış: Ankara ilinde bir alan çalışması.* (Yüksek Lisans Tez Çalışması). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Taş, K. (2003). Dinin sosyolojik tanımı problemi üzerine bir değerlendirme. *Dini Araştırmalar Dergisi.* 16 (6), 199-205.
- Taştekin, G. Ö. (2019). *İlkokul ders kitaplarında toplumsal cinsiyet temsilcileri: Nicel bir içerik çözümlemesi.* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (2008). *Aile içi şiddetin sebep ve sonuçları.* Ankara: Bizim Büro Yayınları.

- Tekinalp, Ş., Uzun, R. (2009). *İletişim Araştırmaları ve Kuramları*. İstanbul: Bet
- Terzioğlu, F. ve Taşkın, L. (2008). Kadının toplumsal cinsiyet rolünün liderlik davranışlarına ve hemşirelik mesleğine yansımaları. *C. Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 12 (2), 62-67.
- Theodorson, G. ve Theodorson, A. (1969). *A modern dictionary of sociology*. USA: Barnes&Noble Books.
- Thompson, E. H., Remmes, K. (2002). Does masculinity thwaart being religions? An examination of older men's religiousness. *Journal for the Scientific Study of Religion*. 41 (3)521-532
- Tolan, B. (1983). *Toplum bilimlerine giriş*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Tolstoy, L. N. (1999). *Din Nedir*. (M. Çiftkaya, Çev.). İstanbul Kaknüs Yayınları.
- Tolstoy, L. N. (1990). *İtiraflarım*. (K. Aytaç, Çev.). Ankara : Klasik.
- Toplamacıoğlu, M. (1062). Yaşlara göre dini yaşayışın şiddet ve kesafeti üzerine bir anket denemesi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 10 (1), 141-151.
- Tutar, H. (2013). *Davranış Bilimleri Kavramlar ve Kuramlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Uçar, M. A. (2003). *Aile içi şiddet ve aile koruma yasası*. İstanbul: Hukuk Yayınları.
- Ulu, M. (2013). *Dindarlığın tanımı, boyutları ve ölçülmesi üzerine psikolojik bir araştırma –Erciyes üniversitesi öğrencileri örneği*. (Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Uysal, V. (1996). *Dini tutum davranış ve şahsiyet özellikleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları.
- Üçgül, Ş. (2019). *Evlilik beklentisinin ve evlenme türlerinin evlilik hoşnutsuzluğuna etkisi: Konya örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Vatandaş, C. (2010). *Türkiye de aile*. İstanbul: SEKAM Yayınları.
- Vehbi, Y. Y. (1992). *Siyasal ve sosyal Boyutlarıyla İslâm-Hanefî Mezhebinde İctihad felsefesi*. İstanbul: TuğrâNeşriyât.

- Vergeto, A. (1999). *Din inanç ve inançsızlık*. (V. Uysal, Çev.). İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Yaparel, R. (1987). *20-40 yaşları arasında dini hayat ile psikososyal uyum arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yapıcı, Y. ve Kayıklık, D. (2005). Dinsel eğilimle ön yargı ve hoşgörüsüzlük arasındaki ilişkiler üzerine psikolojik bir araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 14 (1), 413-426
- Yapıcı, A. (2011). Kuramdan yönetime ruh sağlığı-din çalışmalarında karşılaşılan güçlükler. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 11 (2), 25-61.
- Yapıcı, A. (2016). *Toplumsal cinsiyet din ve kadın*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Yavuzer, H. (2015). *Evlilik okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, B. (2015). İçerik çözümlemesi yönteminin tarihsel gelişimi uygulama alanları ve aşamaları. İçinde B. Yıldırım (Ed.). *İletişim araştırmalarında yöntemler*, 105-155.
- Yıldırım, E. (2019). *Üniversite öğrencilerinde dindarlık ve modernleşme algısı: Sivas cumhuriyet üniversitesi örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas
- Yıldız, M. (2001). Dindarlığın tanım ve boyutları üzerine psikolojik bir çalışma. *Tabula Rasa Dergisi*. 1 (1), 23.
- Yıldız, M. A., Büyükşahin-Çevik, G. (2016). Evli bireylerin evlilik doyumlarının ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 13 (1), 227–242.
- Yılmaz, H. (2014). *Din ve dindarlık*. İstanbul: Hikmetevi Yayınları
- Yılmaz, Z. S. (2018). *Eşler arası uyum ve dindarlık*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Walter, T. ve Davie, G. (1998). The religiosity of women in the modern west. *British journal of Sociology*. 49 (4), 640-659.
- Ward, K. (2002). *Anlam meselesi ne din, dünya dinlerinde hayatın anlamı*. (G. Varım, Çev.). İstanbul Say Yayınları.
- Weber, M. (1964). *The sociology of religion*. Boston: Beacon Press.

- Weber, M. (1996). *Sosyoloji yazıları*. (T. Parla, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Weeks, M. N., Thornburg, K. R. (1977). Marriage role expectations of five-year-old children and their parents. *Sex Roles*. 3 (2), 189-191.
- Weeks, M. N., Botkin, D. R. (1987). A longitudinal study of the marriage role expectations of college women. *Sex Roles*. 17 (1-2), 49-58.
- Westman, M., Vinokur, A. D., Hamilton, V. L. & Roziner, I. (2004). Crossover of marital dissatisfaction during military downsizing among russian army officers and their spouses. *Journal of Applied Psychology*. 89 (5), 769–779.

EKLER

EK 1

Evrak Tarih ve Sayısı: 04.10.2021-E.14529

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

Sayı :E-20292139-050.01.04-14529
Konu : Etik Kurul Kararları

Sayın Tülay DAVULCU
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

"Evli Erkeklerin Dindar Eşlerine Karşı Davranışlarının Eşleri Tarafından Algılanması"
başlıklı araştırmanız kurulumuzun 25.06.2021 tarihli ve 2021/06 sayılı toplantısında değerlendirilerek
etik açıdan uygun bulunduğu katılanların oy birliği ile karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Nasuh USLU
Kurul Başkanı

Ek:12-Tülay Davulcu_Etik Onay Belgesi (1 sayfa)

Mevcut Elektronik İmzalar

NASUH USLU (Etik Kurulu Başkanlığı - Kurul Başkanı) 04.10.2021 12:00

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :*BSLIHDEMK* Pin Kodu :43912
Adres:Halkalı Caddesi No: 281 Küçükçekmece/İstanbul
Telefon:444 97 98 Faks:+90 (212) 693 82 29
e-Posta: bilgi@izu.edu.tr Web: www.izu.edu.tr
Kep Adresi: izu@hs01.kep.tr

Belge Takip Adresi : <https://ebys.izu.edu.tr/enVision/Dogrula/ON3>

Bilgi için: Zeynep Funda TEZ
Unvanı: Yeminli Katip
Tel No: +902126929606

EK 2

Evrak Tarih ve Sayısı: 05.07.2021-E.8876

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
ETİK KURULU

ETİK ONAY BELGESİ

Tarih	25.06.2021
Sayı	2021/06
Araştırmanın Niteliği	Yüksek Lisans Tezi
Araştırmanın Adı	<i>Evli Erkeklerin Dindar Eşlerine Karşı Davranışlarının Eşleri Tarafından Algılanması</i>
Sorumlu Araştırmacının Adı Soyadı	Tülay DAVULCU
Diğer Araştırmacılar/Danışman Adı Soyadı	Prof. Dr. Ayşin SATAN
Karar	UYGUNDUR

(İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulu'nun kararı tavsiye niteliğinde olup, Üniversitemizle ilgili etik ilkelerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi amacını taşımaktadır.)

Prof. Dr. Nasuh USLU
Başkan

İzinli
Prof. Dr. Ali GÜNEŞ
Başkan V.

Prof. Dr. Mustafa ATEŞ
Üye

Prof. Dr. Mehmet Emin KÖKTAŞ
Üye

Prof. Dr. Ayşe Nefise BAHÇECİK
Üye

Prof. Dr. Yahya Kemal YOĞURTÇU
Üye

Av. Bilal ŞAMAT
Üye

Kurul Yeminli Kâtibi

Zeyneb Funda TEZ

1 / 1

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.İnEvrak sorgulaması {VALUF

ÖZGEÇMİŞ

Tülay Davulcu

EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Aile Danışmanlığı ve Eğitimi,
2021, İstanbul

Lisans: İstanbul Üniversitesi Sosyoloji, 2018, İstanbul